

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Det här verket har digitaliserats i ett samarbete mellan Litteraturbanken och universitetsbiblioteken i Göteborg, Lund, Umeå och Uppsala.

Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den tolkade texten kan innehålla fel.

Därför bör du visuellt jämföra den tolkade texten med de scannade bilderna för att avgöra vad som är riktigt.

Om du anser dig ha upphovsrätt till detta material, ber vi dig vänligen kontakta Göteborgs universitetsbibliotek.

The digitisation of this work is a collaboration between The Literature Bank and the university libraries in Gothenburg, Lund, Umeå and Uppsala.

All printed text is OCR processed into machine readable text. This means that you can search the document and copy its text. Older documents with print in poor condition can be hard to process and may contain errors. Compare the interpreted text visually to the scanned image to determine what is correct.

If you believe you own the copyright to this work, please contact the Gothenburg University Library.

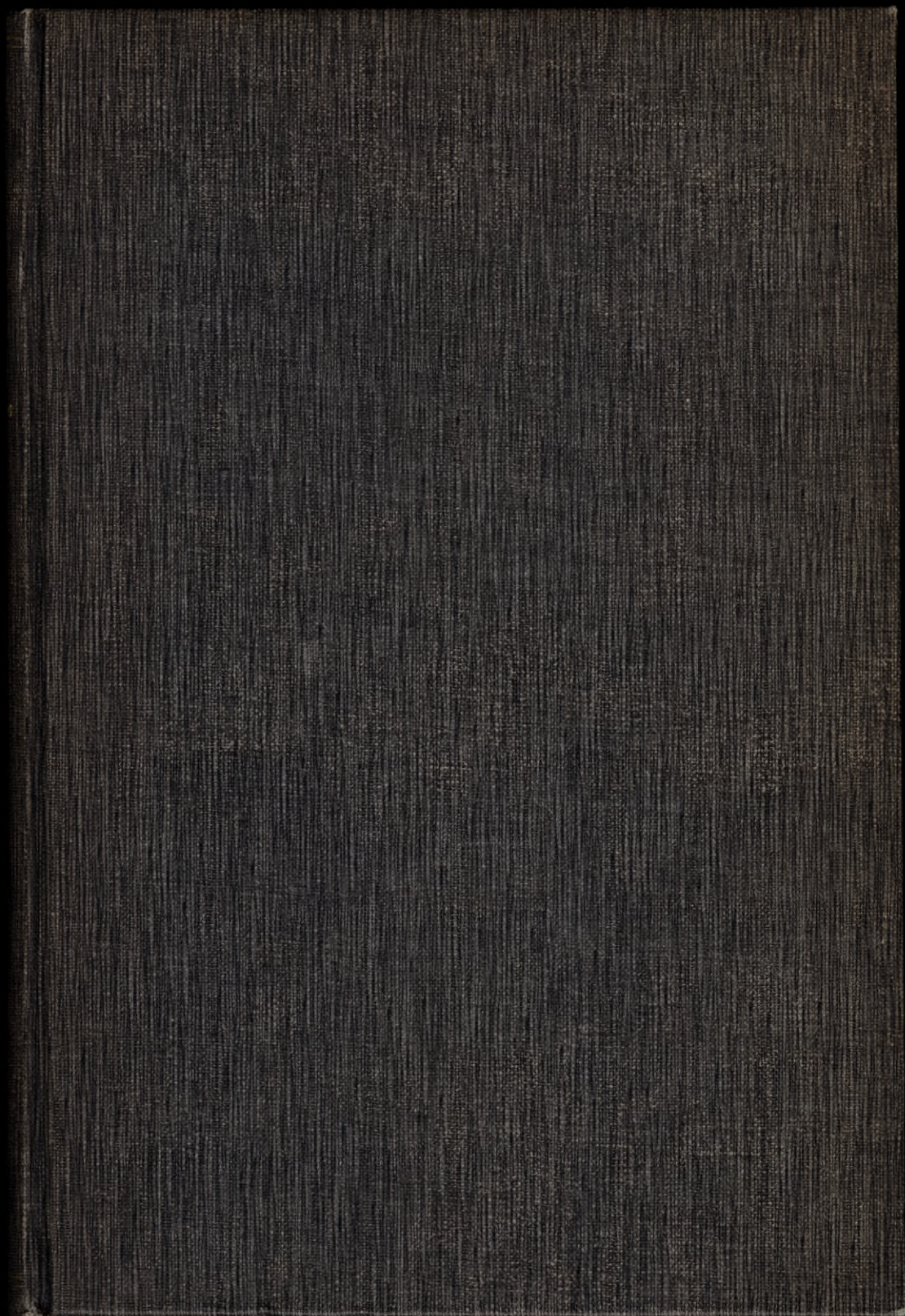
GÖTEBORGS
UNIVERSITET

LUNDS
UNIVERSITET

UPPSALA
UNIVERSITET

Litt.
Sv.

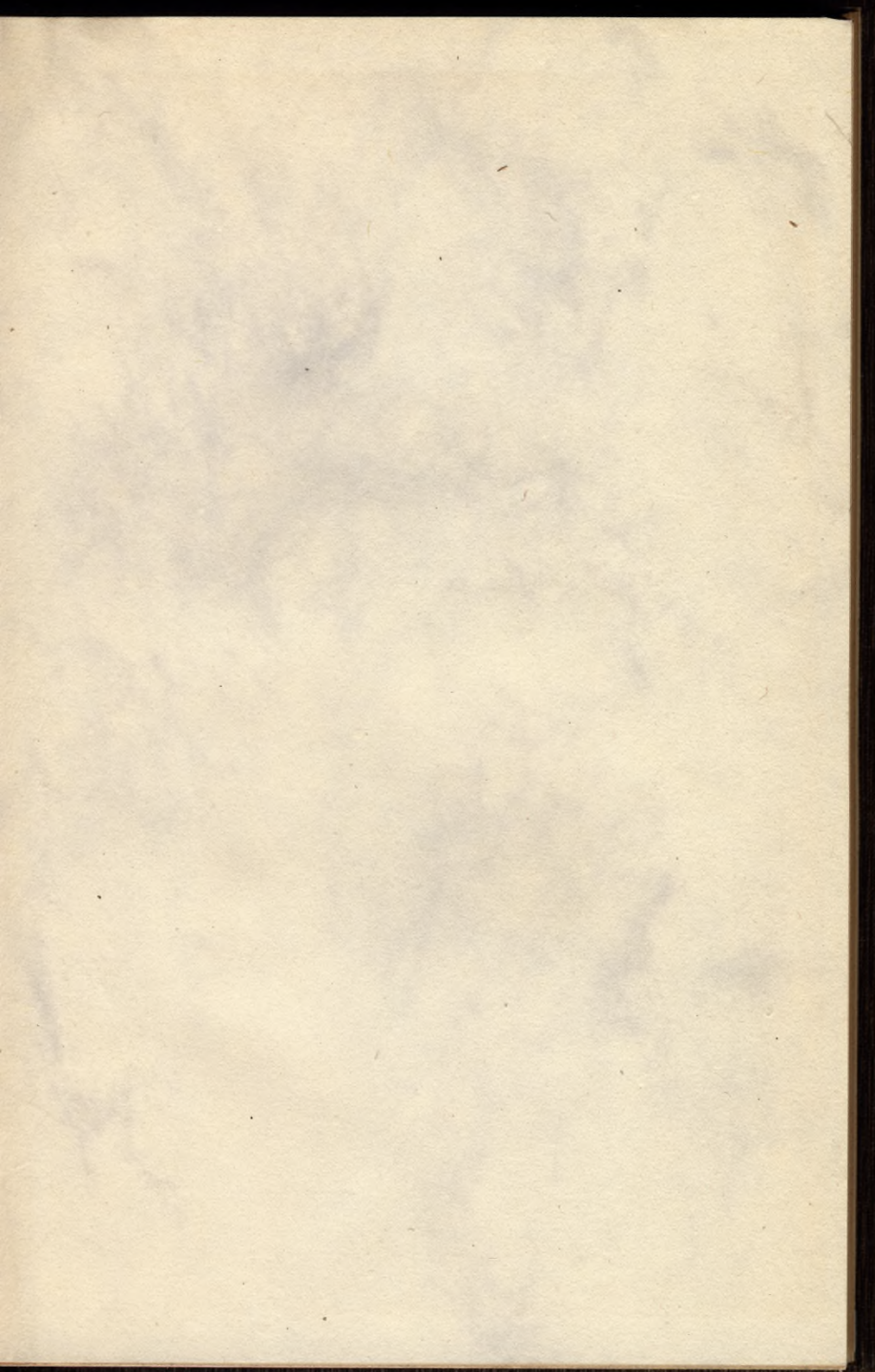

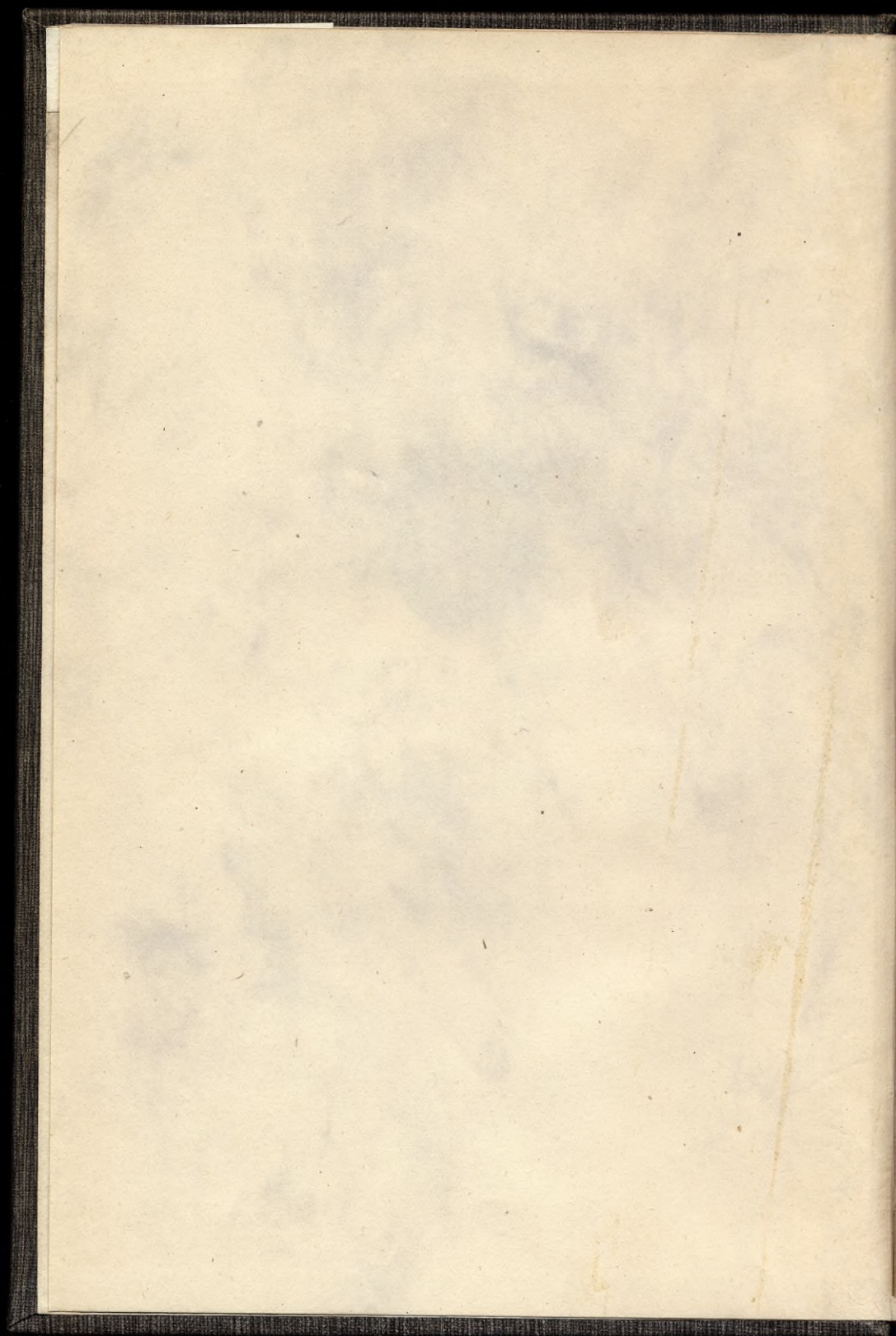
ALBERT HALLBERGS
DONATION

TILL

GÖTEBORGS
STADSBIBLIOTEK

1937

Hj

Litt.
Sv.

DIKTER

OCH

SMÄRRE PROSAISKA STYCKEN

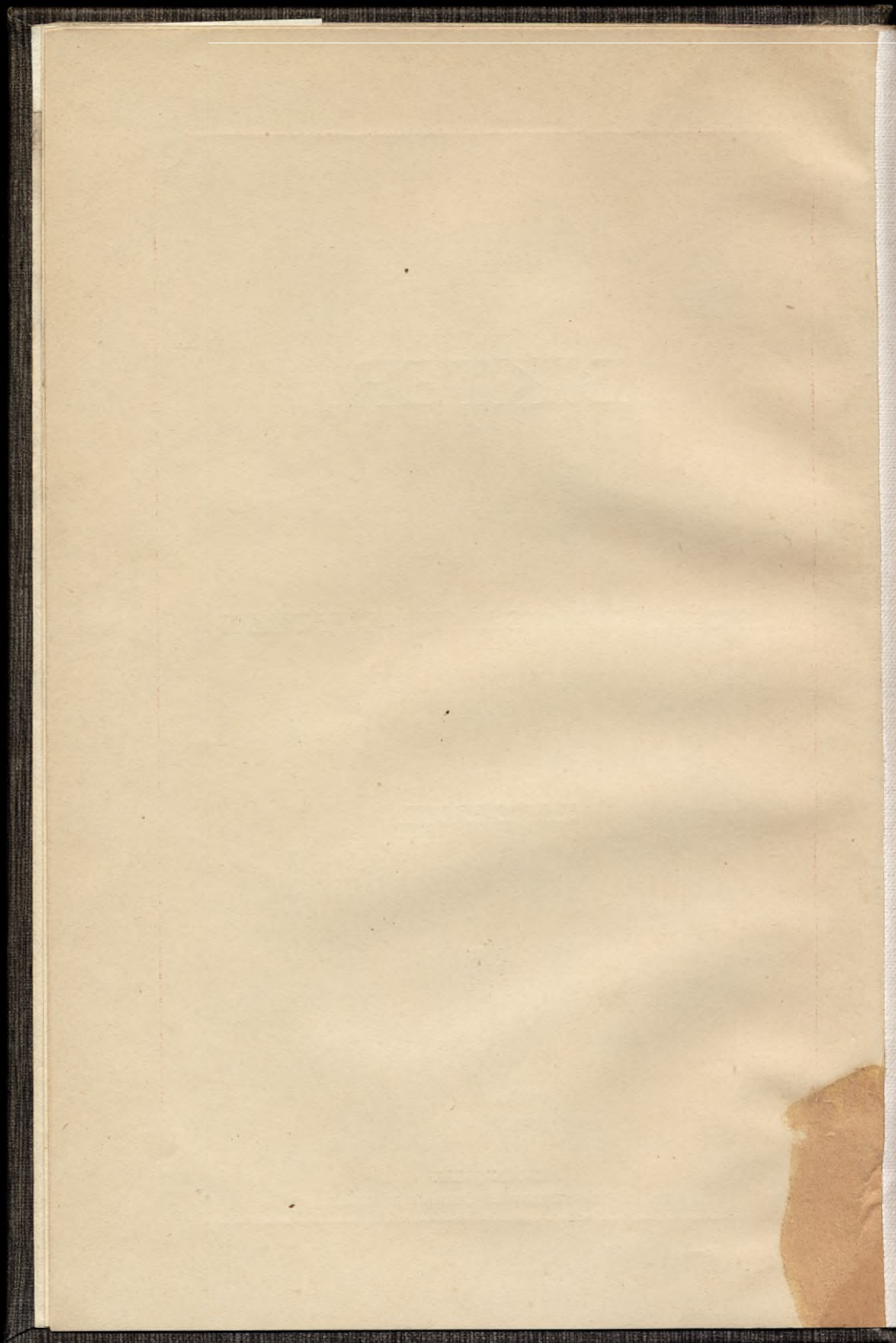
AF

OLOF ENEROTH.

STOCKHOLM.

P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG.

24

DIKTER

OCH

SMÄRRE PROSAISKA STYCKEN

AF

OLOF ENEROTH.

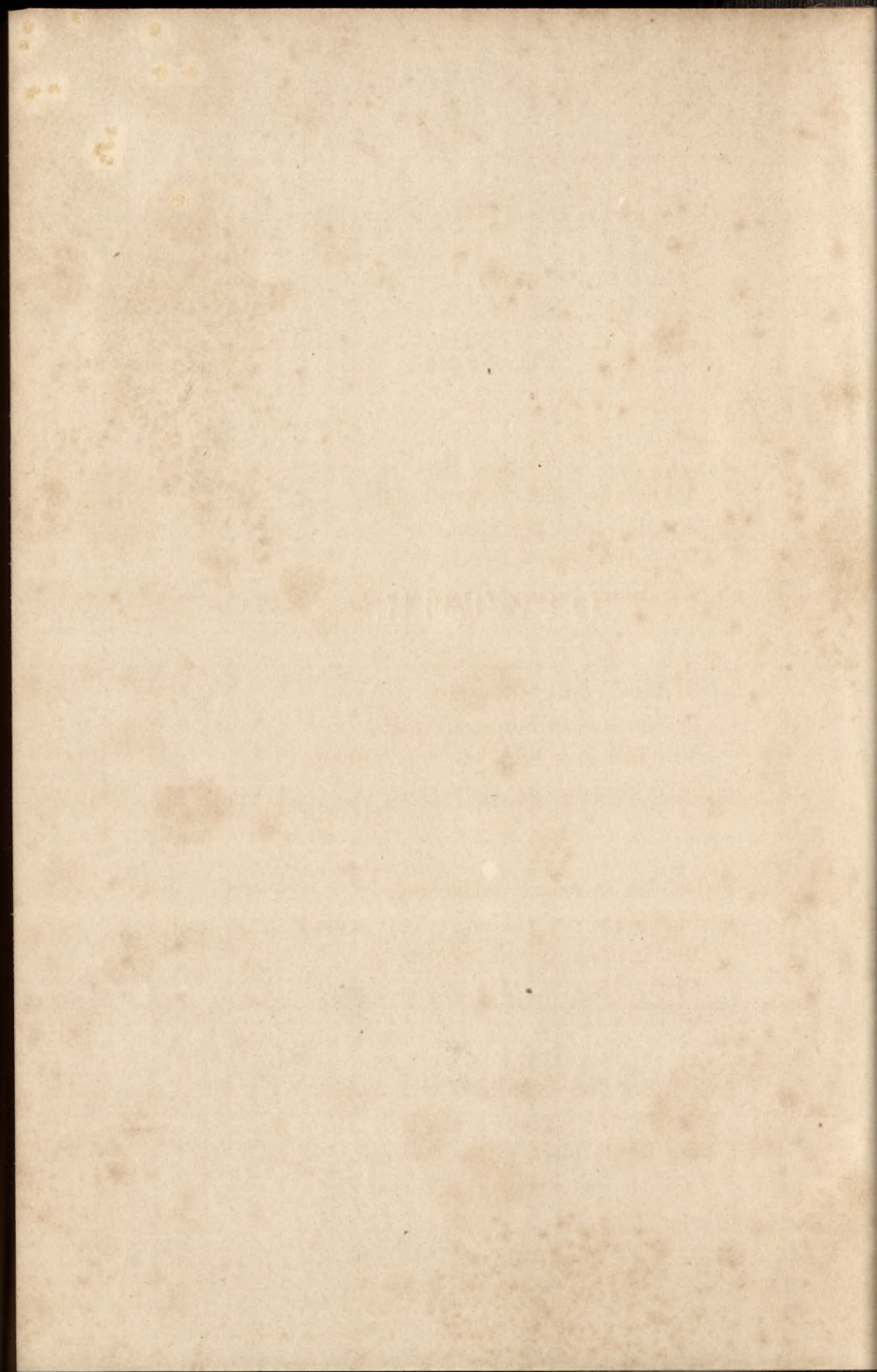
STOCKHOLM.

P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG.

STOCKHOLM, 1881.

KONGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER.

DIKTER.

TILL MIN MOR.

Gud vare lof, du moder huld,
Att dig ännu jag älska får,
Och att jag så med hvarje år
Får liksom älska af min skuld.

Så bistra tider vi bestått
Uti gemensam bortgömd nöd;
Se'n han gick bort, som var vårt stöd,
I verlden dig jag egde blott.

Och du så ensam, fastän ung,
Blott egde oss vid sorgtyngdt bröst.
Men bördan var din bästa tröst,
Fast enkans väg den gjorde tung.

Jag såg dig sörja öfver mig,
Fast nöden jag ej än förstod.
Jag kände blott, att du var god,
Och när du grät, jag grät med dig.

Jag mins, hur se'n, fast barn jag var,
Din lit du satte fast till mig;
Och löftet att ej svika dig
Jag tyst, men stolt inom mig bar.

Jag mins de många gånger du
I mig och i din kärlek tog
Liksom ditt stöd, när nöden slog —
Och lärde oss blott älska ju.

Och så, fastän du ensam var
Med oss uti den vida verld,
Och oljan ständigt var förtärd,
En hemlig kraft alltjemt dig bar.

O, när jag minnes allt det der,
Då blir du mig så menskligt stor,
Då vet jag, hvad det ordet mor
Af helig kraft uti sig bär.

Och för allt detta kan jag nu
Dig tacka med min kärlek blott.
Gud vare lof, jag älska fått,
Och att jag älska får ännu!

SVERIGE.

Du svenska jord, du svenska sjö,
Du bleka himmel, dunkla skog,
Du enkla man, du ljufva mö,
Ej kan jag älska eder nog.
All kärlek jag i verlden rönt,
I svenska bröst den fostrad var;
Allt hvad som ung mig syntes skönt,
Ack, svensk var prägel'n ju det bar.

Och bilderna, som barnet såg,
De följa oss från strand till strand,
De spegla sig i fjerran våg,
De lefva upp i fjerran land.
Och ljuden från vårt barndomshem,
Vår moders röst, vår barrskogs sus,
Vi kunna aldrig glömma dem,
Vår bana blifve än så ljus.

Och dock det kännes mig så sträfft,
 Så trångt, så qvaft hos dig ibland,
 Du fosterland, att hjertat qväfdt
 Vill slita sina bästa band.
 Det är, som stundom något smått
 I verk och ord med dig fått makt.
 Det är, som vore det din lott
 Att endast vara på din vakt.

Men hur jag längtar bort, min lott
 Re'n af mig sjelf ju dragen blef.
 Svensk är den bildning, som jag fått,
 Och svenskt är ock mitt borgarbref.
 Att skiljas vid sin kärlek är
 Upplefva fegt sitt hjertas död
 Och vandra se'n i verlden här
 Skild från sig sjelf i inre nöd.

Och därför, hur än mörkt ibland
 Jag drömmer och i drömmen far
 Långt bort, . . . uppå min hembygds strand
 I trofast hopp jag dröjer kvar.
 Ty ännu växer frihet här
 Ur tankebragd och id och blod,
 Och, om än långsamt, frukt den bär
 I mandom och i tålmod.

Du svenska jord, du svenska sjö,
Du bleka himmel, dunkla skog,
Du enkla man, du ljufva mö,
Ej kan jag älska eder nog.
All kärlek jag i verlden rönt
I svenska bröst den fostrad var.
Allt hvad som ung mig syntes skönt,
Ack, svensk var prägeln ju det bar.

VID MÄLARENS STRAND.

Du täcka sjö, uppå hvars strand
Jag lifvets första kransar band
Och första tårar gret.
Der jag som tjuguarig gick
Och öfvade med fröjd min blick
På blomstrens alfabet;
Hur vexlande du är och rik
Från näs till näs, från vik till vik.

Kring huru mången prisad sjö
Har jag ej skådat qvällsol strö
Sitt guld i skogens krans!
Jag Skottlands klara Lochs har sett,
Och Norges sjöar mot mig lett
Med våg i lugn, i dans.
Men någon sjö så skön, som du,
Jag aldrig, aldrig sett ännu.

Hur rik du är förutan flärd,
 Du perlbands utaf sund och fjärd
 Med Stockholm till ditt lås.
 Och hur än under odlarns hand
 Du vexlar tege på din strand,
 Din skönhet ej förgås.
 Så skön, som på din första dag,
 Du är i allvarsamt behag.

I verlden vida har jag gått,
 Och af hvad skönt jag skåda fått
 En minnets verld jag byggt;
 Och när det blir mig tungt och grått,
 När dagen syns ett mörker blott,
 Jag ställer dit min flykt.
 Men hvad är minnets underland
 Emot din solbelysta strand!

När sjelfva hennes gråbergshäll
 Förtonar sig i sommarns qväll
 I guldvarmt violett;
 Och barrskogskronan deruppå
 Blir mjuk, blir varm, blir solröksblå
 Och tyckes andas lätt,
 Och allt sig speglar i din våg,
 Ej något skönare jag såg.

Och när vid stranden af din vik
Din böljas längtan gör musik,
Till dess den hvila får,
Och skogen spelar sin koral
I fugor ifrån dal till dal,
Och trasten dervid slår,
Ack, af allt skönt mitt hjerta rört,
Ej något skönare jag hört.

Och så, du sjö, uppå hvars strand
Jag lifvets första kransar band,
Du täcka Mälarvåg;
Hvarthelst jag än i verlden går,
Midt upp i söderns skönsta vår
Till dig står dock all håg;
Och gerna sjönge jag en gång
Invid din strand min sista sång.

I HUSABY.

Det ringer till bön uti Husaby.
Kring nejden det höres så vida.
Det ringer: Guds nåd är hvar morgon ny
För den, som förstår att förbida.

Och ängarnas klockor de ringa också,
När för morgonens vindflägt de niga.
Och vid deras ringning från klöfver och strå
Mot himmelen dofterna stiga.

Så ligga de ängar i blommande skrud.
Men i dag är det slut med den prakten.
Från torp och till torp går det herrgårdsbud:
I dag skall det slås här i trakten.

Och solen är uppe, och morgonens eld
Sig bryter i nattens tårar.
Mång tusende knopp af lian är fäld,
Hvitsch! tusende åter den sårar.

Så falla de blomster i slag på slag,
Och skördemannen sig gläder.
Guds nåd är ju ny hvart år och hvar dag,
Och på nytt snart ängen sig kläder.

Det ringer till bön uti Husaby.
Kring slätten det höres så vida.
Det ringer: Guds nåd är hvar morgon ny
För den, som förstår att förbida.

1856.

EN AFTONVANDRING.

Det var en sommaraftron,
En lördags aftonstund.
Jag gick mig ut på bygden,
Gick ut i skog och lund.
Jag gick mig öfver ängar
Vid sång af vind och bi,
Gick öfver rika gården
Med klint och vallmo i.

Jag kom helt trött från staden,
Dess äflan, qvalm och dam.
Jag ville andas friskhet
Och gick så vägen fram.
På ödets lek jag tänkte,
På nöd och rikedom.
Så kom jag ut på bygden,
Just när den stod i blom.

Hvad landtlig frid vill säga
Jag erfor än en gång.
Från hagar hördes skällklang
Och dertill fogelsång.
I kyrkan ringde helgsmål,
Der hviskade hvar strå;
Det suckade i skogen,
Och tyst var det ändå.

Hur den musiken grep mig
Med ungdomsminnets makt!
Det var så längesedan,
Jag deruppå gaf akt.
Det tycktes mig, som nu först
Mig sjelf jag återfann,
Se'n jag i nöd och tvifvel
Re'n såsom barn försvann.

I flammor af backtimjan
Ängsbacken blygt sig prydt.
Med ögontröst och stjernört
Var blomsterbrämet sydt.
Kring hjessan stodo brudbröd,
Prestkragar ring vid ring.
Bland säf och vass och fräken
Smög ån der nedomkring.

Naturens tonspel tystnat,
Och kyrkans likaså.
Blott skärnan hördes knarra
I gräset då och då.
Så tyst, så tyst låg jorden,
Att hjertat hördes slå.
Och i den djupa tystnad
Det var ej tyst ändå.

Jag glömde lotteriet,
Som kallas ödets lek.
Jag glömde allt elände
Och egennyttans svek.
Jag lyddes och jag lyddes
Och lyddes om igen,
Tills tystnaden der talte
Allt om en Osedd Vän.

Och allt hvad den mig sade
Ej klart jag längre mins.
Men visst och sant det är dock,
Att den der vännen fins
Och fins den ej utom oss,
Den fins inom vårt bröst,
Blott ödmjukt vi förstode
Att lyssna till dess röst.

Så slutade min vandring
Dock än är allt ej sagdt.
Ty huru fick väl tystna'n
Helt plötsligt sådan makt?
Var det ej helgsmålsklockan,
Som gjorde mest likväl?
. . . . Det klockan var, som ringer
I djupet af vår själ.

1858.

DRÖMMAR.

Du bläögda sippa, som morgonens glöd
Uppväckte med kyssar så ljufva
Till blomningens vårfröjd, men slumrade död,
När solen gick ned, på din tufva;
Hvad var väl din blomning i grönskande lund?
En dröm om den glädje, som blommar en stund.
En dröm blott är sippornas glädje.

I fjärlar, som fladdrande kyssten så gladt
Hvar vifva, som morgonen födde,
Men sjönko i sömn, då den vårliga natt
Sin frostdagg kring ängarna strödde,
Hvad var väl ert lif vid vifvornas mund?
En dröm om den glädje, som glöder en stund.
En dröm blott är fjärlarnes glädje.

I böljor, som fannens å svallande haf
Och dansen kring skären och grunden,
Men suckande bädden i djupet er graf,
När vindarne somnat i lunden,
Hvad var väl er dans kring de fradgande grund?
En dröm om den glädje, som brusar en stund.
En dröm blott är böljornas glädje.

1849.

DE BÄGGE LINDARNE.

Allt till det sjuttonde året
Min moders rum var min verld.
Det var vid en støjig skolgård
Den låg, vår torftiga härd.

Det var så dunkelt der inne,
Så mörkt som ett bo. i skog.
Jag aldrig såg solen der skina,
Om ej när min moder log.

Ty med kronorna slutna tillsamman
Två lindar derutanför stå.
Men så blef kammar'n en löfsal,
Vår himmel var grön, ej blå.

Och så var der liksom på landet,
Der inne i stadens tvång.
Vårt mörker försontes af grönskan,
Och stöjet af fogelsång.

Från bygden voro vi komna,
Från stranden af Mälar'ns våg.
Dess solljus var kärt för min moder,
Dit ut stod bägges vår håg.

Men när löfven växte om våren,
Och foglarne qvittrade gladt,
Och min moder öppnade fönstret
Och såg, hvar i linden jag satt;

Då log hon, jag tror, i tårar,
Och jag var så fri och glad,
Och fattigdomen ej tryckte,
Och ljus blef båd' cell och stad.

Hafven tack, I åldriga lindar!
I min barndoms pröfvande dar,
Förutom min moder, I voren
Mer än någon menniska var.

FÖRSÄKELSE.

Hvad jag i enslig sorg på hjertat bär,
 Ej någon vet.
 Hvad ungdomsdjerf jag velat, vill, — det är
 Min hemlighet.

Hur jag har älskat, hur jag kämpat har,
 Ej någon hört.
 Med klagan, att de flytt, min vårfröjds dar,
 Jag ingen stört.

Hur, fastän lifvets lycka i min vår
 Mig sagt farväl,
 Mitt hjerta dock uti min tystnad slår, --
 Jag döljer väl.

Så, framåt, framåt, stum men oförsagdt!
 Mig intet bryr;
 Ty fast jag vet: lagbunden är den makt,
 Som verlden styr.

Maj 1850.

UNDER MUSIK.

Dansen, lätta luftiga drömmar,
Vingad följer min själ ert tåg.
Brusen, starka, mäktiga strömmar
Trygg jag vaggas uppå er våg.

Som ett bi bland doftande lindar
Lockas i glömska långt bort från bo;
Som en våg af somnande vindar,
Så jag vaggas af er till ro.

Dunkla tviflet sig löser i fårar,
Drömmer, att sanningens morgon grytt.
Dolda törnet, som aggande sårar,
Drömmer jag ändtligt till ros förbytt.

Verldens lifskraft, kärlek, som strömmar
Fram genom tonernas tjusande verld,
Ja, hvarje dunkel du byter i drömmar;
Tanken får hvila vid känslans härd.

LIFVET EN DRÖM?

(Vid en skogsself.)

Du dunkla skogsself jägtande fram bland snåren,
Ja, sjung ditt gamla söfvande trolska qväde;
För skog och marker tala naturens urspråk!
Stilla jag lyssnar.

Det är så svalt i granarnas natt här ute.
Det går så lätt att drömma sig ut ur lifvet
Och bli liksom en planta i stilla växtlif,
Viljelös, mållös.

Se strået, hur det niger alltjemt för vinden.
Hör fogeln, hur han qvittrar en ton och flyktar.
Hör vinden, hur han födes och dör; se strålen
Slocknande genast.

Se sommarhimlens glänsande hvita skyar,
Der uppe mellan granarnas svarta toppar.
Se, hur de ständigt vexla på blåa grunden,
Seglande sakta.

Hur allt är stilla, stilla... och tyst och fridfullt!
 Hvad!... är den verld, som kring mig så stilla andas,
 Är det den fallna, syndiga, lumpna verden...
 Icke en drömverld?

Och döden, löden... Hvad är väl den?... Ett slut blott
 På drömmens skuggspel?... endast ett annat namn väl
 För denna samma eviga dröm, som nämnes
 Lif på vårt drömspråk.

Och häfd och dom och ansvar och..... Falska bölja,
 Du gamla Neckens listiga sköna dotter,
 Med din sirensångs tjusande, trolska toner
 Fåfängt du slösar!

Förgäfves, ja förgäfves. För skogens genier
 Förtviflans lögn du qvåde om livvets drömspel.
 Till livvets värf jag vänder i frid tillbaka
 Långt från ditt joller.

För sjelfviskt druckne älskande fritt du tassle,
 Fritt sjelfförtärde tviflarens qual du näre.
 Mitt sanna vara: — det är att vilja verka
 Troget i kärlek.

FRAMÅT, FRAMÅT BLOTT!

Åter trädens knoppar svälla
Re'n derutanför.
Finken slår sin drill ånyo,
Ack hvarför, hvarför?

Har jag än ej nog då kämpat,
Led jag än ej nog!
Har mitt lif då någon mening,
Se'n min glädje dog?

År från år mig lifvet bjudit
Upp till dans, — och hur
Har Ixion icke dansat
I sin plågas bur!

Uppåt, uppåt, högt jag ville,
Stormade framåt.
Lifvets genius, ack, den log blott
Medlidsamt deråt.

Re'n ibland min barndoms blomster
Ogräsfrö den sått.
Och så blef min hela ungdom
Qual och pröfning blott.

Blott för att mig lära sakna
Hvad försvunnet var,
Lät en gång den mig ock älska
Några sommardar.

Bort i drömmar, bort i minnen!
Jag har allt förstått.
Rastlöst fram bland tusen plågor!
Framåt, framåt blott!

TILL SÅNGENS LEKBARN.

I.

Tyglen eder yra fantasi,
Sångens lekbarn, blifven ej martyrer!
Tiden vill ej tanklös poesi.
Dagens lust, ni vet, är industri.
Nu för tiden är det den som styrer.

Seklets genius drömmer icke mer
Som vid tjugu år om idealet.
Rundt omkring sig den elände ser.
Mellan arbetet, som bröd dock ger,
Och er sång — den stannar ej i valet.

Ej den lider något vattenbi
I sin öfverfulla arbetskupa;
Arbetet är sjelft dess poesi.
All sin ära lägger den deri.
Den arbeta icke vill, må stupa.

Än af medeltidens os fins här
 Allt för mycket kvar uti Europa.
 Som en mara det på henne tär.
 Kyrkoståt och verspomp . . . allt sånt der,
 Om hon kunde, vill hon gerna slopa.

Hennes väsende förändrat art
 Sedan åttinio, som vi veta.
 Hvad man vill? . . . Fast allt just ej är klart:
 Allas rätt, — det är dock uppenbart.
 Hjelper ej att drömma, blott arbeta.

Tid, som gryr, den hör arbetarn till.
 Slagen är en ny rättvisans timma.
 Ingen nimbus dagens genius vill.
 Uppå höjderna må allt stå still;
 Gryning åter syns från djupet glimma.

Sångens lekbarn, vill du vara med
 Bland de lefvande, de friska, unga,
 Ur din drömverld ut i lifvet träd!
 Och din samtid blott med sånger gläd,
 Dem dig sjelfva lifvet bjöd att sjunga.

II.

Det jäser, det vändas så tungt öfverallt
 Så feberifrigt, så febermatt;
 Det är på en gång både glödvarmt och kallt
 Det är både morgon och natt.

De varmaste viljor de födas och dö,
Som kämpande vågor i upprördt haf,
Och man efter man som ett bräckligt rö
Vid sitt första »framåt» går i qvaf.

Det gäller, om seger skall vinnas till slut,
Ej blixtrande snille, ej lysande mod,
Men ihärdig kamp från minut till minut.
Blott så din strid blir god.

Det gäller att ställa sitt mål sig klart
Och, med offer af sjelfvisk lust,
Med samladt mod och med samlad fart,
Styra färden mot säker kust.

Det gäller att utan beräkning af lön,
Af ära, af rykte, af minne, af namn,
Blott träget bedja sitt arbetes bön,
För att hinna till säker hamn.

Ack sängen den är äfven den en makt
Och en stormakt, vi känna det väl.
Men den har för en stund till hvila sig lagt
På djupet af folkets själ.

Ty på dagsverke kan icke sångmön gå,
Hon kan icke lyda dess tunga lag.
Men låtom oss kämpa ihärdigt! — Och så
Hon kommer väl åter en dag.

1859.

FLICKANS BLICK.

(Till Amalia Lindegren med anledning af hennes taffa.)

Tjusande glädtiga blick,
Säg mig, ack säg, hur fick
Du denna trollmakt väl?
Hvarje gång jag dig ser
Ovilkorligt jag ler
Innerst uti min själ.

Sanning, ack, sanning du är.
Ännu en lögn du ej bär
Dold uti minnets natt.
Sanningen ger dig sin frid,
Oskulden gör dig så blid,
Derför ler du så gladt.

Lifvet har tusende qual,
Alltsedan lögnen bestal
Hjertat på sanningens skatt.
Ännu du eger den kvar,
Flicka med blick så klar.
Derför ler du så gladt.

Så jag förklarar din makt,
Blick, hvori konstnären lagt
Allt hvad hon sjelf har bäst.
Ja, hvad helst blir min lott,
Sanning, ack, sanning blott! —
Har jag den väl förstått
Gåfvan hvarmed du mig fäst?

VÄNNERNA.

Det var två unga studenter.
De voro kring tjugu år.
De lärt att förstå hvarandra
I lifvets heliga vår.

De följdes åt så troget
På tankarnas morgonfärd,
I dunkla morgonskyar
Låg höljd deras kammarverld.

Sin sorg hos hvarann de gömde,
Och hjerta i hjerta såg,
Som när sväfvande sky sig speglar
I gryningens stilla våg.

I studiernas stilla rike
De möttes hvar dag till fest,
Och skildes hvar qväll så glade
Till morgondagens härnäst.

Till häfdernas store de lyddes
Så glödvarmt men ock så tryggt,
Och svaren hvarann de förtrodde
Så djerft men ock så skyggt.

Så gingo de heliga åren
I känslans och tankens blom.
Så gingo de ut i verlden
Med den blomman till rikedom.

Der gjorde de olika marknad.
Den ene blef stum i qval.
Den andre han blef professor
Allt efter sitt eget val.

Men hur skilda de än må blifvit!
När sista timmen slår, —
Helt visst bland det bästa de minnas,
Det blir deras heliga vår.

SKRATTET.

Han skrattade så hjertligt
Den vännen så mörk, så lärd.
Det var som en ström af solljus
Brutit fram ur hans hjertas verld.

Det var som om helt plötsligt
I höstens dunkla qväll
Den fylts med musik och klarhet,
Min trånga kammarcell.

Jag blef så lätt till sinnes,
Jag tyckte som om en stund
Jag vaggats på lätta vågor
Öfver tankarnes dolda grund.

POESIEN.

Skönhet är hvad skalden vill,
Skönhet, det är all hans lära,
Sångens skönhet all hans ära.
Annat allt hör andra till.

Talaren med ordets guld
Vare rätts och frihets tunga.
Skalden är blott satt att sjunga,
Sjunga blott för sångens skuld.

Allt hvad stort är, sant och godt,
Smälter han i känslans degel
Och i fantasiens spegel
Han som skönt det skådar blott.

Handlingens och viljans man
Kämpe dagens hårda strider.
Skalden, hur han dervid lider
Eller gläds, blott sjunga kan.

Skönhet är hvad skalden vill
Skönhet, det är all hans lära,
Sångens skönhet all hans ära.
Annat allt hör andra till.

Men på djupet af hans dikt
Glöda hjertats alla lågor,
Lefva mensklighetens frågor.
Så hans sång blir tidens bikt.

1856.

KONSTEN.

Nordens sommar, hur dess färgspel slocknar
Uppå blomstersäng;
Hur dess himmel till en molnfäll tjocknar
Öfver grågrön äng.
Skuggor, dagar, hur de sammanflyta
I ett grått-i-grått,
Sommarglädje, hvi så snart dig byta
I ett drömspel blott?

Vårens purpurskott på granens grenar,
Hvita sommarsky,
Glädtigt blåa klint kring tegens renar,
Doft på liljehy,
Morgonglitter uppå insjöns vatten,
Dagg på klargrönt strå,
Skymningsdager i midsommarnatten —
O! hvi slockna så?

Så en dag jag på min vandring klagar
 Der jag ensam går,
 Uppå fält, hvaröfver höstvind jagar.
 Plötsligt svar jag får.
 Der i dungen jag ett landtslott hinner,
 Framme snart jag är,
 Och en färgglans der emot mig brinner
 Sommarvarm och skär.

Konsten inom dessa murar bär ju
 Vårens första blom.
 Dottrens målar-atelier den är ju
 Slottets helgedom.
 Troget hon naturen följt i spåren,
 Den besvurit har.
 Midt i hösten har hon sommarn, våren
 Med dess färgprakt kvar.

Blekna färgspel då i våra dalar,
 Slockne fritt din brand!
 Fängsladt är du dock i konstens salar
 Af konstnärens hand.
 Slockna, byt dig till ett sommarminne,
 Glans, som brann så klar;
 — Men i spegeln af konstnärens sinne
 Dröjer jemt du kvar.

VETENSKAPEN.

Ditt arbete en gudstjänst är,
När sanning till ditt mål du satt.
Och ljus du får i lifvets natt,
När ödmjukhet du är och lär.

Långt skild från stundens våld och våld,
Du verkar tyst och djupt och tryggt.
Och allt, hvad lifvets makt har byggt,
Förklaras i din kärleks eld.

Den obemärkte odlarn sår
Och föder verlden i sin svett.
Du ger den makt, du ger den vett,
Hur obemärkt ditt verk ock går.

Och blir det än oss aldrig här
Fullkomligt godt, — i dina spår
En ständigt högre skönhet går,
Och frihet dock till frukt du bär.

Och därför, dömen hur som helst
Om storhet och om glans och makt, —
Blir du blott ödmjukt på din vakt,
Blir verlden från dess sfinx ock frälst.

1857.

RELIGIONEN.

Framåt oemotståndligt går
Din sannings verldseröfringståg.
Det fins ej strand, som emotstår
Din kärleks varma, rika våg,

Hur natt än öfverallt sig lagt,
Och kyrkorna dö evig död,
Utur de lägsta samhällsschakt
Går fram på nytt din kärleks glöd.

Hur dogmatiken än försökt
Dig qväfva i systemers flarn,
Din kärlek blott alltmer sig ökt
Och sprängt de blinda slafvars garn.

För hvarje band kring dig man slog,
Du endast högre krafter vann.
Hur man bedrogs och sjelf bedrog,
Blef du dock endast mera sann.

När världen varmt om frihet ber,
Det är från dig som bönen går.
Hvad vetenskapen klarast ser,
Af dig dock sin förklaring får.

Igenom lifvets alla qual
Vi söka frid, som frihet är.
Men till vårt frihetsideal
Igenom dig blott vägen bär.

1860.

ERIK GUSTAF GEIJER.

En man han var, en ädel man,
Ursprunglig, kraftfull, mild.
I ord som handling lika sann,
Svensk mandoms mönsterbild.

Vår bildnings störste tempelvakt,
Sin forsknings kamp han stred,
Och sanning bröt ur häfdens schakt
Och dag deröfver spred.

Men hur han tankens stigar bröt,
Han trodde varmt jemväl,
Och i musik som sång han göt
Sin manligt ömma själ.

Och så, vill *du*, hvemhelst du är,
Vår bildnings höjder nå,
Igenom honom vägen bär,
Den bästa du kan gå.

En man han var, en ädel man,
Ursprunglig, kraftfull, mild.
I ord som handling lika sann,
Svensk mandoms mönsterbild.

VITALIS.

I ensligt, öfvergifvet torp
Af fallen, utstött mö
Han föddes hit en vinternatt
Bland tårar och bland snö.

Han lefde i betryck och brist
Så enslig all sin tid,
Och på ett lasarett han dog;
Men ödmjukt och i frid.

Men allt hvad högt är, stort och skönt
Han såg som skalden ser,
Och hvad han såg, det sjöng han ut.
Han kunde icke mer.

Och så, hvad helst han äfven sjöng,
Sin fröjd, sitt qual, sin tro,
Man hör deri ett hjerta slå,
Som sanning blott gaf ro.

Och gjorde han sin samtids sång
Till mål för spe och hån,
Det var blott, när den känslor ljög
Och skröt — med utländskt lån.

Han lefde i betryck och brist,
Så enslig all sin tid.
Och på ett lasarett han dog,
Men ödmjukt och i frid.

TILL RONEBERG.

Så många diktens lekborn med sitt lof
 Re'n tröttat ut kanske ditt fina öra.
 Förlåt dem; — Ej de veta hvad de göra, —
 Du kung i den lifsvarma diktens hof.

Förlåt dem att de blomster, som de strö,
 Ej vuxit upp på lifvets eget gärde, —
 Och så, fast granna, ej ha något värde,
 Men med dem sjelfva re'n i morgon dö.

Fast de ej lefvat hvad de sjungit ut,
 En ständig längtan dem till lifvet drager;
 Och derfor hvarje sång dem djupt betager,
 Som lifvets är från början och till slut.

Din sång är lif. Ditt Finland och ditt folk
 Fått röst i dig. Dess lif du uppenbarar.
 Blott så man rätt din milda makt förklarar.
 Du, i all sorg som fröjd, ditt hemlands tolk.

Oemotståndligt känna de det så
Vår samtids sångarbarn och djupt sig buga.
Och sina lösa blommor på dig truga. —
Ack, kunde de blott tysta från dig gå!

1856.

JOHAN GABRIEL RICHERT.

Många störe döden från oss röfvat.
 Djupt han mer än någonsin oss pröfvat.
 En utaf de störste dock stod kvar,
 Han som med sin öfverblick af snille
 Oförvillad såg hvad tiden ville
 Re'n uti tidehvarfvets första dar.

I de hundratusen, som nu stå der
 Som vår inre frihets kämpar, råder
 Blott en tro, och denna tro var hans.
 Lifvets gräns af honom nu är hunnen,
 Förrän segern, han beredt, är vunnen.
 En gång vunnen — den af honom vans.

Tankens konung, syntes han ej bära
 Någon krona, men i lif och lära
 Öfverallt som konung *känd* han blef.
 Skild från all regerings skådebana,
 Aldrig *bärande* regimers fana,
 Styrde han likväl — då lag han skref.

Tusen lysa inför dagens öga.
 Men de verkligt stora, verkligt höga
 Dagen aldrig full rättvisa ger.
 Dagens små intressen sâras, lida,
 När sin bana fram de store skrida,
 Hvilkas makt man känner mer än ser.

Sådan gick ock *Richert* fram sin bana.
 Hvad vi andra sent först börjat ana,
 Såg han klart uti dess sammanhang.
 Men vid grafven först hans sträfvan fattas,
 Der, först der, dess gyllne frukter skattas,
 Får hans vördnadsvärda namn sin klang.

Och därför »hvad var hans sträfvan?» ... frågar
 Nu måhända mången ung, som lågar
 För idéer, dem just *Richert* väckt.
 Hvad har han väl sjungit, har han skrifvit?
 Hvad har han då verkat, genomdrifvit?
 Huru djupt har väl hans verk sig sträckt?

Intet har han sjungit, föga skrifvit.
 Mycket ej han synlig genomdrifvit.
Räkñas kunna ej hans bragders tal.
 Men hur mången, född att lysa, värma,
 Gick ej, se'n han fått sig *Richert* närma,
 Som apostel ut ifrån hans dal!

Folkets väl: — det var hans lefnads sträfvan,
Var det mål han utan rast och bäfvan
Sökte öfverallt, i verk, i ord.
Ej han höjde dock sin röst på torgen,
Sökte ej sin plats i kungaborgen,
Och som yrkesprest han ej blef spord.

Men han egde den sällsynta gåfvan,
Att det ljus han undfick ifrån ofvan
Tände han, hvarhelst ett ord han sagt.
Så det gamla stora bildningsarfvvet
Gaf han rörelse i tidehvarfvvet
Oförmärkt med omotståndlig makt.

Böcker skref han ej: men män han sände
Ut i alla riktningar, som tände
Frihetsflamman hvar uti sin stad.
Och därför, hur dagens ström än drifver,
Verkan af hans verk dock evig blifver,
Och med sympatetisk eldskrift skrifver
Folket sjelft hans namn i sina blad.

VID FRANZÉNS DÖD.

Åter till Sveas bröst sig smög sorgbådande dufvan,
 Och till sitt himmelska hem flydde i frid derifrån
 Skalden, som bar i sitt bröst ett tempel, der oskuldens englar
 Vårdade flamman, som skär höjde mot himlen sin eld;
 Der den med kärlekens kraft försakande fromhetens lilja,
 Kysst utaf fridens sol, blommade, glödde så skönt,
 Och då deröfver sig spred jordlifvets härjande stormvind,
 Böjde sig ödmjukt i bön, doftande bättre ännu. —
 Ljufliga glädje för dig, Patriark, att omsider få njuta
 Himmelsens eviga vår, lefva det lif, om hvars fröjd
 Ofta i templen hos oss med profetisk tunga du talte,
 Ofta som David också sjöng uti längtan och bön!
 Men för Svea likväl, hur betydelsefull är din bortgång,
 Svea, hvars hjerta ditt ord värmt i halfthundra år!
 Sista och ädlaste stämman du var från den tid, då i Sverige
 Diktens förfrusna ros började knoppas igen,
 Då ur den töckniga lund, den kärleksförqvävande bojan,
 Sångens lärkor på nytt höjde sig fria mot skyn,
 Och för det vaknande folk upprepade vårliga qväden,
 Som de vid himmelens bryn tycktes af englarne lärt.
 Då, en yngling ännu, af ingifvelsens himmelska drömmar
 Vaggad å Auras strand ljufligt vid furornas sus,

Band du din doftande krans af sänger om Selma och Fanny,
 Ack, en ovissnelig krans! — ty i hvar blomma deri
 Hade du gömt en idé om verlden i människohjertat,
 Och om den himmel, som der strålar af kärlekens sol;
 Då uti ilande ryttn till lifvets oskyldiga fröjder
 Manade du med en röst, glädtig och vis på en gång;
 Då du diktade re'n om Knekten på ön uti Saimen, —
 O! den skönaste sång, som från den tid, då i Nord
 Skaldernas språk var blott ett, hade tonat i Svearnes språkform
 Enkel och hög på en gång, liknande Nordens natur.
 Men öfver böljan, som då blott vaggade Svear till Svear,
 Buren af morgonens flägt, ilade glädtigt din sång,
 Och som den vårliga vind med eldiga kyssar till blomning
 Väcker de sippor, som nyss slumrat i drifvornas snö,
 Så med sin hjertliga glöd den livvade Svenskarnes hjertan,
 Löste med älskligt behag konstens förstenande tvång.
 Och som den lärka, som först bebådade våren i Sverige,
 Sångens gryende vår, nämndes med glädje ditt namn.
 Men när våren allre'n hade börjat att blomma i Sverige,
 Då från den jord, på hvars barm örnen från öster nu satt,
 Kom öfver vågen till Svea du sjelf, — o, det skönaste byte,
 Svea vid Finlands förlust fick till sin fröjd i behåll!
 Och i de bröst, som med lyran förut du för kärlekens lärar
 Eldat, der sådde du nu himmelska sanningens säd.
 O, för ett hjerta som ditt var detta det skönaste kallet,
 Dertill vigde du dig redan i diktningsens verld.
 Ja, grundtonen, som glöder så ren i hela ditt skaldskap,
 Är ju den andakt, som blott brinner i hopp och i tro;
 Och när i templet, så mild som en engel i bojor, du tydde
 Läran om himmelens lif, var du Allkärlekens skald.
 Derför blef hvad du sjöng, liksom hvad i templet du lärde,
 Alltid harmoniskt skönt, alltid eteriskt och rent;

Ty när den dödliges bröst är ett tempel för kärlek och andakt,
 Då på hans tunga ock byts rösten i himmelska ljud.

Nu hon klingar ej mer den af englar strängade lyran;
 Templen ljuda ej mer nu af hans ljufviga röst.
 Hårdt på de läppar, som förr så ofta med glödande kyssar
 Höljdes af sångmön, på dem döden nu gjutit sin frost.
 Svea, begrundande djupt den gåta, som ständigt i dunkel
 Höljs af en gryende tid, klagar — men hoppas likväl.
 Sprängd är den herrliga krets af sångens grånade drottare.
 Hvilka med tonernas makt, glödande varmt för ditt väl,
 Väckte ditt slumrande mod, då stormen, som for kring Europa,
 Skakade mot dina berg blodiga vingar med hot,
 De som, alltse'n den tid, då i fridens och frihetens solljus
 Bildningens blommor på nytt började gro i din jord,
 Kämpat med segrande tro för det eviga goda i tiden,
 Kärlekens seger på jord, ja för allt sant, för allt skönt. . . .
 Bruten är deras krets. — En nyare andas härolder
 Träda till bildningens vård i de förklarades rum.
 Tviflar du Svea? . . . O nej! Hur än du med saknad må blicka
 Hän mot den flyktade tid, — hoppet är starkare dock,
 Hoppet, att Han, som förut så visligen ledt dina öden.
 Kallat utur dina tjäll hjeltar och skalder förut,
 Heller ej nu skall sluta sin blick vid de skiften, dig möta
 Under din strid för ditt mål, frihet och sanning och ljus.

HVEM SKALL FÖRA VÅRA RUNOR?

*
Slut med gehörets poesi,
All sedligt liknöjd versmani,
Allt fiffigt, nätt ordmakeri,
Allt kallt beräknadt skrifbordsjoller!
Som pappersblommor vid en fête,
Som bihang till vår Jul-diet,
Blott så numera passar det,
Blott så man det till godo håller.

Ej tiden stannar i sitt lopp.
Och högre skönhet vill gå opp,
Och högre ställas skall vårt hopp,
Än i de gamla, goda tider,
Då hjertat feberaktigt slog
För hvarje suck, som rimmarn drog
Ur lyrans strängar, tills den dog
Invid en tron, förstås, omsider.

Ja, tiden har bytt om natur,
 Den vill ej sitta mer i bur
 Och qväda evigt samma: hur
 Det är så ledsamt här i lifvet,
 Hur allt är lumpet, lågt och grått,
 Hur menskan fått en usel lott,
 Och trösten fås af sången blott,
 Och allt hvad mer derom är — skrivet.

Den nöjs ej längre med emfas,
 Med lekverk utaf rim och fras,
 Med bubblor, hvilka gå i kras
 För första fläkt, som sanning andas.
 Allt sådant der den tvärt försmår,
 Den sjelfva dikten knappt förstår;
 Fast flack, den efter sanning trår,
 Om sent dess nya dag ock randas!

En kamp begynt på lif och död,
 Att hvar och en må få sitt bröd
 Och frälsas ur förtryckets nöd,
 Att friheten må gifvas alla.
 Till lekverk ha vi ingen tid,
 Försätlig är vår yttre frid.
 Vår uppgift är vår frihetsstrid,
 Om äfven vi i den må falla.

Det sköna är det tappra värdt.
Ej den, som sjelfsjukt hopp blott närt,
Men ej om lifvet kämpa lärt,
Skall skönheten sin eldkyss gifva.
Blott den, blott den, som rätt slår an
Den sång, hvars sanning gripa kan
Och gå med kraft från man till man,
Blott den, blott den vår skald kan blifva

BERNHARD ELIS MALMSTRÖM.

Ha blott lärjungarne i sorgehuset
En röst att sjunga svenska sångmöns sorg?
Är sångens sinne så hos oss förfruset,
Har det förqvafts, förstummats så i bruset
Från dagens öfverfyllda marknadstorg,
Att grafven sådan skald som dig får gömma
Så tyst som skulle sångmön re'n dig glömma?

Vill hon väl hämnas, att du tystnat hade,
Då än som högst du i ditt skaldskap stod?
Förtryter det väl henne, att du sade
Farväl åt sången, då sig tiden lade
På andra värf med svalnadt ungdomsblod,
Att hellre hennes kyss du stolt försmådde,
Än tystnaden, när den var pligt, förrådde?

Må vara. Hvarje tid har sina pligter
 Och hvarje tid ock sina krafter har.
 Vår sanningstörst ej släcks af några dikter,
 Vi väga helst med frigjord sannings vigter
 Hvad i kritikens degel lemnas kvar
 Ur sångens drömrus vi ha väckts omsider;
 Med sång ej vinnas våra dagars strider.

Ack, blott med seklers långa mellanstunder
 Få vi oss glömma i det skönas glans.
 Förklaring fordra ständigt tingens grunder,
 Vår frihets gåta och naturens under,
 Historiens väf och detta band som spans
 I religionen, att vi ej må glömma,
 Det högre uppgift fins än den att drömma.

Så kände äfven du. — En skaldedaning
 Som din blott sällan något slägte såg.
 Men *sanning* framför allt... *den* tidens maning
 Du ödmjukt lydde, gaf dig ut till spaning
 På tankens ocean från våg till våg.
 Och så i »*Svanen*» du odödligt diktat.
 Hur du till målet!... ack förgäfves!... sigtat.

Men, om du också icke hamnen hunnit,
— Ack, lifvets lycka dervid från dig vek —
Förgäfves har likväl du ej förbrunnit,
Dig har som skald du sjelf blott öfvervunnit,
Och — ej ett ögonblick dig sjelf du svek.
Och ädlare kanske än dikt och saga
Var denna tystnad som försmådde klaga.

VID WERGELANDS GRAF.

Hvad är skalden, om han endast lider
I sin känslas om ock rika dröm?
Hvad är skalden, om han icke strider
Lifvets strid midt uti lifvets ström?

Hvad är skalden, om han endast njuter
Af att måla med sin fantasi?
Hvad är skalden, om han icke gjuter
Sjelfva hjertats varma blod deri?

Hvad är skalden, om ej folkets hjerta
I hans sånger sina pulsslag slår;
Om ej folkets lif, dess fröjd och smärta
I hans verk som grundton äfven rår?

Hvad är skalden, om det högstas rätter
Icke blifvit till hans högsta lag,
Om han icke till sin uppgift sätter
Rätt och frihet ock i lyrans slag?

Blott en harpolekare han blifver
I en tid af hafsdjup inre nöd;
För sin lek han allt till spillo gifver,
Då han skulle gifva lifsens bröd.

Må han lida: huru djupt han qvider
Under egna qval, hans sång likväl
Blir en sjelfvisk suck, om ej han lider
Som en sträng också i folkets själ.

Henrik Wergeland! I dina skrifter
Af ditt Norges blod en åder går.
Bland ditt fria, fasta folks bedrifter
Derför ock ditt verk inskrifvet står.

Må med sången leka den det gitter,
Leka sig till döds hvem helst det vill.
Men med dagen bleknar dock allt glitter;
blott hvad *sant* är hör en framtid till.

Blott den sång, som till ett uttryck blifver,
Djupt och varmt, utaf sin egen tid,
Blir odödlig; ty den folket gifver
Lif utaf sitt lif i dagens strid.

Juli 1856.

LEF OCH DERFÖR LIFVET VÅGA.

(Vid C. S. Warburgs graf.)

Är det blott hos mig som friden
Är förverkad, är förgången . . .
Är då icke sjelfva tiden
I en stormtung oro fången?

Dagens vink jag sökt att följa,
Sökt att fatta, hvad den velat.
O, hur grumlig var dess bölja,
Tung den vind som kring mig spelat!

Jag har vandrat genom världen,
För att se hvad tiden lider.
Mycket godt jag sett på färden,
Men förqväfdt i lumpna strider.

O, när skall den dagen randas,
Då vår åskluft skall sig tända
Och af viggen *de* förjagas,
Som i lek all sanning vända!

Men förgäfves, o förgäfves
Söker du på andra lita.
Under tiden du förqväfves;
Sjelf du måste frågan slita.

Ensam därför ut till striden!
Stå ej och försigtigt fråga:
»Väktare, hvad lider tiden?»
Lef och därför lifvet våga.

Så för många år se'n redan
Långt från hemmet tyst jag tänkte.
Gick min bana ensam sedan.
Arbetet sin ro mig skänkte.

Men när posten nyss mig räcktes:
— »Simon Warburg har fått sluta»;
Samma tanke åter väcktes.
Jag min sorg i den fick gjuta.

Skönt att på sin gerning falla
Så som du det fått, du gode.
O, att våra unga, alla,
Alla rätt din vink förstode!

Ack, hvarföre lifvet spara.
Hvarför ej som du det våga!
Lefva rätt är att besvara
Oförsagdt sin högsta fråga.

Lefva rätt... det är att taga
Lifvet så som pligten bjuder.
Lyssnen unge till hans saga.
Från hans graf den stämman ljuder.

JONAS LUNDSTEDT.

F. 1793 — d. 1859.

Enkel var han, glänste ej med snille;
 God han var, och allt hvad godt han ville,
 Ville han ihärdigt, lugnt och fast.
 Efter klocka gick han fram sin bana,
 Och hans kärlek blef till slut en vana,
 Som hans hjerta följde, tills det brast.

* Njuggt var ordet, kom liksom på tvären,
 Vek blott sällan från den gamla sfären,
 Och hans tal var mest blott siffertal.
 Ej han lyste alltså här i världen,
 Men fann lyckan vid familjehärden,
 Äran i sin gamla lärosal.

Sällan ljusnade hans sträfva yta;
 Men när någon lyckades att bryta
 Skalet af hans gåtor, — godt han log.
 Bäst var den som löste eqvationer
 Och ej sökte »högre regioner»;
 Misstänkt den på »så'n der vers» sig slog.

Fyrty år han satt i sin kateder,
 Undervisande de unga leder,
 Hvilka vexplade från år till år.
 Evigt samma formler, samma termer;
 Men de ungas blick hans hjerta värmer,
 Och — det gamla verket taktjämt går.

Också kom han ständigt på minuten,
 Aldrig trött, men alltid fast besluten
 Att förrätta hvad han sig bestämt.
 Slutade också bestämdt på slaget
 Det så linieräta föredraget,
 Oftast kryddadt med hans torra skämt.

Nu han räknat ut sitt lifs exempel
 Der vid foten af det gamla tempel,
 Och hans räknings summa färdig är.
 Hur han räknat, ej han räknat galet:
 I det stora bildningskapitalet
 Lärarns lif beständigt ränta bär.

Sof i ro, du gode vördnadsvärde!
 Bland all fåvitsk äflan trygg du lärde,
 Lät dig icke dåras en minut.
 Ack, du visste: ej det goda mätes
 Efter ryktets mått. Ditt namn förgätes;
 Men ditt verk, det varar tiden ut.

ODÖDLIGHET.

I askan efter vissnade fröjders blomster
 Ur sorgens tårar rinner det upp och grönskar,
 Evighets hoppet.

Hvad ljufvast hjertat eger det ej vill släppa,
 Hvad varmest hjertat önskar, det tror och hoppas
 Sjelfviskt och dunkelt.

Men hvad ej tanken mäktat ännu bejaka
 Blir dock för känslan endast en dröm i nattens
 Ängslande oro.

Så af de sagors stjernor från slägtets barndom
 Är lifvets himmel uppfyld. Det sjuka hjertat
 Glädes åt skimret.

Må alla blomster vissna och stjernor slockna!
 I hvad osjelfviskt, kärleksfullt, sant du verkat
 Lefver du ständigt.

Och hvarje ödmjukt arbete är dock gudstjenst,
Du odle jorden eller du vidge andens
Växande rike.

Som blomstret ger sin mull till ett arf åt jorden,
Så blir ock menskans verk, för den slägt som följer,
Närande jordmån.

1855.

SKOL-MARTYREN.

Blicken var så ljus som barnets är,
Om det trasor eller krona bär;
Och de torkade så lätt hans tårar.
Envis var han, men också helt vek,
Der han lekte barndomslifvets lek
Sina första åtta glada vårar.

Snart dock fadren dog. Förutan stöd
Modren tjente sig och barnen bröd,
Men — till skolan gossen dock hon förde.
Från den dagen lexan blef hans allt,
Gratis fick han gå; men togs helt kallt.
Utom skolan knappt ett ord han hörde.

Så i lexor, lexor år från år!
Inom skolans väggar ler ej vår,
Stadens gator inga blomster bära.
Ingen leksak, ej ett tecknadtt blad
Gjorde barnasjälen frisk och glad,
Fliten var hans lif, hans lust och ära.

Så i skolans trampqvarn fram han gick,
 Fantasien ingen näring fick,
 Utanlexans mara honom rider.
 Katekesen och grammatikan ..
 Genom dem han skulle ju bli — man,
 Stark till handlingens som tankens strider.

Så student han blef, och »fri» han var,
 Dock — i skolans trollkrets gick han qvar,
 Kunde ej de döda glosor svika.
 Men en vår... Hvad sjelfmissnöjets qval!...
 Fliten hjälpte ej... Der fans ej val.
 Skolans glosfördämning måste vika.

Hvad är bildning? Hvad är mensklighet?
 För hvad mål allt hvad han lärt och vet?...
 Tusen frågor så hvarandra jaga.
 Men på dessa frågor ej han har,
 Fastän rik på glosor, något svar;
 Så i dunkel slöts hans ynglings-saga.

Ur sin bana gått hans hela verld.
 Tom den stod det unga hjertats härd.
 Natt och kaos midt i vårens dagar!...
 Det förflutna hatade han blott;
 Ej till skörd, till qval han endast sått. —
 Hur han fåfängt irrar, fåfängt klagar!

Men den lifvets underbara makt,
 Hvaruppå all världen fåfängt lagt
 All sin slutkonsts fina spindelväfvar,
 Stilla söfver den hans qual till slut,
 När han sjelf sig tycktes kämpat ut
 Och — på »diktens vingar» fram han sväfvar.

Och han ville börja om på nytt
 Detta lif, som liksom nu först grytt.
 Huru fantasiens segel svälla!...
 Rusig känslan på eröfring far,
 Hela världen den som byte tar;
 Vill ej stanna förr'n vid »ljusets källa».

Men — hvad är det? midt uti hans flygt
 Känner han sig åter plötsligt ryckt
 Ner i dunklet, qvald af tusen plågor.
 Hemmets lycka... mannens värf och pligt...
 Allt är då ej endast dröm och dikt?...
 Åter dessa tusen dunkla frågor!

Så, ur natten gryr det än en gång,
 Bort med drömmande, med dikt och sång!...
Arbetet är lifvets enda ära.
 Och han störtar sig i häfdens schakt...
 Men för sent — förverkad är hans makt.
 Ej hans brutna krafter honom bära.

Bruten är hans lifsspels harmoni;
Lifvets vind drar honom kallt förbi,
Nu han lefver blott af gammal vana.
Och som lärare på samma rum,
Der som barn han blef så lärd och dum,
Slutar han sin skolgångs cirkelbana.

1861.

DEN LÄRDE.

Han klagade, — och det var med skäl,
Ty nog var han beklagansvärd.
Hans onda jag förstod så väl.
Ty saken var: — Han var för lärd.

I skolans trollkrets blind han gått
Och trampat sig i förtid trött.
På egoistisk lärdom blott
Han all sin bästa kraft förnött.

Uti Minervas uggleslott
Och all dess tomma formalism
Han sig en kronisk sjukdom fått,
Som heter — lärd eudaimonism.

Han sutit der uti en vrå
Och med systemets spindelnät
Begreppen sökt i bojor slå,
Till dess han slutligt blifvit — bête.

Nu var han trött. Och brusten var
Den väfven af skolastiskt flarn.
Blott glosor nu han egde qvar,
Det trötta gamla lärda barn.

Han klagade, — och det med skäl,
Och nog var han beklagansvärd,
Ty skolan honom gjort till träl.
Och träl blir träl, om än så lärd.

1860.

DEN GAMLA BARNALÄRARINNAN.

Ack! kunde jag dock dig hjälpa
Allt på dina gamla dar,
Du trägna, du redliga, fromma,
Se'n din kraft du förbrukat har.

Nu är du trött och förintad,
Du varma, du hulda själ.
Och samhällets skuld, . . . ack, hvilken
Betalar den skulden väl?

Vår aktning . . . af den du ej lefver,
Om den ock är ditt hjertas fröjd.
Den kan ej tillräckligt dig stödja,
När du svigtar af mödor böjd.

Ack, hvi lärde du alltid i orden,
Som i vandel uppoffring blott!
Hvi förstod och lärde du endast
Att — blott göra rätt och godt.

Det var för »oförståndigt».
Du skördar ock så som du sått.
Du ädelt har fyllt dina pligter;
Men mörk blir din ålderdomslott.

Dina skrikande, kära »ungar»,
Så af äkta som oäkta slag,
Dina älskade hvardagsgäster...
Du måste dem lemna en dag.

Du måste dem öfvergifva,
Hur mödan dig än är kär.
På retur du länge varit.
För gammal, förnött du är.

Som andra lärarinnor,
När de hunnit till sextio år
Och förtröttats... »en gång för alla
Trettio och sexton» du får.

Ack, kunde jag dock dig hjälpa
På dina gamla dar,
Du trägna, du redliga, fromma,
Se'n din kraft du förbrukat har!

VÅR TIDS APOSTEL.

Han går sin bana rätt framåt,
Han söker ingens stöd.
Blott samvetet är nöjdt, med fröjd
Han bär all lifvets nöd.

Det högsta, som en man kan bli,
Han är, sin egen man;
Han söker icke makt, ej rang,
Men blott att vara sann.

Han eger mod att lida allt
För lifsförvärfvad tro.
Han tänker fritt och har också
I friheten sin ro.

Han eger mod att trotsa allt,
Båd smicker, våld och hot,
Från det, han anser rätt och sant,
Han viker ej en fot.

Hvar högsint tanke, som går fram
Utur hans samtids bröst,
Får i hans inre återklang
Och genom honom röst.

Hvarhelst det gäller helig sak,
Der är han med på stund;
Hans ord, ur hjertats djup det går
Och går till hjertats grund.

Han lefver i en upprörd tid
Ej klar inför sig sjelf,
Men med förtröstan ser han ned
I tidens dunkla elf.

Han ser hur menskligheten rör
Sig i oändligt qual.
Men öfver alla tvifvel står
Hans frihetsideal.

Och därför, fast det kännas tungt
Och fruktlöst mången gång,
Han går sin bana lugnt framåt
I kamp mot lögn och tvång.

Han lefver för sin sändning blott,
För sanning först och sist.
Apostel är hans värf. — Hans namn
Helt enkelt: publicist.

"PUBLICISTEN."

Han förde så flinkt sin penna
I flygande långsträckt galopp
Den unge litteratören,
Der han satt vid sin kaffekopp.

Minuterna voro gifna,
Och priset per spalt också.
Det var en »brinnande» fråga
Det måste, det måste gå.

Och handen den flyger och flyger,
Som den vore en snällskrifts-maskin.
Men om tanken var med i spelet,
Det såg man ej på hans min.

Men jag tror, fast det låter förmätet,
Att han tänkte ej allt hvad han skref.
Det var nog en annan faktor
Som sitt spel med talangen dref.

Ack, den unge litteratören
Han har så ondt om tid.
Och med det der eviga tänka't
Man vinner ej dagens strid.

Nej, det mesta beror på gehöret,
Som fordom i poesin.
Blott några moderna taktgrepp
Och det går utaf bara hin.

Men tiden för »allmänheten»
Den räcker ej bättre den.
Och därför, — precis som han skrifver,
Han ock läses vår unge vän.

Han förde så flinkt sin penna
I flygande långsträckt galopp,
Den unge litteratören,
Der han satt vid sin kaffekopp.

1859

SKALDEN.

Ett »pris» han hade vunnit,
Det var en riksbekant sak.
Akademiskt patent han bekommit
På snille och på smak.

Det var sålunda helt säkert,
Att ett skaldeämne han var,
Så visst som att han beviset
Derpå i medaljen bar.

Men det unga gryende snillet,
Fast med hjertat förstås i »brand»,
På sin vandring uppför parnassen
Kommit efter sin tid litet grand.

Han drömde om skaldeära
Helt naivt i våra dar.
»Framåt»... ljöd hans lyras eko,
Allt medan bakut det bar.

Han gick och plockade fraser
I alexandrinernas spår.
Bland torra förlegade blomster
Han drömde att det var vår.

Och så — att med ens jag skall röja
Hans väsendes hemlighet —
Midt uppe i ungdomens dagar
Han blifvit en antiqvitet.

Och så . . . han »diktar» och »diktar».
Men världen — den går sin gång.
Märkvärdigt . . . den brydde sig icke
Det minsta om hans sång.

1859.

SCHÖNGEISTEN.

Han egde ej mer hvarken huld eller skydd
I hela den vida verld.
Till dagkost hade han minnen mest
Och förtviflan till hufvudgård.

Han hade bott hos en tålig vän
För någon tid ibland.
Men nu han dref som ett löf omkring
Och tog sig en tår på tand.

Han skötte sin trassliga ekonomi
Som en romantikens son.
Han lefde för dagen, när någon gång
Han fick sig ett litet lån.

Han räknade knappa fyrtio år;
Och dock var han gammal re'n.
Som Sisyphus var det hans lefnads lott
Att släpa på samma sten.

Den stenen, det var hans eget jag,
 Hans lilla poetiska sjelf;
 I sitt femtonde år han fått sigte derpå
 I diktens speglade elf.

Han hade det aldrig förgätit se'n,
 Det blifvit hans ungdoms brud.
 Det blifvit hans kärlek, det blifvit hans lif,
 Det blifvit hans allt, hans Gud.

Som eröfrare hade han svärmat fritt
 På sin soffa från kust till kust.
 För frihet, frihet han brunnit blott,
 Men hans »frihet» var — egen lust.

Och så han drömde sin ungdom bort,
 På sin gamla soffa sträckt,
 I umgänge blott med sin sköna själ
 Och de stora heroernas slägt.

Och så han drömde sin ungdom bort
 I olympiskt, gudomligt förakt
 För allt det lilla som har så fatalt
 Oss andra i bojor lagt.

Men en dag der trädde en skugga in
 I hans dunkla kammarverld.
 Han log emot den en tid. — Till slut
 Han kände sig dock som snärd.

Han ville... han ville... han visste ej hvad.
I hans inre blef kolmärk natt.
Han ville... han ville... men kom ej åstad
När han ville ta' lifvet ifatt.

Han ville... han ville... det var som förgjort,
Allt gick honom ständigt emot.
Han fick ej en skilling att låna, han,
Som nyss haft allt för sin fot.

Så vandrade han i lifvet ut,
Och sökte båd natt och dag
Bli qvitt sig sjelf; men hvarthelst han kom,
Han kom icke undan sitt jag.

Han egde ej mer hvarken huld eller skydd
I hela den vida verld.
Till dagkost hade han minnen mest
Och förtviflan till hufvudgård.

"TE DEUM".

(Paris, den 3:dje Juli.)

Några tusen man hafva slagrats
Eller skjutits som hundar ner.
Men seger man har dock vunnit,
Och därför till »Gud» man ber.

Man ber och man tackar vår »Herre»,
Att han med sitt välbehag
Betraktat det mordet i massa,
Som kallas ett lysande slag.

En väldig kör af röster
Till orgeln höjer hans lof.
Se, i koret der borta hon lyser,
Kejsarinnan med hela sitt hof.

Ack, herre, du milde Gud Fader,
När blir det väl slut en gång
Med det kyrkliga galaspektaklet,
Med gycklet af bön och sång.

Man leker med dig, o Herre,
Med det lugnaste hyckleri.
Förlåt... men, .. går den väl icke
Något långt din bonhommi? ...

1859.

GUDS HUS.

Det var en gammal kyrkekåk
Otyplig, mörk och skral;
Den stod uppå en naken »knall»
I kanten af en dal.

Uppå dess brystna murar föll
Ej skuggan af en lind;
Ej ens en fattig asp den gaf
Ett skydd mot nordanvind.

Blott när i månsken vintertid
En sky deröfver gick,
En skugga henne slöt i famn
För något ögonblick.

Ej minsta blomma vid dess fot
Der vittnade om vård;
Af gråbo mellan graf vid graf
Var prydd dess kyrkogård.

Det fans ej by på skoglös ås
 Mer grå och ful än den.
 I hundra år den stått der så,
 Och så den står der än.

Det var »Guds hus». Förgäfves ej
 Dess klocka nånsin ljöd:
 Der mötte man sin hjertans kär,
 Der glömde man sin nöd.

Från veckans långa tvång och tråk
 I frid man möttes der.
 Och så det fans ej någon punkt,
 Som folket var så kär.

Men — om den folket var så kär,
 Hvi lät man så den stå?
 Hvi lät man spindeln väfva der
 Sin väf i hvarje vrå?

Hvi sådde ej en flicka der
 Ett enda blomsterfrö?
 Hvi höljdes grafven endast der
 Af ogräs eller snö?

LIF OCH DÖD.

(På Åreskutan.)

Vida här i världen har jag vandrat.
 Öfver mig de bägge skilda poler
 Gjutit sina stjernors stilla skimmer.
 Öfver skilda världshaf fram jag vaggat,
 Vadat i tropikens flygsandsöknar
 Som i nordens tunga, djupa drifvor,
 Sökande mitt svar på lifvets gåta, —
 Detta svar, som blef vår vandrings uppgift,
 Och, som funnet, först kan gifva andra
 Denna frid, som är dess striders mål.

Så min vandring förde mig till fjällen.
 Kysst utaf fjällsenslighetens vindflägt,
 Der han drager sina kalla suckar
 I den frusna granens svarta skägg,
 Vandrade jag upp utöfver gränsen,
 Der naturens sista nakna spöken,
 De förfrusna björkarne förkrympa;
 Vandrade dit upp i klyftans drifvor,

Lemnande vid deras rand ranunkeln,
 Sista blomman på naturens grafbädd,
 Stannade der icke, förr'n jag hunnit
 Upp bland molnen, som kring hjessan sväfva.
 Stod jag så der ensam, såg blott stundom
 Genom molnens massor fjällets snöfält
 Och i fjerran djupt en dunkel fjällfors
 I dess trånga bädd af svartgrön granskog,
 Hörde dock ej någon suck af suset.

Ensam stod jag så. Den lätta fjällvind
 Jagade mig iskall öfver pannan:
 Blodets värme, stegrad under färden,
 Sjönk så småningom, — och den fick sjunka.
 Blicken fann der uppe ingen hvila.
 Men den ödsliga, den nya taflan
 Slog min tankes syn, — och så jag tänkte
 Öfver lifvets, öfver dödens välde:

Dödens välde? Fåfångt du i verlden
 Söker någon punkt der döden herskar.
 Lifvets välde ingen slutgräns känner:
 Allt är lif. Hvad menskan kallar döden
 Är förvandling blott, en tjenste-ande,
 Hvilken spelar med i lifvets formspel.
 Endast formen är förgänglig. Lifvet,
 Lifvet sjelft i allting, alltid pulsar,
 Fastän starkt uti den ena formen,

Svagt, omärkligt, skendödt i den andra. —
 Mål var ännu ej förgängelsen;
 Outtömligt rik är lifvets ande.
 Ej dess gåta menniskan skall lösa,
 Hur i sekler hon derpå arbetar.
 Lättare vi lösa dödens gåta.
 Mörk den är, men endast såsom natten,
 Hvarutur allt lif förnyadt uppstår,
 Såsom natten, den vårt svaga öga,
 Se'n den vänjt sig vid dess djupa skuggor,
 Genomtränger och blott dunkel finner.
 Lifvets hvilostund är döden,
 Och med nya krafter, nya former
 Det utur sin hvila åter framgår.

Men hur full af fasor döden synes!
 Hur förgängelsen i alla former
 Griper oss med utsäglig smärta.
 Huru höstens suck i gulnadt löfverk,
 Hur hvart afsked af allt skönt, allt älskadt
 Talar smärtsamt om förgängelsen
 Såsom svaret uppå lifvets gåta.

Lifvet vill det så. Fiendtligt icke
 Mot sig sjelft det är. Hvarhelst det spelar,
 Genom plantans grönska eller hjertat,
 Vill det blott sig sjelft med alla medel,
 Genom död och vaxling först och sist.

Lifvets genius, har du mätt dess kärlek!
 Nyckfull var den aldrig än'. Den ville
 Nya krafter, der du blott såg döden,
 Nya lagrar, der du blott såg skuggor.
 Lifvet önskar friska upp din glädje,
 Och det förer dig till ödemarker,
 Der blott du, ej det har sina gränser,
 Att du rätt skall fatta all dess fullhet.
 Se, du vänder från din färd tillbaka,
 Och det första blomster, som du varsnar,
 Vecklar upp för dig en flik af gåtan
 Klarare än du den förr förstod.

Så jag tänkte der på fjällets hjessa.
 Döden icke der jag hade funnit,
 Men en ny förklaring blott af lifvet.
 Blott min egen svaghet och begränsning,
 Icke lifvets, blef mig än mer klar.
 Och jag trädde an min återvandring,
 Såg ranunkeln invid drifvans bräddar,
 Såg den ej med sorg i skära ögat.
 Den var nu ej blott det sista spåret
 Efter Flora; den var nu mig blifven
 Till en gränsvakt mellan lifvets riken,
 Ej ett blomster blott uppå dess graf.
 Sjelfva Flora sväfvar öfver fjällen,
 Gråter röda tårar der i drifvan,
 Liksom hon ännu i öknens hetta
 Sköter om oasis blomsterrike.
 Och jag såg der frusna, krympta björkar

Der de i sin sorgdrägt af Usnea
 Knappast skildes från de svarta granar.
 Döde voro de ej mer, fast lifvet
 Icke ville deras blom och grönska.
 Äfven fjällens laf behöfver lefva,
 Och den får i de förfrusna träden
 Sina nästen, der dem lifvet föder.

Så jag vandrade, tills jag i dalen
 Såg naturen åter i dess blomdrägt,
 Kände dofterna från hägg och gräsvall,
 Hörde suset der af Åre-elfven,
 Hörde skällklang der från betesmarken,
 Och jag fröjdade mig åt naturen
 Såsom åt ett rike för det enda
 Samma, obegränsadt rika lifvet,
 Som ej känner något annat välde,
 Som ej eger någon gräns, blott grader
 Af sin fullhet, af sin prakt och styrka,
 Som ej känner någon annan herre
 Än sin egen lag, hur helst den nämnes.

Ja, ännu der intet lif sig röjer
 För vår blick, der intet blomster böjer
 Sig för vindens fläkt i solens glans,
 Ännu der dit fogeln sig ej höjer,
 Der i solens ljushaf drifvan dröjer
 Och der tystnad, evig tystnad rufvar

Under polens lugna stjernedans,
Ännu der är lif, ty jordens krafter
Strömma från dess midtpunkt än' dit upp.
Och den flägt, som polens isar sopar
Och som öknens heta drifvor hopar,
Må som köld, som eld den allt föröda,
Må ock lifshot i dess framfart glöda,
Den är dock, hur än den syn's, en flägt,
Utaf lifvets, verdens andedrägt!

ODLINGEN.

(På Kinnekulle.)

Nyss min vandring förde mig till Kullen,
 Der i Venerns blåa himmelsspegel
 Den sin hjässas rika grönska speglar.
 Som ett mantelbräm af hvita drifvor
 Körsbärsträden bredde sina armar
 Blommande kring oreadens skuldror.
 Ej jag stannade förrän jag hunnit
 Den af furuskogen krönta hjässan,
 Och min blick, hvad rikedom den mötte:
 All naturen stod i blomning. Gömda
 Såsom perlor der i grönskan lyste
 Menskoboningar vid Kullens fötter.
 Upp ur slättens gröna skyar stego
 Kyrkospirorna bland låga byar,
 Ljumma flägtar smögo fram bland träden,
 Störde dock ej nejdens frid och tysthet.
 Så jag stannade i ro deruppe,
 Lät i frihet blickarne der ila
 Öfver sjö och slätt, och samla glädje
 Såsom bin i ljungen samla honing;
 Och de lätta tankarne dem följde

Irrande en stund och återvände
 Med de trötta blickarne till hvila;
 Men ur deras vimmel en och annan
 Bröt i större klarhet fram för sinnet.

Följ den odlade naturen trogen
 Allt från blomstermattan vid palatset
 Till den arma tegen uppå fjället;
 Följ den allt från grufvans djupa schakter
 Till de höjder, hvarest menskosnillet
 Spanar stjernans gång och mäter rymden;
 Följ den från den vilda fors bland fjällen
 Till kanalens stilla, tämjda vågor,
 Följ den så, och du skall slutligt finna,
 Hur den uppenbarar dig sitt väsen.

För sin egen skull naturen lefver,
 I hvad form den ock sin vilja kläder.
 Blott med medel som hon sjelf dig gifvit,
 Mäktar du att underkufva henne.
 Hennes glädje är att tjena menskan:
 Gerna öppnar hon sin famn för henne,
 Bjuder henne alla sina skatter,
 Men de lagar, lifvet därför skrifvit,
 Öfverträder menskan icke strafflöst.
 Sin förklaring söker jämt naturen,
 Hon den vinner först igenom menskan,
 Först i henne har hon ögon fått.

Derfor slösar hon på oss så rikligt,
 Och för hvarje flik, som menskan lyfter
 Af naturens gåta, strömma nya
 Rika skatter öfver menskoslägtet.
 Men blott ödmjukheten mäktar gifva
 Svar uppå naturens egna frågor.
 Själfviskheten går i våldsam yra
 Fram i världen, härjar och förbränner,
 Lemnar orättfånget guld åt släktet
 Som med våld den pressat af naturen;
 Men den lemnar äfven gåtan olöst,
 Så naturens som ock menskans egen.

Öfverallt uti naturens rike
 Stränga lagar herska. Fullt dem tyder
 Väl ej menniskan i seklers sekler;
 Men hvar ljusglimt, om ock än så ringa,
 Hvilken hennes kärlek frambesvärjer
 Med sitt arbete till en förklaring
 Öfver dessa lagar, blir en formel,
 För hvars makt förtrollningen försvagas.
 Och en förr ej anad mäktig glädje
 Genomströmmar menskan; ur naturens
 Nya klarhet bryter fram dess glädje.

Vill du lära så naturen fatta,
 Lyssna till dess häfder, till historien
 Om de strider, odlaren har kämpat,

Tills han börjat hennes lagar ana,
 Lösa både sig och all naturen
 Fria ur den gamle sfinxens famntag;
 Ser du så den odlade naturen
 Rätt i ögat, då hvar odlad planta,
 Ja, då sjelfva mullen kring dess rötter
 Kan förklara dig naturens väsen
 I dess sammanhang med menskans lif.

Menskan är naturens herre, sägs det.
 Ej dess herre blott, dess öga är hon.
 Vål i henne all naturen klarnar
 Till medvetande utaf sig sjelf;
 Men hon föreskrifver inga lagar.
 Sjelf hon lyder under samma, stora
 Verldslagstiftning som naturens riken.
 All naturens odling är tillika
 Menskans egèn odling, och dess lifsfrukt,
 Friheten, blir ej naturens ensamt,
 Ty den blifver äfven menniskans.
 Som våldsverkare har menskan börjat
 Odlingsverket, och naturen ödmjuk,
 Blind och stum fick blöda under huggen.
 Men ju mera menskan i naturen
 Läger ner sin insigt och sin kärlek,
 Blir ock denna mera slägt med henne.
 Derfor skall hon en gång älskas,
 Icke slafviskt, som de dunkla makter
 Älskas blott i fruktan eller joller,
 Men i kärlek fritt, som blott den frie
 Kan förstå att älska eller vörda.

Så jag tänkte der på Kinnekulle.
Och förklaringen uti mitt inre
Bredde sig utöfver all naturen.
Lugn låg böljan der kring kullens fötter,
Stilla drömde omkring menskors nästen
Trädens kronor der i rika dungar,
Molnen seglade så mjuka, sakta
Öfver ängarnes och fältens skördar;
Men utöfver allt i evig oro
Tycktes sväfva denna menskans ande,
Denna starka, svaga, rika ande,
Som, på en gång barn utaf naturen
Och dess sjelfmedvetna ljus och kärlek,
Sattes hit att under hårda strider
Gjuta andens lif uti naturen,
Adla så sig sjelf i kamp mot den.

TIDSBETRAKTELSE.

På Skenäs. *)

I blida skuggor, hvilkas minne lefver
 I dessa mångbesjungna bygders frid
 Och, hur än dagens sorl beständigt vexlar,
 Beständigt dock i denna bygd skall lefva, —
 I vördnad inför Eder här jag träder,
 Att låta för en stund till ro mig vaggas
 Vid sus i lund och suck af våg vid strand.
 I dessa lundar var det som I drömden
 Och diktaden det förra seklets saga,
 I sångens ädlingar i Gustafs hof.
 Inunder denna *Dahlbergs* ek satt *Creutz*
 Och följde med sin blick i sångardrömmen
 Sin »Atis och Camilla», der de gingo,
 Omgjutna af behagets lätta skimmer,
 På ången der mot sjön och speglade
 Sin kärleks skönhet i hvarandras blickar.
 Här var det *Gyllenborg* i landtlig ro
 Besvor behaget att sin slöja breda
 Omkring hans fablers fintliga förstånd.

*) I Vestra Vingåkers socken af Södermanland, anlagdt och planteradt af Erik Dahlberg, bebödt af Gyllenborg och Oxenstjerna samt af den sistnämnde m. fl. besjunget.

Här var det *Oxenstjerna* såsom yngling
 Blef kysst till skald utaf en skälmsk charit,
 Och sedan sjöng på seklets trånga skala
 Så rikt, så ljuft, så rent, att vid hans sång
 Man drömmer sig långt bort ifrån salongen
 Och andas doftet blott af Skenäs' äng.
 Här var det, här, just under denna lind
 Han målade med diktens lätta färger
 Det stilla lif, som friskt och fromt sig rörde
 I landtligt arbete kring skaldens hem.
 Här var det som hans sinne för naturen
 Gaf färg på nytt åt sången, som var nära
 Att dö af brist på luft uti gemaken,
 Och sjöng i »Dagens Stunder» denna sång,
 Som med den tredje Gustafs tidehvarf
 Skall än försona mångt nyfödt slägte.
 Och här, just här det var som han till slut
 På gamla dagar hängde upp sin lyra
 Och tog af henne afsked i en sång
 Så mild, som qvällens sista vestanfläftar
 Ja, här är godt att gå en stund och drömma
 Om flydda tider, deras rika minnen,
 Och låta pulsen gå i sakta takt
 I känslan af det stora sammanhanget,
 Som oss förenar med de gångna slägten
 Och knyter tidehvarf till tidehvarf.

Ack! sångens dagar, sångens och behagets,
 De äro gångna, gångna längesedan,
 Och blott ett kaos, sjudande af feber,

Af död och glöd, af storm och så af stiltje
 Uti orolig vexling, står oss kvar.
 Hur sångens foglar skrämde hafva tystnat,
 Och »tankens örn» med uttömd kraft sig gömmer
 I någon bortskymd vrå för solens blick!...
 Till natt det mörknar mer och mer...

Hvarthän?

Hvarthän, min ande!...

Nej, I blida skuggor,
 Som sväfvén här i dessa stilla lundar,
 Förlåten mig, att Eder frid jag stör. —
 Er dag är gången, gången, ja, för alltid,
 Och ej blott Eder, men också den sångens,
 Som i ungdomlig yra ständes upp
 Af *våra* fäder här på Edra grafvar.
 Och dag, som är, som varder... den är *vår!*
 En dag af sång ej, men af tunga strider,
 Mot hvilka edra voro blott en lek
 »Med gratierna i glädtig dans»...

O ja!

Helt andra tider kommit. Seklets genius
 Ur sångens rika ungdomsdrömmar vaknat
 Till känslor, hviskande om *mannens* pligt.
 Från börens, aningens och hoppets dagar
 Den eger knappast något annat kvar
 Än häftigheten i sitt sätt att vara.
 Hvad nyss ännu var all hans lust och ära, —
 Att väcka häfdernas och sagans genier
 Ur deras slummer upp till glada fester
 Och lyssna glad till dem om tid som flytt;
 Att dansa om med diktens genier... lyssna
 Till rösterna från höjden och från djupen

Och sjunga ut sin lifslust och sin längtan...
 — Allt sådant växer den ifrån alltmer.
 Betänksam, varsam, men också orolig,
 Som jagad af ett plågsamt ungdomsminne,
 Som gripen af en plötsligt vaknad åtrå
 Att bota hvad hans ungdomsyra brutit,
 Han synes nästan vilja glömma allt
 För dagens äflan, morgondagens vinning.
 Han synes mörk i hågen. Glädjens genier
 De tyckas fly förskräckta från hans panna.
 Det är som onda makter honom qvalde,
 Som kände han sig ej fullkomligt säker
 Uppå sig sjelf och på den dag, som är.

Dock — låt din aning af din kärlek tändas,
 Och tid, som gryr, belysas af din tro.
 Han lider, dagens genius! Mörka minnen
 Af fädrens och hans egna brott ha vaknat
 Anklagande, se'n han ur morgonruset
 Vill samla sig i mandom och besinning.

Men, se också, hvad mod, hvad kraft sig rörer
 På djupet af hans dunkla ögas oro.
 Se, hur han bland arbetarne dernere
 Vid foten af den gamla samhällsstacken
 Arbetar sig till nya, friska krafter!
 Se, hur han ilar fram bland dem och bildar

Sig just bland dem en makt af nya viljor
 Till verket, hvaruppå hans sinne rufvar,
 Det verk, som är hans mandoms stora uppgift,
 Det verk han fick i arf från gångna sekler, —
 All världens nya födelse till frihet,
 Stadfästelsen af menskans rätt,
 — Det verk, hvartill han än ej mäktig är,
 Och därför oron i sin blick ock bär.

Ja, älska blott, som tron förstår att älska!
 Och du skall se, hur i hans ögas dunkel
 Sig rörer dock en kärlek lika varm,
 Som den, som glödde i hans ungdoms dikter,
 En kärlek, hvilken ej har ro, ej råd
 Att *sjunga* blott och jaga idealet
 Och vända tröttad med en suck tillbaka
 Med fåfång klagan öfver hvad som är;
 — O, nej, en kärlek, som af sjelfva lifvet,
 Af denna »arma, usla jämmerdal»
 Vill skapa sig ett rike, värdigt menskan
 Och dess tillkämpade begrepp om rätt,
 Om sanning, frihet, skönhet — allt för alla,
 — Ett rike, hvaruti en högre sång
 Kan stämmas upp i frihetsfröjd en gång.

Se, hur han kämpar, se, hur han arbetar,
 Hur jorden, hur dess varelses, dess alster
 Uti det arbete, som är hans bön,

Af honom adlas, huru de förädlas
 Till harmoni med all den rika bildning,
 Som sjelf af fädren han i arf har fått;
 Se, hur han tusendubblar ordets vingar,
 Hur öfverallt, upprörda af hans kärlek,
 De stiga, bildningens och tankens böljor,
 Och svalla snart kring torpet lika rikt
 Som förr omkring de mäktiges palatser.
 Se, hur han skärper sin uppfinningsstyrka
 Och lockar fram naturens hemligheter;
 Hur han med nya medel, lika säkra
 Som världens lagar, bildar hela jorden
 Till hvarje enskilds välbekanta hem
 Och lemnar knappast så en enda vrå,
 Dit icke ljus och sanning kunna nå!

O, du, som lefver blott i det förflutna
 Och finner ej uti den dag, som är,
 Det sökta svaret på din ungdoms frågor;
 Du skönhetens, du sångens, konstens son,
 Som fåfängt söker i de ungas hjertan
 En spegel för de bilder, som du skapar,
 En återklang för dina drömmars tonspel;
 Du kämpe för den bildning, hvilken bar
 »Odi profanum» stolt uppå sin panna
 Och blott af nåder någon gång lät falla
 En gnista ned i stugans mörka natt...
 ... Betrakten dagens genius rätt. Dess oro
 Är kärlekens, som kämpar om tillvaron
 Uti det nya välde, som nu danas

Utur det gamla i vår egen barm!
 Förgäfves höjas er misströstans suckar,
 Förgäfves det förflutnas skuggor manas,
 Förgäfves ögonblickets vanmakt hånas; —
 Ur dunkla djupet nya solar glimma,
 Och, förr'n den slagit, seklets sista timma,
 Kanske vårt kaos ordnats, och deri
 En arbetsadel, segrande och fri,
 Till slut förskingrar medeltidens dimma.

I blida skuggor, hit jag kom att drömma
 En stund i stillhet under dessa lindar,
 Som i sitt sus förtälja edra sagor
 Och än i sekler skola minnen väcka
 Om sången i den tredje Gustafs dar.
 Hos Er jag kom att fira än en gång
 Den glada tidens minne, då Er sång
 Ersatte Sverige många dess förluster,
 Då stormen än ej hunnit våra kuster,
 Och »stugan» icke »kändes oss så trång».
 Så hit jag kom helt nyss... och knappt jag hunnit
 Er helsa, I, som sångens gloria spunnit
 Kring de Gustavianska anletsdrag,
 Knappt Oxenstjernas gamla lind jag funnit,
 Förr'n drömmens frid och minnena försvunnit,
 Och ögonblickets alla tusen frågor
 Med stegrad oro öka hjertats slag.....
 Välan. Farväl, I blida sångarminnen,
 Må ej min oro störa eder frid.
 I minnets stjernor för en stund försvinnen

Till andra bragder danats våra sinnen,
För sångens fröjder *vi* ha ingen tid.
Men när vi kämpat ut vår frihetsstrid,
Uti en renad luft den svenska sången
Får lif igen . . . Och den, som är förgången,
Med vördnad åter helsas skall dervid.

1857.

VID BONNIE DOON.

Den 25 Jan 1859.

(Då Skottland firade Robert Burns hundraårsfest.)

Ton: Ye banks and braes of bonnie Doon.

Du glada bäck, som qväder än
 Din sång uti din täcka dal
 Som du den qvad, när Skottlands bard
 Sjöng ut hos dig sin fröjd, sitt qval,
 Hör, Skottlands fria, ädla folk
 Till högtid samlas på din strand.
 Och hör, kring verlden går ditt namn,
 Du blyga bäck i bortgömdt land.

Förr'n han besjöng dig i sin sång,
 Hvem hörde väl om dig ett ord?
 Och se'n han tystnat, blef ju ej
 En enda hviskning från dig spord.
 Men nu, »Ye banks of bonnie Doon»
 Hur prisar man ej eder nu;
 Och hvar i verlden qväller väl
 En skogsbäck nu så skönt, som du?

Dock ja, med rätta sången stämt
Till möte på din strand i dag.
Ty der uppå din strand det var,
Hans hjerta slog sitt första slag.
Och der det var, som med din våg,
Ditt sus, ditt qvitter och ditt qval
Du lärde Burns hans sång, då än
Han gick och drömde i din dal.

Hvad för sitt fosterland han var,
Den sucken ur naturens barm,
Den sångarfursten utan konst,
Den menniskan, så arm, så varm —
Det sjungen I, hans landsmän, I,
Som vid hans sång Er kärlek närt.
Jag, främling, sjunger den natur,
Uti hvars famn han sjunga lärt.

1859.

SKOTTSKA MINNEN.

På Stronvar. *)

Ljungbetäckta, ormbunkshöljda
Lågo »hills» omkring Loch Voil.
Enslig, ödslig, arm och naken
Låg den »glen», hvars botten insjön
Sammanträngd till flodbädd bildar.
Endast några stenvurs-ruckel,
Minnesmärken från ett slägte,
Som i sekler lärt förakta
Hemmets frid och hemmets lycka,
Höjde sig som mullvadskulor
Öfver gräsets glesa matta.
Här och der en spång, en gångstig
Förde vandrarn mellan bergen,
Mellan ljung och kärrens ängsull.
Här och der en mossig fura,
Här och der en blomhöljd »broom».

*) *D. Carnegies* egendom i Skottiska högländerna.

Sådan låg den arma dalen,
 Jättevaggan, jättegrafven,
 Vaggan åt Rob Roys kamrater,
 Med Balquidders ås till väggar,
 Grafven för den rövarkungen,
 För Macgregors och Maclarens,
 Baddade i blodig ljung.

Så den låg den dystra dalen,
 Låg det råa rövvarriket,
 Som i sekler fick förvalta
 Enligt styrkans lag och näfrätt
 Slättens arbetsvunna skatter;
 Så den låg, — ej sommarsolen
 Såg dernere någon vexling.
 Lifvet, fastän stormigt, blodigt,
 Var i grunden död och domning;
 Frihetskänslan, mannamodet
 Blott en sjelfvisshetens kramp.

Så den låg der. — Men i öster,
 Der bakom Ben Ledis skuldror,
 Der i odlingen på fälten,
 Lifvet ljusnar, styrkan samlar
 Sig omsider i besinning,
 Och ur arbetet och bönen
 Framgår ett pånyttfödt slägte.
 Och det stiftar nya lagar

För sig sjelft och för naturen.
 Och det blickar ut i landet,
 Skådar, huru mörkret rufvar
 Blodbrunt kring dess egna gränser,
 Ser, hur natt ännu betäcker
 Skottlands berg och Skottlands dalar,
 Ser, hur rätt och menskovärde
 Några mil blott från dess tegar
 Ligga som begrafna skatter;
 Och det bryter in bland bergen.
 Och med Walter Scott i spetsen
 Kämpar friheten, — — och dalen
 Kring Loch Voil begynner ljusna.
 Och de skatter, fliten samlat,
 Gå i trygghet dit att bära
 Arbetets och ljusets ära*)
 Vittne om den makt, som *än*
 Lyser, leder skottska män.

1857.

*) Det är här, som *D. Carnegie* bygger och bor, af vildland gjort en odlad bygd och uppfört den kyrka, vid hvars fot *Rob Roy* ligger begrafven.

I MELVILLE HOUSE.

(Fifeshire i Skottland.)

Det är så tyst, det är så svalt
I det åldriga Melvilles lundar.
Det är som vore all grönska svart;
Helt visst det till natt här stundar.

Hur annorlunda en gång det var
I den fräjdade Earlens dagar,
När från trettioåra kriget han kom
Och med svärdet skref skottska lagar.

Hur annorlunda, när segerrik
Han kom från de blodiga strider,
Och gaf Gustaf Adolfs porträtt dess plats
I sitt slott för evärdliga tider.

På andra toner gick lifvet då:
I slottet hundratals gäster,
Vid vapenbrak och trumpetmusik
Gafs dagliga segerfester.

Nu är här så tyst. Bland porträtter man går;
Ett sorgflor det hela höljer,
Hur glädtig än är den Lady fin,
Som genom gemaken mig följer.

Nu är här så tyst, nu är här så tungt
I Earlens af Melville salar.
I den siste sonlöse Earlens bröst
Blott minnet af forntiden talar.

Han egde en son, familjens hopp;
Men till Krim med hären han drager.
Han följer sin fana som segrare hem,
Men blott för att dö på sin lager.

Det stundar till natt här i Melville House,
Liksom i så många andra.
Och nya slägter ta makten om hand,
När till fädren de gamla vandra.

Men hur den frambrusar den nya tid
Och grusar den gamla prakten; —
Må sången gömma de gamla namn,
Som förtjena den hedersvakten.

Det är så tyst, det är så svalt
I det åldriga Melvilles lundar.
Det är som vore all grönska svart,
Helt visst det till natt här stundar.

VID SION HOUSE.

Det var vid Sion House,
I den parken vid Themsens strand,
Der träden sucka sin saga
Om »the Dukes of Northumberland».

Der smög sig bland »holly» och »laurels»
En undangömd gångstig fram.
Från en matta af dunkelgrön »ivy»
Sig höjde der stam vid stam,

Mildt solljus smög der bland träden
Och flöt der och var som en ström
Af stilla glädje. Naturen
Der drömde sin sommardröm.

Jag tänkte på engelska folket
Och uppå det gamla ord:
Väl den, som vördar sin moder,
Som älskar sin fosterjord.

Jag såg, huru vördnaden vårdar,
Hur den vårdade modren ler
I ständigt pånyttfödd ungdom,
Hvars stjerna väl sent går ned.

Som monumenter de stodo
I sin grönskande, rika drägt,
De växtrikets åldriga jättar
Af främmande ädel slägt.

Så dunkla, så tysta de stå der;
Men för den som sådant förstår,
I sin tystnad en Englands historia
De förtälja dock år från år.

Snart lefva de blott i sagan
»The Dukes of Northumberland»,
Den siste också af den ätten
Går soulös vid grafvens rand.

Men ej blott af häfden och sången
Bevaras de gamla namn:
De grönska och blomma och hviskas
I sjelfva naturens famn.

Det var vid Sion House
I den parken vid Themsens strand,
Der träden sucka sin saga
Om »the Dukes of Northumberland».

UR

HAKE SJÖKONUNG.

(Belönt 1846 med Svenska Akademiens mindre pris.)

Höst bebådande, nattens dimmor
Breda ljudlöst sväfvande vingars svalka
Öfver Uppsalabygdens rödjor,
Aftonflägten slumrar i nattsvart gran.

Nattmoln stjernornas skimmer hölja,
Daggströ rönnens gulnade sommardrufvor,
Dolda i löfvens gråa grönska.
Dagens bölja drömmer i säfvens famn.

Sommarnätternas måne döljer
Bleka lockars lånade glans i molnen.
Skogarnas sångarskara gömmer
Näbben djupt i värmande vingens bädd.

Öfver bragderns strand i Norden,
 Fyris strand, nu stelnade kämpars likbädd,
 Duggande blodvärmd dagg i stillhet
 Rufvar nattens skumögda drake hårdt.

Odens svartblåa foglar kretsa
 Öfver fältet; störa med dofva vingslag
 Slumrande drakens ro och ställa
 Hungerns hesa frågor till likhöljd mark.

Hemskt vid ufvarnes djupa grafsång
 Lifvets sista stridslek med döden kämpas,
 Svithjods och Norges fallna söner,
 Slockna sakta, kyssta af dödens köld.

Nyss vid brinnande stålets stridssång
 Fjällens kämpe värmd med lust sitt slagsvärd
 Innerst i Svithjodssonens hjerta;
 Nu de famna broderligt dock hvarann.

Tryckte bröst mot bröst de hvila,
 Spegla mer ej ljuset i brustna blickar,
 Sedan de blandat sista sucken
 I en helsning hemåt till härdens vif.

Så i dimmiga nattens sköte
Dagens stridsfält hvilar. I dödsfrid somnat
Bragdernas kämpe. Årans drömmar
Med sitt gyckel störa ej mer hans ro.

Men på lägret af raggig björnfäll,
I den tysta konungaborgens högloft,
Mätande rymdens djup med blicken,
Hvilar Hake, enslig i mörkrets famn.

Ögat, stirrande, blixtar skjuter,
Irrblossglöden lika i dyster granskog.
Bäfvande sömnens väna engel
Fladdrar kring hans stormfyllda ögonlock,

Sväfvar sakta i tysta dunklet,
Längtar vingen hvila i ögats skugga,
Trycka en kyss derpå, tills slutligt
Bort den flyktar, fruktande herrskarns blick.

Höljdt af natten, af ingen skådadt,
Ljusnar än hans anlet, och än det mörknar,
Strömolnet likt, som än i qvällsol
Klarnar, än fördystras af österns natt.

Vilda sjelfviska tankar hvälfvas
 I hans själ så mörk som en natt om hösten;
 Ännu af ärans törst han lågar.
 — Först med lifvet slocknar den flammans glöd.

Frågan: Huru skall ära vinnas,
 Tankens vingar tröttade ljufligt fordom.
 Fjättrade hårdt af sårens smärta,
 Samma fråga tröttar dem nu än mer.

Huru lefva med fröjd, om äran
 Endast skimrar mildt öfver svunnen storhet?
 Lefva med fröjd, om dagens skymning
 Lånar blott af morgonens sol sin glans?

Huru vandra med fröjd till Oden,
 Än i qvällen odödlig ära vinna?
 Fara till Valhall så, att döden
 Sprider öfver lifvet ett högre sken?

Stormlikt rasa i smärtfyldt brösthalf
 Dessa frågor. Älskade lifvets fröjder
 Skymma med dunster nu ej längre
 Kungens blick, förälskad i äran blott.

Längre fångslar hans blick den sista.
 Natten grånar, skakar sin trötta vinge,
 Bådande morgonstrimmans susning,
 Än hans öga blixtrar vid tankens strid.

Slutligt, sedan i vester natten
 Flygtat undan morgonens första vindflägt,
 Klarnande jämnas ännets fåror,
 Strålar blicken stilla i fridens sken.

Liksom när efter vindars yra
 Havvets böljor tystnat i djupets klyftor,
 Molniga fästet fridfullt ljusnar,
 Så ock Hakes anlete ler i frid.

Strax han nattliga lägret lemnar,
 Kallar hastigt kämparne. Vid hans maning
 Vacklande samlas tysta skuggor
 Af de män som kufvade Svithjod nyss.

»Nog jag frossat af lifvets fröjder,
 Svalkat ärans brinnande törst i strider,
 Vælde och guld med svärdsegg skördat»:
 Så han talar, samlande stämmans kraft.

»Nu jag skådar på flydda dagar
 Utan saknad. Skimrande minnens glädje
 Lockar mig ej att ängsligt älska
 Lifvets vanmakt, tyngd så af år som ära.

Ej i striden Allfaders vilja
 Lät mig falla. Icke min hembygds stränder
 Fingo min aftonrodnad skåda.
 Äran dock i döden mig följa skall.

Hafvens konung och svärdets var jag.
 Deras kärlek lyster mig nu att gälda.
 Vägen min hvita kind må smeka.
 När till Oden svärdet har vigt mitt bröst».

Så med växande stämma slöt han.
 Bjuder sedan kungssnäcken festligt smyckas,
 Fyllas med furor, och de fallne
 Kämpar derpå bäddas i brödrasäng.

Än sitt darrande morgonskimmer
 Solen ej förbytt uti dagens glödeld,
 Då af de segertrötta kämpar
 Åtföljd, Hake träder till stranden ned.

Gyllne hjelmen hans lockar trycker.
 Solens skimmer leker i mantelns smycken.
 Men i hans hjertas djup derunder
 Fröjdas, frässar frätande dödens gam.

Kungadraken, i härlig festprakt,
 Kransad skönt af gyllene sköldars speglar,
 Däckad af Svithjodssvärdets byten,
 Snart han hinner, träder i bakstam opp.

»Nu, I Asarnes söner, lyssnen,
 Hören sista ljuden af Hakes stämma!»
 Börjar han, vänd mot strandens Svear,
 Som med honom samlats uppå hans bud.

»Grytt har frihetens morgonstrimma,
 Min och eder. Mig skall hos Oden finna
 Sjunkande qvällsols blick, och eder
 Skall den se i templet i frihetsrus.

Ingen saknadens fläkt från stranden,
 Väl jag vet det, följer min sista hafsfärd,
 Skalderna ega inga toner
 För mitt namn, begrafvet i hatets natt.

Hård jag varit. Af alla fruktad,
 Kärlek ej jag vunnit och ej jag fordrat;
 Smekande blott min egen vilja
 Till er bön jag aldrig har lyssnat än.

Så Allfader i vishet velat.
 Strafflöst ej hans lära förgätes. Strafflöst
 Gudarnes boning aldrig skändas.
 Qvinlig feighet offerar i trygghet ej.

Tungt har Gudarnes vrede drabbat.
 Hugleik gästar feighetens Hel. Af Svears
 Skälfvande blod har Fyris rodnat,
 Svithjods skogar suckat i vintrar tre.

Makten, som eder svaghet lade
 I min hand, af roder och slagsvärd härdad,
 Nu i din hand jag sjelfmant lägger,
 Tappre Jorund. — Göre du Svithjod sällt! »

Milda, darrande sista orden
 Dogo bort i skarornas djup på stranden.
 Svearnes blickar ljusna, mörkna.
 Hvilket öga tyder dem alla rätt?

Men från stranden sitt bröst af guldfjäll
 Draken vänder. Trettio årpars jernklor
 Kyssta af solen blixlika höjas,
 Dyka blixlikt åter i vågen ner.

Högt i bakstammen Hake tronar.
 Fast hans örnblick, klarnad i mildhet, riktas
 Hän mot Svithjodtemplets tinnar
 Och mot stranden, hvarest i häpnad än

Folket skådar hans färd till Oden,
 Med beundrans skimmer uti de blickar,
 Hvaruti hatets dolda glödeld
 Sände skygga flammor i löndom förr.

Snäckan ilar. Från stranden höja
 Snart sin helsning Svearne, som nyss svängde
 Årornas jern. I Mälarns böljor
 Speglas redan märket i mastens topp.

Friska fläftar i glädtig yra
 Fylla seglets svällande röda vingar.
 Skulle väl icke Njord sin älskling
 Huldrikt följa nu på hans sista färd?

Djupt begrundande morgonstundens,
 Hela lifvets vexlande fröjder, strider,
 Kungen af strandens prakt ej röres;
 Ohörd flägten smeker hans gråa lock.

Plötsligt blixtrar hans hjälm i solen;
 Upp han slår sitt öga; — men ej i mildhet.
 Stranden han ser, der älskad broder
 För sin kärlek föll i en neslig graf.

Långsamt sänker sig hjälmen åter;
 Ögat slutet sakta i djup begrundan.
 Vaknande minnen sväfva sorgset
 För hans själ, försänkt i förmörkad frid.

Sluten inom sig sjelf han ordar:
 »Ljufligt må för kommande släktens söner,
 Lekande kring din grafhög, broder,
 Mälarns böljor sjunga din kärleks sång.

Ljufligt bleknande kärleksskalder
 Må i veka darrande toners välljud
 Flåta ditt namn med Signilds samman,
 Bringa evig trohet sin offergård;

Sjunga, huru i Norden ingen
 Älskat, älskats så som kung Hagbart unge,
 Så ock af Freya ingen gymnats,
 Ingen vissnat så i förtidig graf.

Så i sången ditt namn må lefva,
 Mildt beglänst af kärlekens väna skimmer!
 Kärlekens minne! Hvad mot ärans!
 Broder! — Djupt jag sörjer ditt minnes lott.

Blott i trånande qvinnohjertan
 Skall det lefva. Kärlekens lif och ljufhet
 Kindfager mö i frid må njuta.
 Mannen höfves bragdernas ärelif.

Fritt må dufvan i skogens tysthet
 Kuttra ömhet, lefva och dö i kärlek:
 Ja! men i rymdens strålbåd sväfva
 Höfves fjällens vingstarka kungsörn blott.

Endast bragdernas lif ger ära:
 Så sjöng fjällens fläkt kring vår barndomshyddan.
 Begge en gång dess röst vi följde;
 Du den glömde, sjönk i försåtets graf.»

Så kring Hagbards och Signilds minne
Sorgset sväfva herrskarns tankar, irra
Länge i minnets lundar, dystra
Än, och än belysta af fröjders sol.

Så ock kämparne, som i döden
Troget följa älskade kungen, njuta
Bleknande lifvets sista fröjdstund
Fridfullt, fast i blodiga minnens famn.

Fram ur strändernas skogsbädd blickar
Der och hvar en vikingaborg. I glädje
Skummande, mälarböljan leker
Gladt kring mången boning på skogklädd häll.

Snabb, som om från den gyllne råen
Vindens svala skakade sjelf sin vinge,
Ilar mot öster kungadraken,
Fradgans silfver svalkar hans röda gap.

Skarpsynt måse på snöhvít vinge
Sväfvar, lystet blickande ned på bålet,
Längtar att klyftans ungar mätta,
Vänder sorgligt skriande hem till slut.

Intet sjökungens drömmar störer,
 Der, med blicken sänkt, på sin tron han sitter.
 Aningens vingar sväfva vida,
 Dröja helst vid gryende dagars dom.

Solen sjunker alltre'n i vester,
 Guldstoff höljer blånande Mälarns stränder.
 Flägtarne svalna. Bølans svanor
 Bortdö tyst vid rodnande strålens kyss.

Nu till stranden, der Eystrasaltet
 Famnar trötta böljan, som Svithjod vattnat,
 — Fräjdade Agnes dunkla dödsstrand, —
 Snäckan hunnit, vaggar på hafsvåg re'n.

Då vid herrskarens vink sig resa
 Bragdens söner. Högt öfver allas strålar,
 Guldströdt af qvällsol, Hakes hjälmhvalf.
 Stundens skönhet speglas i hvarje blick.

Sakta sänka de svärdens spetsar,
 Höja ödmjukt blickarnes eld mot himlen.
 Bäfvande, upp till fästets salar
 Bringar flägten sjökungens svanesång:

»Valhalls konung och Svithjods fader,
 Oden! Du, som lät öfverallt din gunstling
 Eldas af ärans röst till bragder,
 Du, som huldrik förde i strid mitt svärd!

Kraftens väldige Thor, O! fader,
 Som utaf din kraft lät en droppe falla
 Varm i mitt blod och i mitt pansar
 Gifmild göt en flägt af din Megingjard.

Njord, du vindarnes milde konung,
 Du, som gynnsam förde min kungasnäcka,
 När öfver djupets blåa böljor
 Glad hon flög till lättvunna striders fröjd!

Eder sänder ur tacksamt hjerta
 Nu sin sista helsning er störste gunstling.
 — Ännu likväl en bön I hören!
 Ej en bön ur varmare hjerta flöt.

Om en gnista af kärlek slumrar
 Än för mig hos eder, I Valhalls gudar,
 Mätte i Norden då mitt minne
 Aldrig slockna, aldrig i nattmoln dö,

Men som stjernor på nattens himmel
Eviggt brinna, brinna med röda strålar,
Lånande glans af ärans solljus,
Brinna härligt, brinna till Ragnarök!

Må det lysa för Nordens söner,
Elda dem med kärlek till bragders ära!
Skaldernas skara aldrig tröttne
Vid sin sång om Hake och Hakes män.»

Kungen tystnade. Bönens värma
Spred sin rodnad sakta kring kindens drifvor.
Blicken mot fästet länge riktad,
Sänkes slutligt, klar af den första tår.

Aldrig sågs väl i Nordens bygder
Sådan syn, som den då i kämparunden
Hake åt Oden sig och sina
Kämpar vigde, gäldande livvets lån.

Solens dallrande aftonstrålar
Lekte mildt kring kämparnes sänkta hjälm,
Strödde i deras hvita lockar
Rikt de stilla skiftande färgers glöd.

Deras anleten, ödmjukt sänkta
 Ned mot bröstet, höljdt uti skäggets vågsvall,
 Präglade starkt af härdadt allvar,
 Tydde själens afsked i stilla frid.

Hafvets dyningar smekte sakta
 Drakens bog. Den ringlade stjertens guldfjäll
 Spegelade vesterns gyllne rodnad;
 Qvällmörk bölja plöjdes af stäfvens köl.

Drakens styrare, Ulf, som rodret
 Nu för sista gången mot svärdet utbytt,
 Riktat på kungens vink då rodret,
 Tänder bålets furor med facklans eld.

Gejrsoddsrunornas djupa blodskrift
 Hafvets söner rista bland bröstets dödssår.
 Skönaste fröjden njöt dock Oden,
 När sjelf Hake offrade lifvets lust.

Men när solen ur molnens glödbädd,
 Dystert eldröd, sände sin sista strålblick,
 Kysste den kungen, hårdt af dödsfrid
 Famnad i sin somnade kämparund.

Nyss i tystnade strandens lundar
Fläkten slumrat. Nu dock af Njord frammanad,
Ännu en gång till hafs den ilar,
Fattar stäfvens rykande lågas lock.

Sprider flammande seglets flingor
Vida kring i mörknade rymdens sköte,
Smeker en stund med vingens flammor
Kungens kinder, blekare än dervid.

Stilla, drömmande, böljan speglar
Bålets vidttringfladdrande offerlågor.
Hur de kyssas våg och flamma!
Morgonsol skall se blott ett askhöljdt vrak.

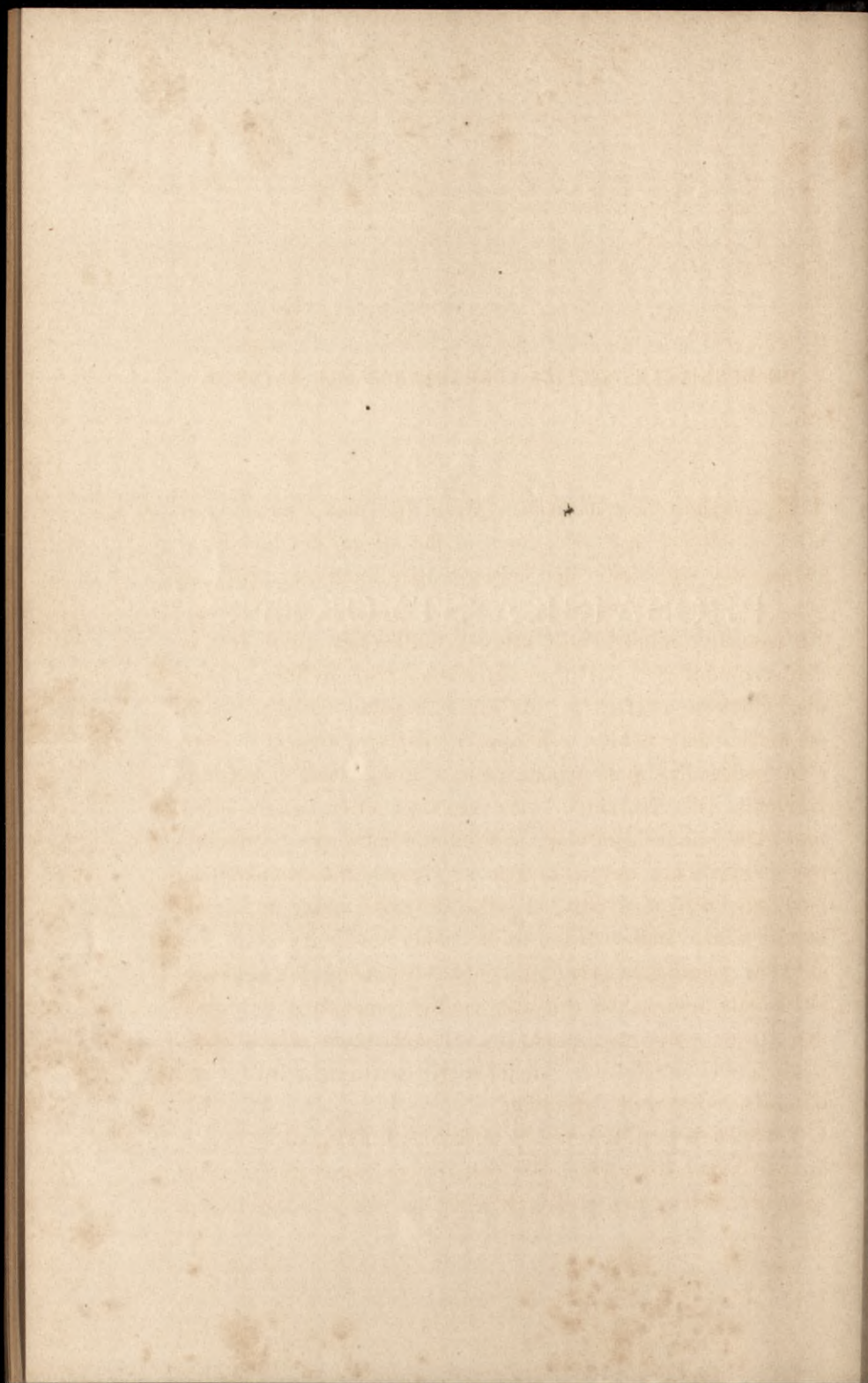
Tyst, som höghvälfda tempelhalvvet,
När på tysta andaktens vingar bönen
Bäfvande sväfvar derigenom,
Höljer rymden böljornas dunkla graf.

Ingen tindrande stjerna prydde
Sommarnattens blånande himlaslöja;
Men uppå häfdens himmel uppgick
Hakes minnesstjerna i blodig prakt.

Än dess flämtande strålar brinna
Matt i sagans nattliga morgondunkel,
Sprida sin blodglans öfver tider,
Då i Norden ära vans blott med svärd.

PROSAISKA STYCKEN.

OM MENNISKANS SEDLIGA FÖRHÅLLANDE TILL NATUREN.

Hvem älskar icke naturen? Hvem har icke i något ögonblick af sitt lif känt sig gripen af det sköna, det ändamålsenliga, det stärkande, det helsogifvande i naturen och i arbetet uti och för densamma? Hvem har icke någon gång i ett mer eller mindre fullt uttryck ovilkorligt gifvit luft åt denna stämning? Alltifrån slafstatens träl, hvilken, liksom den viljelösa vexten, är för lifvet fångslad vid den torfva, på hvilken han föddes, och upp till det fria folkets ädlaste, i sitt sjelfmedvetande friaste man, — alla älska vi naturen. Kärleken till densamma må vara mer eller mindre blind, mer eller mindre sjelfvisk, mer eller mindre ren — den finnes dock till hos oss alla. Den är liksom allas sammanhang med alla och med allt. I alla de tusen arter af kärlek, hvars trådar under tusen olika namn omslingra såväl den enskilda människan, som alla jordens folkslag och sammanväfva alla människor och alla möjliga menskliga förhållanden till en enda stor slägt, till ett enda stort samhälle: — i all denna kärlek är kärleken till naturen en alltid och öfverallt närvarande grundlag.

Vår kärlek till naturen är ett af de allmännaste uttrycken af vårt känslolif. Äfven för den till sjelfmedvetande minst vaknade utöfvar den torfva, hvarpå han föddes eller hvarpå

han en längre tid lefvat, en mäktig dragningskraft. Han känner, hur oklart det än må vara, denna torfva liksom hysa en del af honom sjelf, äfven om han icke stått i något närmare förhållande, af egare eller arbetare, till densamma.

Ännu mer måste allt detta gälla om den, som träd i ett närmare förhållande till sin jord, — om *jordbrukaren*. Han nedlägger i densamma största delen af sitt lifs arbete, af all den *insigt* och all den kärlek, hvarmed detta bedrifves. Den lönar hans arbete och besvarar hans arbetes kärlek med sina skördar. Icke underligt, om han alltmer lefver sig in i ett förhållande af kärlek till sjelfva denna torfva, och finner sig färdig att älska den för dess egen skuld. Kärleken till fosterlandet, som det heter, har en af sina starkaste rötter i denna jordbrukarens kärlek till sin jord.

Allt efter olikheten i de förhållanden, hvori den enskilde stält sig eller kommit att stå till *naturen*, gestaltar sig hans kärlek till densamma *olika*. Det s. k. *natursinne*, som man väl måste tänka sig såsom ett af de hos den enskilde allmännast förekommande sinnen, förändras både till styrka och omfattning under dessa olika förhållanden betydligt. Det torde dock vara ett af de sinnen, som sist låta utplåna sig. Äfven stadsboen, som så lefvat sig in i stadens luftkrets, att denna liksom blifvit till hans lifsluft, öfverraskar sig väl ej sällan sjelf med uttryck af en kärlek till naturen, hvars ursprung han tyckes helt och hållet hafva förgätit. Hos den i verkstadens eller maskineriets os bleknade arbetaren finner man icke sällan, att denna kärlek, hur qväfd den än varit af yttre förhållanden, endast synes hafva stegrats af brist på näring. De halfqvädda uttryck, hvori man stundom får höra den framstammas, ega väl mången gång ett innehåll, som skulle vara tillräckligt för en hel hop s. k. naturpoesi.

Så från dagakarlen, hvars hela lif förnötes i arbeten med yxa och plog i naturens sköte, till dagakarlen, som endast för några minuter om året får ur stadens qualm titta ut i naturen, — genom alla de tusende grader af närmare eller fjärmare förhållanden till naturen, som kunna tänkas emellan dessa båda flyglar af den stora arbetarekedjan, — öfverallt finna vi denna mer eller mindre dunkla och obestämda naturkärlek uppenbara sig.

Ett närmare skärskådande af densamma, af de skiftningar, hvori den bryter sig hos menniskan, allt efter det olika förhållande, hvori den genom *arbetet* kommer att stå till naturen, torde kunna gifva oss en och annan närmare upplysning om denna naturkärleks väsende. Den är till en början, som sagdt, en fullkomligt obestämd *drift*. Med det allt mer vaknande sjelfmedvetandet arbetar denna sig upp till allt högre sedligt innehåll. När vårt sjelfmedvetande hunnit till den punkt af utveckling, att vi derigenom fatta oss såsom varelser, de der med tusen sinom tusen trådar af vördnad (religiöst) och af ansvar (sedligt) äro bundna vid *tillvaron* och vid den verld, hvori vi lefva, — då blir äfven vår *naturkärlek* för oss en medveten förbindelse af ansvar till naturen. Mellan dessa begge ändpunkter ligga de mångfaldiga utvecklings-graderna af vår kärlek till naturen.

Först i och med arbetet erhåller den en mera bestämd karakter. Visserligen bestämmas den efter den egendomliga riktningen och beskaffenheten af hvarje enskilds natursinne. Den af salongsbildningen oförstörde *arbetaren* skall man ofta nog finna ega en renare blick för naturen. I *arbetets* luft har hans natursinne liksom genomgått en luttrings-process. Den njutande samhällsmedlemmen åter, hvars förhållande till naturen stannar vid betraktelsen af densamma, utan att

denna betraktelse har sitt fäste i något slags bestämd *verksamhet*, förfaller väl ofta nog till ett sväfvande, känslösamt naturdrömmeri, som i all dess beröring med naturen blir ofruktbart. Hvarför äro t. ex. en del författare och ännu oftare författarinnor som mest svaga, när de skriva om naturen? Hvarför finner man hos vissa målare liksom ett uttryck i färg och form af de nämde bläck-artisternas röriga blöthet i förhållande till naturen? Hvarför åstadkomma en mängd tonsättare endast ett rassel af ljud i stället för en ljudskapelse, som liksom i en förklaring uppenbarar naturens egna röster? Hvarför allt detta, om icke därför, att deras enskilda förhållande till naturen ej bildat sig under det samvetsgranna, i enskildheten och genom arbetarens ihärdiga, på ett bestämdt mål riktade *arbete i och för naturen*, som endast kan göra natursinnet och naturbetraktelsen fruktbarande? Geniet, skulle man säga, ersätter dock mycket arbete. Nej. Geniet ersätter icke arbetet; det är blott arbetarens slagruta. Snillet anar och träffar sanningens gömda skatt, och arbetet går lättare och gladare, när snille och entusiasm dervid medverka. Men arbetets för alla gemensamma lag upphäfvos ej af snillet. Tusen snillrika hugskott hafva raketlikt lyst ett ögonblick och — *slocknat*. Arbetets lag är följdriktig och sträng som naturens. Kometernas ljus lyser icke världen. Granskar man geniets verk närmare, torde man finna, att geniet just är den medfödda förmågan att klart och stort och blixtrikt tillägna sig och i en klarare, renare, träffande form återgifva ett i dess samtid färdigliggande arbetskaptal. Granskar man det verkliga geniets verk i enskildheterna, så torde man finna, hurusom dessa äro klara och bestämda, såsom vore hvartenda af dem genomstuderadt, innan det framställdes i dess sammanhang med det hela. Oftast hafva dessa enskildheter dock

kostat genierna mera arbete än man tror. Linné och Berzelius hafva sannerligen arbetat oerhördt. Först ur erfarenheten af de millioner facta, som de under långa år af både dagar och nätter genomarbetat, har snillet lockat fram, älskat fram och slutligen blixtrat fram den gnista, som skulle sprida förklaringens ljus öfver dessa facta och deras sammanhang. Men utan detta geni och utan detta oerhörda arbete — hvad skall framställningen af naturen blifva annat än ett famlande sinnes svamlande ord eller ett dunkelt, ej tillräckligt genom arbete af ljuset genomdrucket ögas sväfvande ljusblickar.

För en lättjefull, på sin höjd endast något känslös naturbetraktelse, upplåter ej naturen sina skatter hvarken af sanning eller af skönhet. Kärleken till densamma måste, som sagdt, *drifva* till ett *bestämdt* arbete med afseende på naturen. Ju bestämdare det fattar sitt föremål i sigte, desto skönare lagrar vinner den kärleken, desto mer *förädlas*, »försedligas» den själf, om vi få nyttja det uttrycket.

Vetenskap, konst och yrke äro de tre stora områden af det menskliga arbetet, hvarinom alla enskilda arbeten i och för naturen kunna fattas. Vårt egentliga syftemål med dessa rader är att försöka framställa yrkesmannens, näringsidkarens förhållande till naturen samt hurudant detta *bör* vara. Dock kunna vi ej undgå att kasta en blick i förbigående på vetenskapsidkarens och konstnärens förhållande till densamma. Till deras arbeten i och för naturen stå odlaren och näringsidkaren liksom hvarje samhällsmedlem i ett alltför nära förhållande af skuld, att vi icke skulle känna oss uppfordrade att först se till, i hvad ställning desse såsom arbetare stå till naturen.

Vetenskapsmannen genomforskar naturen för att finna dess lagar, hvilka tillika äro eller alltmer skola befinnas

vara människans egna. Det finnes intet i naturen, alltifrån verldkonstellationen till kritstyckets för det obeväpnade ögat osynliga djurbildningar, som icke forskningen berört. Det är *sanningen* vetenskapsmannen söker. Att de sanningar, han finner och meddelar, blifva släktets egendom och näringsidkarnes ljus, bekymrar eller gläder honom ej egentligen. Hans forskningar blifva dock alltid folkens allmänna egendom. Naturen drar alltid försorg om, att en annan ordning af arbetare, talanger o. s. v. taga reda på smulorna, som falla från den rike mannens bord. Men huru högt vetenskapsmannen än må, om icke stå, dock ställa sig öfver *nyttan* af hans arbeten för dagens lägre behof, som det heter, — han måste dock sättas som förste arbetare i naturens arbetare-personal. Och i en tid af harmoni mellan vetenskap och hvardagslif skall han glädja sig öfver denna ställning att arbeta för folkets bröd på samma gång, som han arbetar för folkets ljus och sanningen sjelf. Blott ett vilja vi tillägga. Hans kärlek till och arbete för sanningen och naturen måste vara utan sjelfviskhet, om han skall lyckas tränga in i naturens hemligheter. Naturen har ingen sanning att skänka sina sjelfviska tillbedjare. Den der så arbetar, får för sitt mer eller mindre anspråksfulla fusk, för sin lilla detalj nöja sig med sin lilla lön för dagen. Dock äga äfven de mindre rikt begåfvade, men dock i sanningens tjänst verkande sin betydelse bland arbetarne. Äfven de äro ett medel i naturens hand. Det finnes intet arbete, som ej bär sin frukt. Den lifvets makt, som bjuder arbete, drar alltid försorg om någon frukt deraf. Naturen frambringar millioner former, innan hon liksom förmått åstadkomma typen. Der råder samma lag för arbetet och arbetaren i hennes tjänst. De tusen skenbarligen obetydliga eller rent af vilseledande arbetena äro dock liksom förarbetena för det

ljus, som tid efter annan af vissa vetenskapens outtröttliga söndagsbarn lockas fram ur det outtömliga mörkret. Den sanne vetenskapsmannen ser emedlertid naturen med klarare blick än hvarje annan af hans samtida. Han dyrkar ej naturen, utan sanningen och dess ursprung, men naturen blir alltid för honom en uppenbarelse af denna sanning och han måste älska den såsom sådan. Han dissekerar, sönderplockar naturens skönaste former för att undersöka deras skapnad, lära känna deras väsende. Det är sanningskärleken, som drifver honom dertill. Och när det så är, ljusnar naturen, vi skulle vilja säga, liksom af glädje. — Mycket ömma fruntimmer tycka det vara bra grymt att så gå till väga. De tycka så, därför att de älska naturens verk. Det är dock en helt annan sorts kärlek.

Vetenskapsmannens rätta förhållande till naturen är alltså ett *sedligt* förhållande. *Hur* han än må verka för naturens sak, som han gjort till sin lifsuppgift, han må älska sanningen i naturen för dess egen skuld eller han må *tillika* direkte arbeta för människans och sjelfva naturens förädling, — *sedlig* blir hans naturkärlek alltid, såsom på detta sätt verksam i en bestämd riktning.

Konstnären afspeglar i sitt öga, som har en för honom egen förunderlig klarhet och mottaglighet, alla naturens former och färger, lyssnar till alla naturens suckar eller drillar . . . och återger dem förädlade, förandligade. Han återger dem liksom lefvande, ifrån det att de förut voro döda eller åtminstone sofvande. Men det är också endast den ödmjukt lyssnande och skådande arbetande konstnären, som sådant förmår. Utan att älska naturen och dess skönhet för dess egen skull, skall han ej *så* kunna återgifva dem. Det blir dilettantens och talangens sak inom konsten också, liksom inom vetenskapen, att då hans bristfälliga

natur-utrustning, eller hans öfvermäktiga lilla sjelf ej låtit kärleken till saken hos honom blifva till allt beherrskande passion, endast efterbilda eller i vissa enskildheter utarbета de stora konstnärernas arbeten.

Och dessa stores arbete, det är icke blott att lära slägtet se naturens skönhet. De *förklara naturen*, äfven de på *sitt* sätt. Och såsom den äkta vetenskapsmannens arbete lemnar en skörd af sanningar till det menskligt nyttigas tjänst, så gör äfven den äkta konstnärens verk, ehuru han arbetade blott för skönhetens egen skull, utan afseende uppå, hvarken om folket eller han sjelf fick mycket eller intet bröd därför. Den natur, hvilken menniskan sett *så* förklarad, som konstnären frambesvurit och framställt densamma, den naturen blir menniskan mer begriplig, mera dyrbar, mera kär, ja liksom mera mensklig. Och det är *nyttigt* för släktet att så betrakta naturen. I allt arbete, som går ut på att använda konstens lagar på naturen sjelf, såsom i naturförsköningskonst, och inom hvarje yrke, som har till uppgift att bearbeta naturens eget material i former, som glädja det menskliga sinnet och ögat, blir det dessutom alltid de store konstnärernas verk, som studeras och liksom förräntas. Man liksom går i deras skola, inman man rätt förstår att gå i skola hos naturen sjelf. Medelst deras uppenbarelser fatta vi naturens skönhetslagar liksom lättare. Det är endast de i stort mått konstnärligt begåfvade som detta är förbehållet, utan att gå obönhörda tillbaka. — Den ræe njutningslystne tycker att det der konstnärliga målandet och musicerandet o. s. v. är ett lekverk. Och dock är det ett verk af det djupaste allvar. Men materialistens kärlek, då han tycker synd om konstnären såsom jagande efter de der idealen, den är af helt annat slag. Vi hafva icke här att med den något skaffa. Det är oss nog att veta, att den sanna konstnärens för-

hållande till naturen är *sedligt*, såsom ett kärleksfullt sökande efter skönheten. Och skönheten är sanningens uppenbarelse.

Vetenskapsmannen och konstnären arbeta i och för naturen, för den sanning och skönhet, som deri ligga bundna och som först hos och genom dem blifva till lefvande verklighet och frihet. Denna deras kärlek har mera sammanhang än man tror. De mötas begge i sanningens tjänst. Det är i det enskilda, som de begge hafva sitt eldprof. Man hinner först efter mycket arbete med det enskilda fram till det stora sanna. Det är endast en stor, lugn, outtröttlig hänförelse, som står ut dermed. Kant och Keppler, Linné och Raphael voro bland världens största s. k. entusiaster, utan att deras personliga hänförelse gjorde särdeles mycket buller af sig, medan de lefde. Men i deras verk lyser den århundraden igenom.

Af begges, vetenskapens och konstens, förenade bemödanden har naturen blifvit oss så pass ljus, som den dock är.

Vi vilja icke här framhålla en enda af de oräkneliga punkter, der detta ljus kommit den i nyttans tjänst arbetande människan, näringsidkaren, yrkesmannen till godo. Det vissa är, att såsom seglaren har att tacka vetenskapsmannen därför, att han kan segla öfver oceanen och hvarje ögonblick veta, på hvad punkt deraf han befinner sig, på samma sätt har jordbrukaren och hvarje annan både arbetare och icke arbetare på jorden att tacka den i kärlek till naturen arbetande vetenskapen först och främst och dernäst konsten därför, att de kunna odla och njuta, använda både naturen och sina egna krafter *så* som de det göra.

I jemförelse med den ställning till naturen, dessa nyssnämnda naturens söndagsbarn intaga, är naturligtvis *näringsidkarens* och *yrkesmannens* temligen låg. Dock har den

varit det *mer*, än den bort vara och nu börjat blifva och i synnerhet *skall* blifva. Han har väl älskat naturen så der instinktmässigt, som vi ofvan antydt. Och detta slags kärlek har äfven den sin betydelse i det menckliga samhällets och naturens historia. Men den har dock stannat vid en kärlek »i allmänhet», och all sådan kärlek är, som man vet något ofruktbar. Endast en art deraf har utvecklats sig till en större och en stor betydelse, nemligen den ofvan antydda kärleken till den torfva, han sjelf bearbetat. Näst vetenskapens och konstens outtröttliga kärlek finnes kanske ingen så för naturens som människans odling fruktbarare än denna. Dock är den dunkel, och derfor icke alltid osviklig. Den är oftast för mycket inlindad i *vanans* kärlek och allt för mycket *omedveten*, för att vara så fruktbar, som den kunde vara. *Medveten* och *allmän* skulle den komma ett lands hela odling att blomstra i outtömlig rikedom. Ty den är en moder till outtröttligt arbete. Är det icke den, som är gåtan till Englands blomstring? En nation, hos hvilken detta slags näringsidkarens naturkärlek hunnit blifva medveten af sitt förhållande till vetenskap och konst å ena sidan, samt å andra sidan af sin sedliga betydelse, en sådan nation står på höjden af utveckling och bildning.

Det är denna odlarens djupare kärlek till sin torfva, som skulle göra hans arbete i anletets svett till en glädje och en gudstjänst, på samma gång som det är ett arbete för nyttans och tvångets skull. Och det är denna kärlek, som skulle göra honom mottaglig för de sanningar och de sanningens afspeglingar, som vetenskapen och konsten hafva att bjuda honom till mångfaldiga fördelar för hans egen utveckling samt hans jord och hans arbete.

Det är denna hans kärlek, som med alla de antydda förhållandena och de förberedelser, till hvilka den ger an-

ledning, skall göra honom också till *naturens* odlare i detta ords bästa mening. Det är med denna sin kärlek och dess arbeten han också skall bidra till naturens *förklaring*.

Kastar man en blick på landtbrukets historia, så skall man snart finna, huru äfven landtmannen, odlaren alltmer höjt sig till medvetande af sin höga bestämmelse. Lyst och lifvad af det der allmänna odlingens ljus, som spridt sig från vetenskapens och konstens gårdar, har han från träl höjt sig till friboren man. Vi påminna oss, hurusom hos Grekerna och Romarne jordens odling ifrån att till en början vara *trälarne*s verk, slutligen blef den alltmer frie mannens aktade yrke. I den romerska odlingens bästa dagar förfäktade Virgilius, Plinius och Columella m. fl. hvar och en på sitt vis naturens och odlingens sak. Man tycker sig färdig att se ett nytt uppslag i antikens historia vid deras tid börja, med naturens och odlingens sak till hufvuduppgift. — Bröt så i stället å ena sidan den religiösa och sedliga evolutionen, å den andra folkvandringen, fram öfver folk och länder, och odlingens värf fingo träda tillbaka. Men redan i de första tider af ro, som grydde ur stormarne, ser man, att ur den upplösning, hvori man tyckt sig finna hela den gamla odlingen försatt, naturens och odlingens sak dock framgår med än starkare magt. Kring de uppspirande klöstren börjar odlingen ånyo sitt verk. Innan vetenskapen och konsten dock hunnit hemta sig ur det allmänna gäsningarbetet och uppträda i sin genom kristendomen pånyttfödda anda och form, blir dock odlingen ett blindt famlande, dess arbetare en förbisedd länk i samhällskedjan. Det är också naturligt, att hans värf ej skall hastigt och lätt tillvinna sig dagens blickar. Man ser alltid sist det, som ligger djupast och glömmet ofta det närmaste och bästa för det på afstånd skimrande. Europa hade efter sin pånyttfödelse ur folkvandringarnes och me-

deltidssvärmeriernas gäsning både den religiösa och politiska frihetskampen att genomkämpa. Och den kampen räcker ännu. Men under mellantidernas lugnare, ljusare ögonblick se vi *odlingen stilla och träget* fortsätta sitt verk, samla vetenskapens frambesvurna sanningar och låta den odlade jorden sjelf liksom gifva ränta derpå, på samma gång som människan sjelf förräntar dem i sin sedliga utveckling. Bär icke vår egen tid de härligaste frukter af de föregående seklernas odlingsarbete? För hvilket värf är väl aktningen och kärleken för närvarande i den grad stigande som för odlarens? Industriens, skall man säga. Ja, men klart är dock, att industrien förtär, förstör sig sjelf, om den ej såsom högsta ledamoten i det nya samhälle, som den vill skapa, sätter just *odlaren*. Ty hvem är väl mer än han förtjent att nämnas den förste industri-idkaren?

Man säger, att *i vår tid* vetenskap och konst gå alltmer under för en viss rå och dum njutningslustas liknöjdhet för allt hvad högt är. Är det väl så sant? Synes det ej endast så, därför att odlingen och arbetet äro så i farten att tillegna och tillgodogöra sig vetenskapens och konstens förvärf, att man för denna deras kamp knappast ser något annat arbete, såsom karakteriserande våra dagar. Detta tillagnande och tillgodogörande behöfva ock sin tid. När den yttre odlingen hunnit den höjd, som den närvarande graden af vetenskaplig, konstnärlig och humanistisk bildning göra för dem möjlig, skall den åter hvila sig en tid. Och i naturens samt hela samhällets då ännu mera förädlade sköte skola vetenskap och konst fortsätta sitt arbete, dels såsom en blomning på den nya ädlare odlingens grund, dels såsom förarbete till ännu en ny odling, och så allt framgent. Ty den inre och yttre odlingen, människans och naturens, det vetenskapliga, konstnärliga och sedliga arbetet, naturföräd-

lingens och naturförsköningens arbete, de förutsätta beständigt hvarandra, arbeta hand i hand i en ständig aflösning.

Kunna vi alltså med skäl glädja oss åt det närvarande odlingssträfvandets riktning, glädja oss åt, att arbetaren, odlaren, yrkesmannen alltmer intaga en aktad plats i samhället, på samma gång som odlingsarbetet sjelft vinner erkännande såsom en af de ädlaste arter af mensklig verksamhet, — så kunna vi å andra sidan ej undgå att se de brister, som ännu vidlåda både detta arbete och arbetaren.

Mörkrets och våldets dagar äro ännu ej förbi i fråga om vårt förhållande till naturen. Se vi å ena sidan hos åtskilliga konstens barn en ofruktbar, jollrande, sentimental naturdyrkan, som i sitt förhållande till naturen endast är rik på granna fraser i ord eller färg eller form eller ljud, se vi hos åtskilliga vetenskapens själlösa idkare ännu en ensidig, sjelfvisk sanningsdyrkan, som endast förstår att behandla naturen såsom ett undersöknings-material, utan att derför känna sig egentligen stå i något slags sedlig ansvarsförbindelse till densamma, — så se vi äfven å andra sidan odlaren gå till väga i sitt arbete i och för naturen, såsom vore denna hans fullkomligt lagliga egendom, för hvars behandling och användning han ej är någon makt ansvarig. Jorden sjelf och dess omedvetna varelser äro de då verkligen så afgjordt menniskans arf och eget, att hon eger rätt att dermed förfara efter ett obundet godtfinnande? Eger menniskan verklig full rätt att behandla jorden som en död vara, att suga den, bränna den, härja den och dess lefvande varelser, utan ringaste ansvarsskyldighet? Nej, den upplyste, den af samtidens bildning varme odlaren sjelf motsäger denna åsigt både i ord och handling. Han känner sig i sitt arbete stäld under högre lagar, än egennyttans och njutningsbegärets. Han känner sig skyldig till ansvar för

de kommande slägter och först och sist för den livvets makt, af hvilken han känner sig erhållit ej blott sin egen arbetskraft, utan sin jord och dess alstrande krafter såsom ett lån. Ja, odlaren såsom hvarje annan, den der något eger att bruka, det vare sig andliga eller materiella krafter, är egentligen förvaltaren, mer än själfegande. Väl är naturen gifven oss till hem och herradöme, och för naturtingen kunna vi ej hysa den aktning eller kärlek, som endast tillkommer *medvetna* personliga varelser. Men hvarje *herradöme* innebär ett ansvar för den, som det innehafver, och naturen, hur osjälfständig den än är i sin dvala, är dock *till* äfven för sin egen skull *i en viss grad*. Det är vår uppgift, att, på samma gång, vi *bruka* den för *våra* ändamål, vi tillika bruka den *så*, att äfven dess egen förädling åstadkommes. Och detta sker blott derigenom, att vi ej blott tänka på vår vinst för dagen, utan äfven »på efterkommande», som det alltid heter, samt på naturen själf såsom den der af oss skall bringas till allt högre förädling. Vi äro, med andra ord, ej blott naturens laglösa egare och brukare, vi äro äfven dess uppfostrare, dess förädlare. Hvarje våld, vi mot densamma begå, blir äfven med detsamma ett våld emot oss själfva. Vi erinra om de stora ofruktbara landsträckor såväl i Europa som i de andra verldsdelarne, hvilkas historia vittnar om detta våld och naturens själfhämd. Huru höjde vi genom vårt själfmedvetande än må vara öfver naturen, vi äro dock äfven kött af dess kött och blod af dess blod, och af den aktning, vi äro oss själfve skyldiga, måste vi ega något öfver för naturen. Den sanne vetenskapsidkaren och konstnären, dessa »naturens herrar», känna det väl och de odla naturen derföre på *sitt* vis i en *ödmjukhet*, som väl kan stå tillsammans med deras rättmätiga själfkänsla. Den sanne *odlaren* måste i sitt arbete gå till väga på samma sätt,

om både hans och naturens sak skola rätt befrämjas. Han skall aldrig, när vi betrakta honom i hans sammanhang med och förbindelse till släktet, verkligen förbättra sin och de sinas ställning derigenom, att han sjelfviskt våldför naturen. Må vara, att det gifves vissa våldsamma åtgärder, som för en tid kunna synas vara af nöden, ja, att under vissa förhållanden sjelfva tillvarons upprätthållande gör ett dylikt våld ursäktligt; verkligt nyttigt i stort taget blir det dock ej. Regeln faller ej för undantagen. Och odlarens förhållande till naturen, till den jord han brukar och till de naturens skapelser, hvaraf han betjenar sig, måste därför bestämmas såsom ett i grunden *sedligt* förhållande, grundadt i aktning för den magt, som råder öfver både naturen och honom sjelf och som satt honom till naturens och hans egen varelses förädlare och förklarare, på samma gång den bestämt honom till att i kampen för egen tillvaro på en gång upprätthålla sig sjelf och bekämpa sin sjelfviskhet.

Hvad vi här yttrat har sin särskilda tillämpning vid behandling af den gamla frågan om sambandet mellan det *nyttiga* och det *sköna*. Vi lemna vetenskapen och konsten här å sido, då de icke omedelbart arbeta i det nyttigas tjänst, utan, såsom vi ofvan nämndt, verka egentligen oberoende af all tillämpning på lifvet, om de äfven *se* och möjligen framhålla den. Vi vilja här endast dröja vid näringsidkarens, yrkesmannens och särskildt odlarens ställning till den frågan. Det nyttiga är för honom *hufvudsak*, han arbetar omedelbart därför. Vetenskapens och konstens förvärf användes af honom i det närmast nyttigas tjänst. Med det sköna i och för sig har han egentligen intet att skaffa. Dock är det en gammal sats, att icke blott det sanna och sköna, utan äfven det nyttiga och sköna gå hand i hand. Inom somliga yrken är dock detta åminstone mera uppenbart än inom

andra. Till de sista hör i synnerhet odlarens. Det finnes kanske intet yrke, som står i närmare beröring med de högre arterna af mensklig verksamhet, såsom vetenskap och konst, än hans. Ett sådant yttrande skall möjligen förefalla underligt för mången, som, vid frågan om landtmanna-arbetet, genast känt liksom oset från gödselhögarne. Och dock är det så. Naturen är odlarens fält. Och vetenskap och konst äro begge de närmaste grannar till naturen. Det kan på sätt och vis gälla för alla eller de flesta arter af menskligt arbete, att de i vissa fall mer eller mindre hänvisa på vetenskap och konst. För ingen ligger dessa dock närmare än för odlaren.

För att icke tala om det behof, odlaren alltmer och mer har af vetenskapens sanningar och deras användande, — han behöfver och skall alltmer behöfva konsten. Denna skall med tiden icke vara till liksom endast för stadsboen, såsom ett föremål för dennes njutning, ett medel till dess uppfostran. Odlaren, landtmannen, skall alltmer finna sin uppgift vara icke blott, att, såsom hvarje annan, njuta deraf, utan äfven att *tillämpa* den. Mer än kanske någon annan af samhällets närande medlemmar verkar han för det nyttiga. Upptagen af sitt arbete därför, har han ej haft mycken tid att tänka på det s. k. sköna. Man skall till och med kanske stöta mången för hufvudet genom att tala om detta, såsom föremål för hans verksamhet, liksom ville man inblanda deri något för yrket och för honom sjelf fullkomligt främmande. Tvenne af de s. k. bildande konsterna stå honom dock så nära, att landtmannen ej kan undgå att komma i den innerligaste beröring dermed. Byggnadskonsten har redan i århundraden af honom tillämpats. Från den rikare skall den alltmer öfvergå äfven till den mindre bemedlade. Sjelfva kojan kan blifva ett uttryck af smak och konstsinne. Der

talas redan nog högt derom, och i länder af en mera utvecklad odling har denna konst redan blifvit hemmástadd äfven i den ringaste krets. Detsamma gäller om *målarkonsten*. Dess *lagar* skola blifva äfven landtmannens lagar vid hans försköning af sin naturomgifning. Äfven för sanningen häraf hänvisa vi till länder af en högre drifven odling. Landtmannen skall en gång omdana äfven sitt landskapsstycke, så långt naturen låter sig till lefvande tafflor ombildas och förädlas. Och må det än medgifvas, att landtmannen sjelf ej skall hafva tid att blifva hvarken byggmästare eller landskapskonstnär, utan att han öfverlemnar arbetets utförande åt dem, som deråt egna sitt lif: — han skall dock mer eller mindre deltaga deri, och, i hvilket fall som helst, skall han dock med tiden lefva i en omgifning, på hvilken konsten, enligt hans eget konstsinnes fordringar, tryckt sin stämpel.

På begge dessa nu vidrörda områden är sambandet mellan det nyttiga och det sköna uppenbart. Det sträcker sig dock än längre, ända ned till enskildheterna af hans verksamhet. En väl lagd och väl skött åkerteg motsvarar skönhetssinnets fordringar just i och med detsamma, som den bäst motsvarar nyttans. Den gamla, oregelbundna, af öppna diken sönderskurna åkern försvinner alltmer och mer. Vexelbruket, som håller en större yta af jorden grönskande, arbetar vida mer i skönhetssinnets tjänst än det gamla trädesbruket, på samma gång det visar sig medföra en större nytta. Den förbättrade skogshushållningen torde framdeles visa sig arbeta i begge riktningarne vida mer än det gamla skogsödslandet. En förbättrad boskapsskötsel skall troligen på de flesta trakter medföra en god del af gärdesgårdarnes fall, o. s. v. Och blir det än mången punkt inom odlarens område, der nyttan uteslutande måste afses, ordning och system skall han dock öfverallt känna sig uppfordrad att införa, och han är redan

derigenom inne på det område, der skönhetsens väld begynner. Ty all verklig skönhet är *lagbunden*, och den stela regelbundenhet, som mindre fördelaktigt utmärker menniskans verk under de särskilda konsternas barndoms-perioder, är dock ett uttryck af samma lag, som uppträder äfven inom den till större *frihet* hunna skönhetsens verk. För de fördelar, som sedan af systemet vinnas, skall man försaka mycket af den s. k. fria eller den åt sig sjelf lemnade naturens skönhet, hvarur dock förfall och vanvård så ofta framblicka, der förödelsens styggelse dock herrskar, der djur- och växt-verldens vidrigare skapelser, ödlor och svampar, uppträda, och der naturen i sitt hjälplösa sjelfsväld dock i grunden förstör sig sjelf. Vi äro nemligen ej bland dem, som sörja öfver odlingens inkräktande på den fria naturens område. Vi hoppas därför på en den odlade naturens en gång allt tydligare framträdande skönhet, och vi hafva redan sett spår efter detta skönhetsens stilla, förädlande intåg i naturen. Naturen, hela jorden, blir alltmer menniskans, dess skönhet blir alltmer menniskans verk. Det skall alltid ändock finnas tillräckligt utrymme för det natursköna, så länge vattnets yta speglar himmel och jord, så länge himmelens ljus på fjäll och i dal bryter sina skuggor och dagrar.

Odlaren verkar sålunda för förbundet mellan det nyttiga och det sköna. Men rätt gör han det först *då*, när han vaknat till medvetande af sitt förhållande till naturen såsom *sedligt*. Och han vaknar med hvarje dag allt mer, om än detta hans förhållande till naturen ännu måste på de flesta punkter bestämmas såsom ett öfvervägande mer eller mindre ängsligt äflande i det närmast nyttigas tjänst. Detta slags arbete måste äfven hafva sin tid. Och den utvecklingshöjd, hvilken, såsom vi hafva antydt, han måste

vilja hinna för att der intaga sin rätta ställning, blir alltid hans oupphörligt närvarande mål.

Allt klarare blir emellertid detta mål i den från allt flera sidor med ständigt större ifver arbetande odlingens ljus. I dess allt renare dager se de, på skilda banor, för skilda ändamål kämpande arbetarne detta mål som gemensamt. De känna sig sålunda alla, huru skilda de än för öfrigt må vara, dock i grunden vilja *ett* — sin egen sedliga fullkomning och naturens stigande förädling. Alla stå de på samma sedliga förhållandes botten i fråga om naturen, och de gå alla, vetenskapsmannen såväl som odlaren, konstnären såväl som handtverkaren, i lära och tjänst hos samma lifvets makt. Och samma ande, som frigjord lefver inom människan, samma ande är det, som bunden lefver i den natur, ur hvars sköte människan sjelf har framgått.

MORS HISTORIA.

Hennes barndom var glad nog. Föräldrarna voro bergadt folk, och ehuru sjelfva icke skolbildade, läto de dock barnen gå i skola, der det till och med lästes litet franska, ritades och syddes schattérsöm. Ack, jag minnes ännu såväl den sålunda sömmade taflan, den enda som fans i hemmet, med dess »*Temple de l'amitié*» och dess underskrift: »*cousu par*» etc.

Men med barndomsdagarne var det ock slut med glädjen och bekymmerslösheten. Föräldrarnes både yttre och inre ställning bröts sönder. Huset ruinerades, makarna skildes, barnen måste ut i verlden. Så kom mor ut på landet såsom biträde till frun i huset. Efter ett par år dog denna. Dessförinnan hade dock äfven det huset fallit i spillror. Endast »hjelpen» fans kvar. Efter ett år upphöjdes den till ordinarie. Den förre gårdsegaren nöjde sig med att blifva inspektor på annans gård, och mor följde honom såsom hustru. Ett år derefter kom jag till verlden, och två år senare syster min.

Länge räckte dock icke heller den lyckan. Inom femte året af sitt nya äktenskap dog min far, bruten och i förtid åldrad af utkomstbekymmer och kroppslågor.

Så stod mor på bar backe med sina två barn. På landet fans ingen utsigt till uppehälle, hur vackra utsigterna från backen än voro åt alla håll. Vi måste alla tre in till staden.

Ett rum in på gården tog der emot oss. Det var trångt och tungt. Mor blåste icke mer några såpbublor, såsom hon gjort det året förut från den höga förstugutrappan med härliga landskap åt alla sidor, som återspeglades i bubborna. Icke heller fick man der se gröningar och tättingar samlas utanför fönstren bland grynen, som mor strödde ut för dem der ute på landet. Fars nyckelharpa hade, liksom klaveret och allt det andra, gått på auktion. Mor sjöng aldrig mera »Guldmanig fåle, Skinnfaxe, drager», såsom hon gjorde det på landet. Det var tyst der uppe på malmen.

Mor stöpte ljus. Det var det försörjningsmedel, för hvilket hon efter mångahanda öfverläggningar slutligen bestämde sig. Hvarifrån hon fick förlag, hörde jag aldrig, men att beräkningen slog fel och företaget måste uppgifvas det kunde jag icke undgå att erfara.

Under tiden hade mor satt mig i lankasterskolan, »knasterskolan» såsom den kallades. Jag har intet annat än godt att erinra derutaf. Täflan var stark. Jag flyttades från ring till ring, från tabell till tabell, från skrifbänk till skrifbänk. Tråkigt var der aldrig. Vid sju år kunde jag läsa, skrifva och räkna; men så hade jag också redan derute på landet börjat läsa för mor i ABC-boken med den välkända värpande tuppen.

Vid första examen fick jag premium. Jag skall aldrig glömma mors glädje den dagen. Knappt voro vi hemkomna från skolan, förrän mor sade: Skynda dig nu med maten, barn, så få vi ge oss af. — Hvert då? frågade jag. — Till

landet, till landet!... Jag glömde premium och allt, och så bar det af med mor och mig ned till Munkbron, der vi gingo ombord på en Svartsjölandsöka och om natten roddes långt, långt bort från staden.

Då jag vaknade morgonen derpå, låg jag på mors knä. Solen sken på vattnet. Jag kände mig som nyfödd.

Fram på morgonen gingo vi i land. Vi hade långt att gå. Vi gingo icke alltid banade stigar. Backarna stodo fulla med tjärblomster; jag plockade händerna fulla, utan att fråga efter hvart det bar af. Jag var ju tillsammans med min mor, och hon viste det nog. Fram på dagen kommo vi fram. Vi voro vid min fars forna gård. »Och här, der det var som i ett dockskåp förr!» var allt hvad jag minnes att mor sade der. Redan under förmiddagen fortsatte vi vår vandring.

För mig var färden helt och hållet en lustfärd, med blomster och foglar hvarhelst jag kom. För mor ej så, fast jag ej begrep det då, utan först långt efteråt. Mor var ute för att se sig om efter tillfälle till bergning. Hon var en rask och företagsam qvinna, besluten att, kosta hvad det ville, försörja sig och barn. Ja, det der inser jag nu, men för tillfället hvarken såg eller insåg jag något annat, än att det var vackert och roligt på landet, samt att mor såg gladdare ut der än i staden, och det var dock det förnämsta. Ty på hennes blick och utseende berodde förnämligast glädje och sorg för mig den tiden.

Fram på hösten visade sig verkningarna af utfärden. Mor hade varit ute och sett sig före med afseende på ett påtänkt ladugårdsarrende. På hösten gick detta i verkställighet. Mor flyttade alltså ifrån staden; men mig lemnade hon der qvar hos sin gamla mor, allt för skolans skull.

Först fram mot jultiden kom hon in och hemtade mig. Utfärden blef ett äfventyr af hemskastré art. För tillfället begrep jag dock ej hvad det gälde; det var först efteråt jag lärde förstå att vi varit nära att bli rånade af ett par ur skogen framspringande karlar. »Hade det icke varit kälkföre, och hade vi icke haft parhästar den här gången, fru lilla,» hörde jag drängen säga, »så hade vi allt varit fast.»

Af mors nya lif förstod jag föga eller intet, jag såg blott, att det var mycket olikt det hon fört i staden. Hon hade nu så mycket att beställa, hade dräng och flera pigor och var sällan inne annat än om qvällarna. Äfven jag tillbragte min mesta tid ute om dagarne: än var jag med i ladugården, än satt jag och åkte i tröskverksvandringen, än åkte jag kälkbacke, än var jag till grangården, der mor också arrenderade ladugården. Det var ett mycket bättre lif än det i staden, och det såg jag äfven på mor.

Men så var julen slut, och jag skulle in i skolan igen. Också minnes jag ingenting af mor, förrän jag mot midsommar fick fara ut till henne igen. Den gången gick resan i ekstock. Två pigor rodde hvar sitt par åror. Mor satt med mig på toften akterut. Framför oss stodo tomma mjölkbyttor, eller filbyttor som de kallades, i mängd staplade på hvarandra. Under färden fram emot natten berättades sagor, minns jag, om sjöjungfrun med det långa håret.

Sommaren gick, jag hade metat min första fisk, skurit min första pilpipa, första gången kört för mor till kyrkan, fått mina första stöflar, och allt detta under leende blickar af mor. Idel glädje och fröjd! Det kostade på att lemna allt det der, just som krusbären mognade, för att fara in till staden och gå i skola igen. Men det gick likväl för sig, och förr än man visste ordet af, var det jul igen som året förut, och lif och lust på landet med kälkbacksåkning och

ungspankakor, kalldans och smörbakelser, allt saker som jag icke sett sedan julen förut, och allt belyst af mors glädje. Ack det var hennes sista glada jul på länge! Den påföljande julen bodde hon i Stockholm igen, och vi hade ånyo endast ett litet rum in på gården, mörkt och dystert, ty mor var icke glad mer. Hon hade ingenting att styra och ställa med, ingenting att komma med.

Arrendet hade icke burit sig, oaktadt allt släp och bråk, både natt och dag.

Så voro vi imellertid blifna stadsbor igen. Det var en svår vinter: mor var sällan eller aldrig glad; jag insåg icke hvarföre, såg och kände blott, att så var. Efteråt begrep jag, att hon icke vetat hvad hon skulle taga sig till. Mig hjälpte dock skolgången fram genom mörkret; hade den icke varit, och hade mor icke haft att glädja sig deråt, så vet jag icke, hur det hade gått. Nu vet jag, att skolan är en välsignelse, icke blott för barnen och folket, staten, kyrkan och samhället, utan äfven och i synnerhet för fattiga mödrar, som icke hafva något annat att hoppas, än att det skall bli något godt af deras barn. »Vore jag rik», hörde jag också stundom mor säga, »så nog skulle jag framförallt dela med mig åt skolmenniskorna för allt hvad bråk de ha för andras barn, och det så godt som för intet.»

Om våren blef det bättre för oss. En dag, då jag som vanligt var i skolan, fick jag helt oväntadt på gården der se min mor i hennes nya grå ylleklädning, hvarpå hon sjelf väft hela vintern och som hon sjelf sytt de sista dagarna med sådan brådska. Jag sprang fram till henne, men hejdades genast med en blick och en rörelse med handen. Jag märkte då, att hon var i sällskap med ett par herrar. Jag tvärstannade, men i detsamma hörde jag: »jaså det är fruns barn det der» och så sågo de båda herrarne på mig så

vänligt, ehuru de annars hade så stränga ansigten, att jag icke vet mig hafva sett några strängare. Efteråt fick jag veta hvilka de voro. Den ene var polismästaren Wannqvist, den andre biskop Wallin.

Inom ett ögonblick försvunno de alla tre i en port nere på gården; — men från den dagen var mor förestånderska för flickafdelningen af den inrättning för vanvårdade barn, som de nämde begge männen vid den tiden bragt till stånd. Mor flyttade till skolgården, der flickafdelningen fick sin plats, och så voro vi på grön qvist igen. Villkoren voro visserligen små: fri bostad i ett litet mörkt rum i rad med dem, der de vanvårdade barnen voro inrymde; en portion mat middag och afton, af samma sort som barnens, samt etthundra r:dr rgs i årlig lön; men mor hade fått en verkningsskrets, tak öfver hufvudet för sig och oss, och så begynte ett nytt lif.

Mor hade åter fullt upp att göra från tidigt på morgonen till sent på qvällen. Hela skaran af flickor, alla lika, åtminstone deruti att de icke haft någon rätt vård, skulle passas på alla sätt ifrån 6 om morgonen till 9 om qvällen, då de, allt under samma uppsigt, gingo till sängs. Mor var allt trött, när hon om qvällarna fick komma in till sitt; men jag mins aldrig, att jag hörde henne klaga öfver möda eller trötthet.

I elfva år förde vi nu ett sådant lif.

I början gick allt, såsom jag tyckte åtminstone, lyckligt och till allas ömsesidiga nöje. Hvarje gång den gamle grosshandlaren, som var inrättningen högste tillsyningsman, kom dit, såg mor glad ut. Men deremellan måtte det hafva varit många bitterheter att utstå, fast jag på länge icke begrep, hur det egentligen var fatt. Med åren blef jag dock invigd deruti. Det fanns två särskilda områden för hushållet der:

»köket» och »allt det andra»; och köket skulle subordinera under allt det andra, som hörde till mor. Men köksbjörnen var icke med derom, annat än i tillsyningsmannens närvaro; också kom det till mycken oundviklig, men icke påtaglig, beklaglig men icke anklaglig förtret, som tärde, och som mors tysta tårar icke kunde aflägsna, huru mycket hon än grät, när hon kom in till sitt, och vi gräto med.

Icke för det att jag bestämdt kan säga det, men jag tror, att det var den der smygande husliga ofreden, som förbittrade mors dagar under flera år, tills hon slutligen föll i en nervfeber, som var nära att taga henne ifrån oss. Det var en svår tid. Besynnerligt att vi kunde lära oss våra lexor der i sjukrummet; men ingenting måtte vara omöjligt för barn, så länge de icke ana eller förstå omöjligheter. Mor tillfrisknade omsider, men efter den betan var hon icke ung längre; jag tror icke att jag såg henne med blottadt hufvud på årtal derefter. Kanske var det mössan som gjorde, att hon såg gammal ut.

»Hvar är ditt hår?» mins jag att jag frågade en dag.

»Det är här det, mitt barn,» svarade hon, i det hon ur sin byrålåda tog fram en stor upplöst hårfläta af minst 6 kvarters längd; »i morgon skall du följa med mig, så skola vi gå bort och göra af med det.»

Det gjorde vi också. Mor fick sälja sitt hår till — Emilie Högqvist.

Från den dagen var jag invigd i mors hushållning. Jag hade väl märkt ett och annat ibland, då det gälde att få en bok, ett plagg eller dylikt. Men jag var hela nio år, innan jag förstod, att det satt hårdt för mor att hålla oss vid makt. Men från den tiden fick jag så mycket mer förstå det. Skulle det börgas en jungfru grädde och för tre skilling skorpor på mjölmagasinet, eller skulle det köpas hem

kaffe och socker från kryddboden eller smör från hökarboden eller bröd från bagarboden, alltid var det jag som skulle verkställa uträttningarna.

Jag glömmar aldrig den gången, då jag måste gå till en släkting med ett bref, hvori mor bad att få låna 50 r:dr. Jag visste så väl hvad det gälde att få låna de penningarna. Jag sprang hela vägen med hjertat i halsgropen, aflemnade mitt bref med en viss tillförsigt; men fick endast ett bref utan penningar till svar, och grät hela vägen hem.

Jag har också aldrig kunnat glömma den dagen, då min fars forna husbonde, justitierådet, kom till mor och fordrade betalning för den skuld, hvori hon satt sig hos honom vid auktionen efter far sex år förut. »Frun har nu fått bättre vilkor,» hörde jag honom säga (mor hade då fått sin årslön höjd från 100 till 125 r:dr rgs), »och jag har sålunda anledning tro frun kunna göra rätt för sig.»

Jag minnes icke hvad mor svarade, men hvad jag minnes, det är, att hon grät hela dagen och att vi barn, som alltid, gräto med.

Under sådana förhållanden hade mor en dag — jag var då åtta och syster sex år — satt oss i annan skola. Styresmannen för inrättningen, vid hvilken mor var anställd, ville visserligen, att hon skulle låta oss barn intagas der för att lära handaslöjder, bli dugliga människor och kunna få både mat och kläder, som väl kunde behövas, då *en* portion ju var knapp nog för en stor person och två små, såsom jag minnes han tillade. Men mor ville icke; kanske tyckte hon det vara hårdt, att vi skulle räknas bland vanvårdade, då hon ju alltid hade vårdat sig väl om oss. Alltnog, hon ville icke, och, fastän hon dermed ådrog sig styresmannens ovilja för sin högfärd, satte hon oss i annan skola. Jag vet icke, om hon hade någon annan afsigt dermed, än att

vi sålunda skulle komma ifrån inrättningsbarnen, och i sådant fall skulle möjligen styresmannen kunna anses hafva haft rätt. Men jag tror, att den moderliga instinkten föreskref henne hennes handlingssätt, och jag tror också, att hon aldrig fick skäl att ångra sig. Det höll inellertid på att gå illa för oss strax i början. Intagningen i den nya skolan gick förträffligt. Men en dag några veckor senare hölls upprop i skolan för inbetalning af ved och ljuspenningar. Jag hade sagt till derom åt mor, men hon hade omöjligt kunnat skaffa pengar (det var 1 r:dr b:co.) till den dagen. Då ordningen kom till mig, svarade jag med gråten i halsen, att mor hade inga pengar. Läraren, som troligen blef störd i sin förrättning eller kanske icke trodde mig, röt till: helsa du mor och säg, att hon skaffar pengar, — och så ropade han upp den dernäst. Det var som om åskan hade slagit ned. När jag omsider vågade se upp, märkte jag hur kamraterna tittade på mig och skrattade i mjugg. Jag hade kanske aldrig förr känt mig så olycklig. Under frukostloftet sprang jag hem och berättade för mor hvad som händt. Nu var det hennes tur att gråta med mig; några pengar fick jag icke, men jag hade fått gråta ut, mor hade smekt både sin och min oro till ro, och så bar det af till skolan igen.

Det var vårt första nederlag på skolvägen; annars hade mor glädje af oss, och när terminsafgiften skulle betalas, var hon beredd derpå. Jag tror, att hon aldrig hade gifvit ut någon penning med sådant nöje som den, hur nära hon än fick taga sig dervid. Nästa gång den skulle betalas, nekade mig läraren att taga hem uppbördsboken. Jag blef icke litet öfverraskad, då jag under middagsloftet såg honom komma hem till mor. Ingen hade ju sagt honom, hvar vi bodde, åtminstone hade han icke frågat mig derom. Jag

var rädd, att han hade något att klaga på mig. Mor var icke mindre bestört än jag; men allt upplöste sig i glädje. Han hade hört, sade han, att frun hade svårt att betala. Barnen voro snälla i skolan, och hädanefter skulle de få gå der gratis, tillade han. Jag förstod icke hvad han menade med gratis, men jag såg att mor blef mycket glad; och när han gått, tog hon mig i famn och kysste mig. Jag hade icke på länge sett henne så glad. Jag skulle nu få gå i skolan för intet, sade hon och kysste mig ännu en gång.

En annan vändning i vårt skollif hade helt visst kommit mor att digna under de svårigheter, som vår uppfostran då skulle hafva beredt henne. Nu var det värsta så godt som öfverståndet. Kläder sydde hon sjelf åt oss af gamla aflagda, som hon köpte eller fick, jag visste icke alltid hvarifrån. Böcker hade vi lärt att köpa gamla för godt pris, och mat — ja, dermed var det värst, ty den der enda portionen räckte illa till för tre, och detta desto mindre ju större vi blefvo, vi barn. Besynnerligt nog, tror jag knappast att jag någonsin under de åren såg mor äta eller dricka annat än kaffe, hvilket vi mången gång hjälpte henne att koka i kakelugnen. Något helt mål såg jag henne aldrig intaga, och någon dukning minnes jag aldrig annat än under helgerna. Varmare hemlif kan jag dock svårligen tänka mig än det som lefdes af oss tre i det der enda rummet, som var så litet, att när de tre bäddarne bäddades der, det knappast fans något utrymme öfrigt. Och likväl tycker jag nu efteråt, att det knappast var något hemlif; ty rummet var såsom ett kontor, der inrättningens alla, i bokstaflig mening taladt, *löpande* ärenden skulle afgöras; mor hade sällan eller aldrig tid att sköta om hvarken sig sjelf eller oss, hennes egna barn, och vi voro sällan eller aldrig inne annat än vid måltiderna och under läsningen, om icke under

vinterqvällarna efter slutad kälkbacksåkning. Vi lefde och hade vår varelse i skolan.

Det skall möjligen förefalla många, såsom skulle flera af dessa drag icke egentligen höra till mors historia. Men jag misstager mig väl ej, om jag tror, att barnets historia äfven är moderns, åtminstone när, såsom här var förhållandet, modern lefver endast i och för sina barn, följande dem ständigt med hjertat och tankarna, äfven då hon nödgas vara skild från dem. Eller har väl någon moderlig mor någon annan historia än den hennes hjerta väft i och med barnens? Svårligen kan en mor ega mindre tid för egna barns räkning än vår, stundligen jägtad som hon var af omsorgen om de trettio till fyratio andra barnen. Och dock är jag viss, att hennes egentliga öden under alla dessa år mera voro *våra* öden än hennes egna.

Imellertid växte vi upp under hennes ögon. Hela vårt lif, i stort som smått, höll jag på att säga, men något stort fans icke deri, berodde af henne. Allt som gjordes, gjordes af henne. Sjelf bäddade hon våra sängar, sjelf höll hon oss rena och snygga, så godt sig göra lät. Hade hon kunnat sjelf vara skola åt oss, så hade nog hon varit det också. Det är qvinnan, som upprätthåller familjen, heter det. Ingen har kunnat erfara detta djupare än vi. Med 125 r:dr om året uppfostrar man icke lätt två barn, i synnerhet icke, när de börja växa ur barnskorna. Men för mor gick det för sig, och vare det sagdt utan förmätenhet å vår sida, hon uppfostrade sig sjelf derjemte, så framt det är sant, att moderns uppfostran sker i och med barnens.

I viss mening kunde denna uppfostran sägas hafva varit sträng. Arbete och knappa vilkor äro ju stränga uppfostringsmakter. Icke desto mindre hörde jag så ofta som barn sägas, att mor skämde bort oss. Jag förstod icke hvad man der-

med mente. Det betydde visst, att hon höll för mycket af oss. Det gjorde hon väl också. Hade hon haft större tillgångar, så vet jag icke heller hur det hade gått. Hon skulle sannolikt haft svårt för att neka. Kanske, ja helt visst, hade också vi då frestats till nycker och fordringar, åtminstone jag. Det var till och med icke utan att jag en gång var nära att gifva efter för dylika frestelser. Men den gången räddades jag och mor med; och af hvem eller hur? Af hvem annan än af henne sjelf, och detta utan att hon, enligt hvad jag med visshet vet, förstod huru. Med medveten stränghet skulle det kanske icke lyckats, och med omedveten troligen ännu mindre. Nu skedde det med en kärlek, som icke var mäktig af något slags beräkning. Det var ett schackdrag, såsom jag dock först många år efteråt förstod, af en ingifvelse, som skulle kunna bevisa, att, om äfven moderskärleken stundom är blind, som kärleken i allmänhet säges vara, den dock, äfven när den yttrar sig som svaghet utan klart medvetande om de möjliga följderna, går den rätta vägen och vinner spelet. Historien var följande:

Kamraterna i skolan hade länge och väl talt om, att vi skulle gå tillsammans till Djurgården 1:sta Maj. En utaf dem, några år äldre än jag och till hvilken jag satte mycket förtroende, hade gjort upp, att vi den dagen skulle vara så »sprättiga» som möjligt, såsom det hette på skolspråket. Det föreföll mig, såsom skulle det ordet egentligen gälla mig. Jag kunde nemligen icke undgå att märka, att de flesta kamraterna voro »sprättigare» än jag, äfven i hvardagslag. Klädd som jag alltjemt var i mina hemsyddade kläder, som jag nästan tror icke just alltid passade så väl, och som både till tygets beskaffenhet och färg voro sådana att de allt emellanåt förskaffade mig hvarjehanda öknamn. I synnerhet var det ett af mina plagg, — något att byta om med hade

jag icke den tiden — som ådrog mig anmärkningar. Att komma ut på Djurgården med de andra i det plagget, det var nu då rakt af omöjligt. Jag talte med mor derom hela långa tiden förut. Hennes svar hade alltid blifvit: »Kära barn, hvar ska' jag tag taga pengar till det ifrån?» — Jag förnyade min begäran dag från dag, klappade och bad, men fick alltjemt samma svar. En dag tyckte hon väl att jag gick för långt i min enträgenhet. Hon blef ond, och när jag så började tjura och och till med gråta, blef det än värre. Jag skulle aldrig få det der plagget, jag måtte bära mig åt hur som helst. »Ja, du skall precis alldeles icke ha det, just för det du kan bära dig så åt, fast du vet så väl hur svårt jag har det.»

Ja, så sade hon verkligen. Och jag, som såväl visste, hvad de orden betydde, jag gaf dock icke efter mer än för ögonblicket och då blott medelst nödtvungen tystnad. När jag om qvällen sista April kom hem från skolan, var jag åter framme med min begäran. Det var nästan mot min vilja, som ordet undföll mig, och jag ångrade det också, tror jag, nästan i samma stund. Men mor hade dock hört det, och så fick jag mig min första rätt grundliga lexa för lifvet. Jag hade aldrig hört mor tala så förr. Hon talte om, hur hon sökt draga sig och oss fram under hela vår tid, »och du,» slutade hon, öfverväldigad af gråt, »du skulle ändå bara bli mig till sorg.»

Nu var det förbi med mig; jag grät tills jag somnade, utan att jag är rätt viss uppå om icke en och annan af tårarna egnades min förfelade önskan. Men när jag vaknade om morgonen, låg det der plagget färdigt på stolen mellan mors och min bädd. Mor hade sjelf sytt det om natten, sedan hon om qvällen varit ute och skaffat tyg dertill för 2 r:dr, såsom jag sedan erfor af hennes gamla mor. Från

den morgonstunden, då jag stod der framför det nya plagget och icke visste; om jag skulle tro mina ögon eller icke, och hörde mor komma in, och med en lång vänlig blick på mig säga: »nåå, hvarföre tager du icke på dig, mitt barn?» — från den stunden begärde jag aldrig något af mor, som jag icke visste att hon kunde gifva utan svårighet.

Under sådana förhållanden sträfvade mor för oss i tio, elfva år. Invigd såsom jag tidigt blef i alla hennes förhållanden, kunde jag hafva mycket att berätta om ett hushåll, som i Stockholm på 1830-talet drog sig fram hyresfritt på 35 öre och en portion mat om dagen, samt i och med detsamma gifva ett bidrag till den gamla rika historien om qvinnans tålmod, ihärdighet och uppoffringsförmåga. Jag skulle kunna skildra en hel följd af tafnor ur de vanvårdades inom några få rum sammanträngda lif. Än i dag minnes jag alla dessa flickor, dem nöden och välgörenheten sammanfört, minnes deras arter och oarter, deras hvardagsysslor och söndagslif med kyrkogång om förmiddagen och sånglekar, utan all omvexling, om eftermiddagen, från år till år; och upp i allt detta mor, stundligen närvarande och deltagande i allt. Än i dag ljuder i mitt minne detta eviga »fru lilla», hvarmed mor af den ena flickan efter den andra förföljdes i dörren till vårt rum, så fort hon der inträdde för att egna oss ett ögonblick. Än i dag minnes jag såsom en motsats till detta jägtade, splittrade hvardagslif de vandringer, som mor en eller annan söndagseftermiddag om somrarne, åtföljd af hela sin barnskara, företog utåt landsbygden. Men skulle jag använda allt sådant inslag, så blefve väfven för lång och för brokig, och ränningen, hvarom här egentligen är fråga, blefve undanskymd.

I mors vilkor skedde under de elfva åren endast två förändringar: den nämnda löneförhöjningen och — vår till-

växt. Något samband mellan dessa begge förändringar fans icke. Imellertid hade vi växt och växt, vi begge barn, och till slut ville det lilla rummet icke rymma oss alla. En utaf oss måste ut ur boet. Lotten föll på mig, som behöfde mesta utrymmet. Så skildes vi omsider. Det kostade på ehuru vägen, afståndet, endast var några stenkast.

Så gick det en tid bortåt. Dock endast några månader. Vi hade vuxit för mycket tillsammans och hade ej råd att lefva skilda. En förändring på allvar måste ske. Det var omöjligt för mor att längre hålla ut. Omöjligt ock för oss att lifnära oss på gemensam räkning. Antingen måste vi begge barn ut i verlden till sjelfförsörjning och mor lemnas ensam i sitt betryck; eller ock måste vi ställa så till, att vi kunde börja en ny gemensam räkning på annat håll. Valet var icke svårt. Till sjelfförsörjning var ingen af oss begge vuxen eller fostrad. Mor hade icke förstått bättre än att låta oss alltjemt gå i skola, och att nu afbryta vår gång der hade väl varit som att bryta af oss. Vi voro veka skolplantor, visserligen vana att lyda och försaka, men icke att kämpa verksamt och taga nya tag. Hvarken mor eller vi kunde tänka oss något bättre än att fortfarande få vara tillsammans; och så beslöts att söka en väg, som kunde leda till det målet.

Mor fann den icke. Hennes tilltagsenhet, stark som den varit i ungdomen, hade väl veknat något med åren, kan jag tro. Jag minnes hur hon famlade, då hon skulle söka ny väg. Man viker också icke lätt ur spår, som inom en trång rymd trampats i en följd af år. Lyckligare var då jag.

Jag får en dag se i en tidning, att en lärarinneplats var ledig vid en skola i en annan stad. Lönen var 450 r:dr och fria husrum med vedbrand. Som vilkor för platsens erhållande fordrades, att sökanden genomgått en kurs vid

småbarnsskola. Jag skyndade hem med mitt fynd och hann icke inom dörren förrän jag förtrodde mor min plan. — »Tänk, fria husrum, mor, således minst 2 rum, och minst 3 gånger så stor lön som här!» Hoppet hade redan kört i förväg och eröfrat platsen. Det var nu icke möjligt annat än att mor, och endast mor, skulle ha den och kunde få den. Vid 17 år ser man inga omöjligheter, man ser blott hvad man hoppas; man tror blott hvad man önskar tro.

Men mor var 17 år två gånger och till sinnet väl tre. Hon log emot mig; men sade endast: »Åh kära barn, hur kan du tro, att jag...» »Jo, mor, det är afgjort, det är bestämdt det.» — »Jag skulle läsa med barn jag?...» — »Ja, mor.» — »Jag som knappast fått lära något sjelf...» — »Ja, mor!» — »Jag, som glömt bort det lilla jag lärt...» — »Ja mor!» — »Gamla menniskan...» — »Ja mor! jag skall hjälpa till, och det ska' bestämdt gå.» — Mor hade icke längre något svar. Jag behöll fältet. Men endast för ögonblicket och endast efter många invändningar. Mor såg alltjemt nya omöjligheter. Det var som om sådana skulle kommit på besök, så fort jag var borta. När jag kom hem sent om qvällarna, fick jag alltid börja om igen. Men hur det var, kunde hon ej på längden stå emot. Kanske hade hon märkt, att jag hängt upp min framtid på den nya förhoppningen; kanske insåg hon också, att äfven hennes var på spel. Vår framtid var ju nu som alltid hennes.

Så var det då afgjort, att det skulle blifva något utaf. Mor skaffade sig tillfälle att om dagarna gå och se på i en skola, fick betyg på att hon så gjort, fick vidare betyg på det sätt, hvarpå hon skött sin befattning, lät mig någon gång om qvällarna hjälpa sig med studiet af handboken, som hörde till kursen, var tålig mer än någonsin, utan att just sätta

mycket hopp till framgången, och så hunno vi omsider så långt, att sjelfva ansökningen skulle skrivas.

Mor skref ovanligt väl för qvinnor den tiden och framför allt skref hon mycket fort. Hon hade en alldeles oefterhärmlig förmåga att skriva hvarje särskild bokstaf på ett särskildt alltid samma sätt och så snabbt, att man svårligen kunde följa med ögonen. Två ovanor hade hon dock i sin skrifning. Hon började aldrig mer än den första meningen med stor bokstaf, och hon föredrog bruket af e framför bruket af ä i flera ord än jag med min skolbildning fann vara riktigt. När det därför kom till skrifning af ansökningen, höll det på att icke gå alls. Konzeptet hade sina stora bokstäfver samt sina e och ä riktigt fördelade. Men mors ovanor voro starkare än språkbruket. Hon fick alltjemt skriva om. Det ena bikupsarket måste kasseras efter det andra. Det led alltmer in på efternatten. Handens hastighet skämde alltjemt bort rättskrifningen, och jag var alltför kinkig. »Liksom det icke skulle kunna duga, om det icke till punkt och pricka blir sådant som du vill ha det på ditt skolvis!» — bröt slutligen mor af med en fnurr. — »Ja, inte duger det på annat sätt, inte,» blef mitt svar, i det jag lade fram ett nytt ark, riktade in radpapperet och prickade ut hvar första raden skulle begynna. Mor begynte om på nytt. Det gick än värre. — »Nu orkar jag icke längre, det må gå hur det vill, med alla de der påhitten, och nu går du och lägger dig, mitt barn.» — »Men i morgon skall ansökningen lemnas in.» — »Ja, det må vara, gå du bara och lägg dig.» — Jag märkte, att mors tålmod var slut och lydde utan invändning. När jag vaknade om morgonen, låg ansökningen färdig och felfri. Mor hade ännu en gång gifvit efter för mina fordringar. Då vi möttes om morgonen, log hon på samma sätt som förra gången, men

denna gången hade jag rätt. Mor fick platsen; tillträdde den ett par månader derefter, och när jag blef färdig med min skola, flyttade jag efter, och så fingo vi vara tillsammans igen och det i mycket bättre vilkor.

Så blef mor lärarinna. Kursen hade icke varit hvarken lång eller svår; men så voro icke fordringarna stora, och vilkoren just icke heller. Hufvudsaken var, att lärarinnan hade ett godt hjerta, starkt i tålmod. Lärdom kom mindre i fråga. Vål kunde det vara litet stridigt ibland. Den ene vill ha det så, den andre så — det är så alltid i skolväg; — men den, som har mesta tålmodet, segrar vanligen, och så gick det äfven med mor. »Ungarna» blefvo henne kära, och sjelf var hon sig alltid lik. Hon hade nu en gång fått det der sinnet, som gör att man så lätt glömmet bort sig sjelf i dem, man fått sig anförtrödda, — den der instinkten, som älskar rätt äfven utan reflexion; och så gick det både lyckligt och väl, bättre än till och med jag med min aderton-års-visdom stundom vågade hoppas.

För hemmet var förändringen den lyckligaste hon kunde önskat sig. Mor fick nu både utrymme och lediga timmar att hafva sitt eget lilla hushåll. Efter tolf till tretton års ofrihet och trångmål fick hon omsider ånyo sjelf bereda sig och oss ordentlig mat och duka eget bord; hon fick sitt eget kök, sitt eget lilla skafferi. Hon blef bestämdt några år yngre. Det var ett nytt lif, ett lif af friare rörelser, om också med 70 till 80 barn »på halsen» från morgon till qväll; — ett lif af jemförelsevis ypperliga vilkor. För den som lärt sig att hushålla så, att 125 rdr om året räckt till, utan att skulden efter elfva dylika år varit större än 25 rdr — för den var 450 rdr om året en stor penning den tiden. Solsken alltså inomhus, förnöjsamhetens solsken, och solsken äfven utomhus; ty alla de många, som med skolan eller

barnen hade något att skaffa, logo alltid vänligt emot henne. Och allt detta efter så många års mörker och betryck, hvarunder knappast en enda vänlig blick skänkts henne. Också glömmet jag icke den glädje, som lyste ur hennes ögon, då jag några månader efter det hon tillträdt den nya platsen, fick intaga *min* plats i det nya hemmet. Det var en solig dag i början af sommaren. Mor stod på förstugubron med sin stora barnskara omkring sig. Midt ibland alla barnen tog hon mig i famn och kysste mig. Hon gjorde det så, att jag med ens förstod, att hon var lycklig.

År efter år förgingo nu utan alla vidare förändringar. Arbetet var detsamma, omtanken densamma, lokalen densamma, barnskaran till antalet för det mesta densamma. Den egentliga omvexlingen bestod i omsättningen inom barnskaran. Man fick nemligen allt emellanåt taga tu för sju. Hon fick med andra ord lemna sjuåringarna, som voro färdiga att inträda i folkskolan, och taga emot nya plantor, och mången deribland, som knappast fått mer än sina två år på nacken. Efter sådana ombyten var det alltid något bråkigt en liten tid bortåt; men småningom återgick ordningen i sina gamla fogar, och mor var åter nöjd med »de välsignade ungarna», som hon visserligen någon gång, när de varit allt för bråkiga, kunde påstå sig ha fått »för syndens skull», men som hon dock icke kunde vara af med.

Godt var äfven förhållandet uppåt, jag menar mors förhållande till styrelsen för skolan. Visst kunde det hända, att ombytet af ombudsman icke alltid var till ett bättre, och väl hörde jag mor någon gång påstå att, om hon haft något bra fruntimmer att göra med i stället för den eller den herrn, så skulle det hafva varit mycket bättre både för barnen, föräldrarna och för henne; men äfven i detta fall hjälpte tålmodet henne igenom svårigheterna. Det var dock

tydligt att, såsom hon sade, alla människor ville skolan väl, och med en sådan visshet till stöd går man igenom hvad som helst. Jag ville önska, att de som tycka världen icke blifva bättre, men väl tvärtom, finge rätt sigte på sådana erfarenheter, som dem man kunde göra i mors skola. Förr hade stadens alla fattiga barn under de spädare åren varit lemnade åt sitt öde. Nu sträfvade man med lif och lust att rädda och uppfostra de små, mer eller mindre vanlottade. Den som sett, huru förhållandena i detta fall förbättrats under ett par tiotal af år, kan icke undgå att känna med sig, att människorna dock lära att mer och mer älska hvarandra. Utan att just reflektera särdeles mycket på allt detta, kände mor att så var. Hur trött hon än stundom kunde vara, — den der känslan af att världen ovilkorligen blef bättre och bättre, uppehöll omedvetet krafterna; och så höll hon på med sina barn år ut och år in. Det enda jag någon gång hörde henne klaga öfver var, att allting blifvit dyrare med hvart år, och att det således icke ville räcka till som förr. — »Nå, då kan ju mor, som andra embetsmän, begära löneförhöjning», anmärkte jag. — Hon tog det som ett skämt; och dermed var den saken afgjord. Hon hade dock nu skött sin skola i 17 år, utan att hafva ens begärt hjälp till något biträde, fastän barnskaran vuxit betydligt. När jag då en gång anmärkte, att det åtminstone väl icke vore för mycket begärdt att anhålla om någon dylik hjälp nu efter så många år, svarade hon mig blott: »Åh kors, flickan hjälper mig nog som förr», — syftande dermed på min syster, som också ganska riktigt hjälpt till under de 17 åren, utan att någon af dem fallit på den tanken att begära någon ersättning därför. När jag sedan ville göra allvar af saken, tog hon väl icke illa upp det; men det var dock som skulle hon tyckt mig vara stadd på orätt väg.

När min sålunda hos vederbörande framställda önskan väl upptogs, förundrade hon sig deröfver och mottog den beviljade förstärkningen nästan såsom en nådegåfva.

För en tid sedan skref hon till mig: »Nu vill jag berättas för dig, att häromdagen var det 25 år sedan jag kom hit till skolan. Jag bjöd om qvällen hvad du brukade kalla skolstaten till mig; men jag aktade mig väl att uppgifva anledningen; men för dig tycker jag, att jag kan säga det.» — Så firade hon sitt lilla tjänstjubiläum i all hemlighet; och finge hon någonsin veta, att jag så här sqvallrat ur skolan, så vet jag icke rätt, om hon icke skulle bli både ledsen och ond. Men det är nu som det är. I min tystnad firar jag dagligen hennes jubiléum; och nog tror jag, att om alla skötte sig så i all tålsamhet, så, om verlden icke märker det, skulle det nog märkas på verlden, att der går en god underström under den ständigt vexlande ytan. Men, om icke *alla* göra det, så nog är det mången, mer än man tror, som så verkar; och därför går också verlden bättre än man anar, när man endast ser till ytan. Och därför heder och ära åt de tysta, obemärkta makterna, som aldrig tala om hvad godt de göra, som icke ens veta om att de göra något godt, men göra det ändå, därför att de *måste* så göra!

Begge de stora makterna, rättvisan och kärleken, afbildas stundom såsom blinda. De äro det ock ofta, äfven när de verka som störst och bäst, i den mening att de icke se efter huru de handla, men endast följa en inre ingifvelse. Så var det åtminstone med dig, du olärda läraremoder. Redan i det att du älskade, om äfven utan reflexion och kanske just därför, och redan deruti att du lärde oss att älska, verkade du mer än du visste om. Kärleken är dock det bästa vi få och det bästa vi hafva att gifva; och bäst är den kärlek, som ej förstår att räkna sina gåfvor.

QVINNAN OCH FOLKSKOLAN.

1864.

Det var länge folkskolefrågan endast gaf anledning till tvifvel, bekymmer, förargelse. Det är icke längre så. Skolfrågan har blifvit ett af de gladaste kapitlen i vårt sociala lifs dagbok. Hvarje dag har något nytt att berätta om huru det går framåt i den vägen. Tvekan nästan skämmas för sig sjelf. Frågan gäller numera icke *att*, icke *hvad*, icke huru mycket eller litet, utan *huru*? *Huru* skall folkskolan blifva hvad den bör vara?

Bland de svar, som vår tid gifvit sig sjelf på denna sin fråga, lyder det viktigaste, det verksammaste så här: *qvinnan måste med i rörelsen*. Det var alltid hon, som gaf barnen den första undervisningen i hemmet. Det måste så äfven blifva i den första skolan. Den första undervisningen är tillika mera uppfostran än undervisningen på de sedermera följande graderna af folkskolan, och det är qvinnan, som företrädesvis blifvit utrustad med anlag för det kallet. Alltså, qvinnan måste tagas i anspråk i och för den allmänna undervisningens utveckling.

I Sverige fick den allmänna öfvertygelsen sitt officiella uttryck i kungörelsen af d. 21 Okt. 1859 angående qvinnas ansökningsrätt till lärarebefattningar vid folkskolorna. Qvinnan gjordes derigenom lika berättigad som mannen till dy-

lika befattningar. Det lilla undantaget som gjordes, att kvinnan nemligen ej skulle, såsom mannen, få förena folkskolelärartjänst med klockarebefattning*), var ett medgifvande åt kyrkan, som hade sina egna föreställningar om »kvinnan inför vår Herre» eller åtminstone om kvinnans lämplighet att deltaga i gudstjänstens »förrättning».

Men låtom oss hålla oss till hufvudsaken. Kvinnan, som i lagen annars var stäld på samma linie som öfvermagar och dånar, blef lagligt berättigad att ingå i statens, kyrkans, kommunens tjänst såsom det uppväxande släktets lärarinna. Få författningar torde i vår sociala utvecklingshistoria vara mera betecknande än denna, huru naturlig och anspråkslös den än ser ut.

Den närmaste följd af denna författning var naturligtvis beredandet af tillfälle för kvinnan att erhålla den seminarii-bildning och de betyg derpå, som ensamt berättiga till bättre aflönade platser inom folkskolan. Tre bland seminarierna öppnades också uteslutande för kvinnor enligt kungörelse af samma dag som den nyssnämnda författningen.

Vid den under sista riksdagen beslutade ombildningen af seminarierna kommer ett af dessa att indragas och de två återstående att stärkas och vidgas i sin verksamhet.

På denna punkt befinner sig, i officiellt hänseende, frågan om kvinnan och folkskolan.

Men det rör sig på botten af denna fråga en del elementer, som väl behöfva belysas.

Det är nemligen icke nog, att kvinnan *tillåtes* blifva lärarinna. Det måste äfven tillses, att hon måtte *kunna blifva det*

*) Sedan kyrkan numera gifvit med sig i detta fall i så måtto, att kvinnor bevärdigas mottaga organistsyssla, synes undantaget kunna upphävas.

Staten har gjort sitt i detta fall, då den öppnat seminarier för henne och låter henne, med samma rätt som de manliga lärarelärlingarne, komma i åtnjutande af stipendier.

Men det fordras mer. Det fordras en allmännare, starkare öfvertygelse om qvinnans både pligt och rätt till det ifrågavarande kallet. Det är denna sida af frågan, som vi vid detta tillfälle ville med några ord belysa.

Det är för hvar och en, som följer med denna fråga, väl bekant, att de qvinliga seminarierna ej varit mycket besökta. Högsta antalet vid något af de tre seminarierna har varit några och tjugo. Vanligen har det hållit sig *under tjugo*.

För ett land med nära 3000 folkskolor, synas omkring 25 å 30 årligen utexaminerade lärarinnor vara ett nog ringa antal. Det lär emellertid förhålla sig så, att åtminstone inom två bland de tre qvinliga seminarierna alla, som anmält sig att der få ingå som lärlingar, blifvit mottagna.

Hvadan nu detta ringa antal? Hafva de unga qvinnorna kanske beräknat, att, sedan alla skolor redan erhållit lärare, de årligen inträffande ledigheterna ej kunna vara så många, och därför kanske ansett sig ej böra trängas på en bana, der befördran möjligen kunde komma att gå trögt nog?

Eller skulle de väl ansett det lefvebröd, hvarpå skolan har att bjuda, alltför njuggt?

Eller skulle qvinnans anlag för skollärarekallet icke vara nog starka, icke nog medvetna, för att drifva henne till arbete i den riktningen?

Vi tro icke att skälen till qvinnornas tillbakadragenhet i förevarande fall äro att finna åt de hållen. Efter hvad vi tro oss hafva funnit, beror den hufvudsakligen på följande förhållanden:

Först på folkskolans närvarande ställning, hvilken måste angifvas som en öfvergångsställning under pågående ombildnings- eller rättare utvecklingsarbete. Qvinnan har icke kunnat vara fullkomligt säker på hvad hon hade att vänta inom folkskolan. »Småskolan», »den högre folkskolan», »den egentliga folkskolan», ... hon har hört dessa termer under dessa år af meningsstrider derom, ... och hon har tvekat, huruvida hon skulle gifva sig in på ett fält, hvars arbetsmetod, hvars arbetsordning ännu vore så många stridigheter underkastad.

Och *för det andra* på qvinnans ställning.

Söker man göra sig klart, af hvilka qvinnor folkskolan borde kunna hafva mest att vänta lärare-biträde mot lön, så finner man det vara dels medelklassens mer eller mindre väl uppfostrade fattiga flickor, dels den tjenande klassens bättre begåfvade qvinnor.

Man skulle svårigen kunna finna ett ypperligare arbetstillfälle för medelklassens fattiga flickor än det som folkskolan erbjuder. Hvarför begagna de sig då ej oftare deraf? — Af brist på företagsamhet, af brist på kunskap både om arbetstillfället, om arbetet, dess möda och dess lön, af falsk blygsamhet, kanske ock af brist på själförtroende.

Arten af den uppfostran, som medelklassens qvinnor ännu i dag erhålla, gör dem i allmänhet passiva och oföretagsamma. De hafva, hittills åtminstone, blifvit »gubernanter» — för nöds skull, tillfälligtvis, för att »sauvera apparencerna» (klenare apparencer i sanning), mindre ofta af kärlek för kallet (hvilket man mindre må undra på: vi tala nämligen om »gubernantskapet»). I »pensionen», har det, liksom i goss-skolan, väl aldrig varit fråga om att inhemta kunskap för att dermed framdeles undervisa andra. Det är först i de allrasista åren som en dylik lärarinne-skola kommit till stånd. De flesta unga

fattiga flickor hafva sålunda lemnat skola och »pension» utan att veta, utan att hafva blifvit väckta till att veta, hvad de skulle göra af sig här i verlden. Att med sådana flickor, liksom med flickor i allmänhet, tala om att »bli någonting», hvad tänker ni på, min herre; .. det der stöter på »emanciperingsidéer». Nej, låtom oss tala om något annat. — Och hur många flickor hafva icke sålunda »vegeterat bort» sitt lif som blommor i krukor, rädda för frisk luft. Mången ock i okunnighet om utvägar, i saknad af en vän, en manlig eller qvinlig vän, som kunnat upplysa henne derom och skjuta på, som så väl behöfts. Och huru mången, som i detta fall varit lyckligare, har dock icke, när det slutligen gälde, ryggat tillbaka för det ansvarsfulla värfvet. Men det må vara hurusomhelst med dessa skäl och svepskäl, — förnämsta hindret har dock alltid legat och ligger ännu så ofta i den falska blygsamhet, som sätter qvinnans ära i att göra ingenting, eller åtminstone i att *vara och förblifva ingenting*, eller »hemma» såsom det heter, så framt hon icke får vara *fru*. Att välja sig ett yrke, att »förtjena» sitt uppehälle . . . , åh, hvad tänker ni på! Nej, inte så länge nålen ännu existerar; och dessutom så bara ni inte talar om det . . . jag öfversätter, jag

Det skulle vara att tala mot bättre vetande att icke erkänna det en förändring till ett bättre i detta fall under de sista åren visat sig. Qvinnan har börjat bryta med de gamla makterna, som höllo henne fångslad i den tafatta oduglighet, som hon trodde vara ett behag. Man ser henne »tränga sig fram» — såsom de säga, gengångerskorna från de gamla, goda tiderna — både här och der. Det oförskämda Amerika förderfvar våra gammal-europeiska seder mer och mer.

Men hur det än är — Stockholms och några andra städers folkskolor må aldrig så mycket vittna om motsatsen —

det vidsträcktaste, det lämpligaste fältet för kvinnans offentliga verksamhet, folkskolan och i synnerhet folkskolan på bygden, har ännu icke haft att glädja sig åt någon större invandring af kvinnor, som söka bröd och tillfälle att göra sin gudstjenst i och med det ädlaste allmänna arbete, som kvinnan kan utföra. Man finner visserligen, såsom vi redan antydt, städernas folkskolor alltmer drivas af kvinnor, Stockholms, Göteborgs, Norrköpings o. s. v., men huru ofta förekomma de väl i bygdernas skolor? . . .

Den tjänande, den på landet uppväxande klassens bättre begåfvade kvinnor skulle passa der bättre, — skall man säga, om de erhöillo uppfostran till det kallet. Det behöfves en viss fysisk styrka för att kunna hålla ut dermed. Visserligen. Men äfven den sortens kvinnor synas heller icke till ännu på den lantliga skolbanan, och det till och med ännu mindre ofta än de ofvan nämnda. Skulle det vara samma skäl och orsaker som afhålla äfven dem? . . .

Nej. Det finnes ännu ett tredje allmänt verksamt d. v. s. i detta fall motverkande förhållande, som ligger till grund för den tvekan, hvilken hittills afhållit många kvinnor från att vända sin hog och sina förhoppningar på skolvägen. *Och detta är brist på deltagande för den offentliga uppfostrans och undervisningens sak hos de lyckligare lottade klasserna, samt, särskildt i här förevarande fall, hos dessa klassers kvinnor.*

Det har ännu icke blifvit allmänt rådande öfvertygelse, att kvinnan, på grund af sin egendomliga begåfning såsom kvinna, är lika mycket som mannen, om ej mer, ämnad till lärarinna och uppfostrarinna äfven i offentliga skolor. Fördomen, tanklösheten äro i detta fall ännu icke bragta ur sina gamla ställningar. Man får ännu ständigt höra talas om att kvinnan ej är »organisatör», att kvinnan ej är fallen

för metodiskt arbete, att qvinnan ej har så mycken »respekt» med sig som erfordras åtminstone bland »en hop pojkar», att qvinnan etc. etc. — Och följderna häraf är den, att man i allmänhet gör föga eller intet för att sätta qvinnan i tillfälle att egna sig åt skolan. Här ligger en af de väsentliga orsakerna till, att qvinnor ännu så sällan söka inträde på banan som leder till lärareplatserna.

Det fordras nämligen jemförelsevis icke obetydliga tillgångar för att kunna beträda den banan. Att uppehålla sig vid ett seminarium kostar väl minst 300 rdr om året, äfven om man förutsätter den största möjliga sparsamhet. Och det är icke många qvinnor ur de här ofvan afsedda klasserna, som hafva råd eller tillfälle till en sådan förlagskostnad för framtidens arbete.

Med en förändrad uppfattning, så väl af sina pligter i allmänhet som af qvinnans ställning till folkskolan hos de lyckligt lottade klassernas qvinnor, skulle lyckligare förhållanden i detta fall kunna inträda. Det var förr i världen icke så ovanligt, att unga, begåfvade gossar understöddes af bättre lottade män för att kunna gå den lärda vägen, som det hette. Det hör till och med ännu i dag icke till sällsyntheterna att det eller det anlaget uppmärksammas och bereder den lycklige innehafvaren deraf understöd och fortkomst. Men huru många unga qvinnor hafva väl hittills blifvit, för några möjligen upptäckta lärarinne-anlags skull, tagna under armarne af ekonomiskt lyckligare qvinnor?

Qvinnan har, som bekant är, ett godt hjerta, mera godt än mannens i fråga om att »gifva», gifva i allmänhet. Hon är barmhertighetens tjensteande mer än mannen. Hon gifver ofta illa; -- men hvems är i detta fall felet? ... Lär henne att gifva rätt, och, hjertat må vara huru ostyrigt som helst under de goda men oreglerade ingifvelsernas tryck, hon lär sig nog till slut den svåra konsten.

Men, oberoende af detta tillfälle och detta sätt, dels att medverka till förbättring af kvinnans ställning, dels att befordra folkskolans sak, — den lyckligare lottade kvinnan kan redan i och genom sitt blotta deltagande i skolans angelägenheter medverka till dess utveckling och till dess förseende med qvinliga lärare-elementer.

Det förhåller sig nemligen så, att mången kvinna, som egnat sina framtidstankar åt skolbanan, drager sig tillbaka vid föreställningen om, att hon »får endast karlar att göra med» i fråga om organisation, skolhållning o. s. v. — Qvinnor med i skolangelägenheterna, och många flera skulle söka bli lärarinnor än nu är fallet vid mången fattig bygdskola.

Vi hafva hittills i dessa rader afsett den fasta skolan med examinerade lärare och lärarinnor. Det är väl ingen på landet bosatt kvinna obekant, att den så kallade *småskolan*, den mindre skola, som kan öppnas i hvilken stuga som helst för den allra första undervisningens meddelande åt barn, som dels äro för unga dels för aflägsset boende för att kunna delta i den fasta, eller högre skolafdelningens öfningar, — numera af alla skolerfarne anses såsom en outhärlig afdelning af folkskolan, samt att kvinnan anses sjelfskrifven till lärarinna i den skolan. Det är vidare bekant, hurusom denna afdelning af folkskolan redan befunnits vara af så stor vikt och betydelse, att t. ex. ett landsting under detta år, 1864, beslutat bidra med medel för möjligheten att inom länet bilda småskolelärarinnor. Hvilken maning ligger icke härutinnan till den bildade, lyckligare lottade kvinnans hjerta och omdöme! Hvem skulle som hon vara i tillfälle att upptäcka de anlag, som härvidlag äro det första erforderliga, — hvem som hon vara i stånd att bereda dem tillfälle till utveckling, till verksamhet!

Qvinnan, har man alltid sagt, har ett varmare religiöst sinne än mannen. Hon har också på mångfaldiga sätt bevisat detta. Vi vilja därför i sammanhang med skolfrågan erinra om, att i katolska länder qvinnan bevisat sin tro med sina gerningar, då hon, såsom i Frankrike, blifvit skollärarinna icke blott för nöds skull, icke blott för bröds skull, men äfven för sin kärleks skull. Vi afse dessa *soeurs chrétiennes* i Frankrike, som intaga en så anmärkningsvärd plats inom den första skolundervisningen der. Af de 17,000 skolorna för gossar och flickor gemensamt i Frankrike 1857 voro 2,250 under qvinliga lärare och dessa mest »religiösa». I de 18,147 skolor der, som under året 1864 måste emottaga både gossar och flickor, samt i de omkring 14,000 skolorna för flickor ensamt, undervisas omkring 300,000 flickor. Staten består jmförelsevis på de skolorna. En folkskolelärarinna är der i sjelfva verket sämre aflönad än nästan hvilken annan arbeterska som helst. Den katolska religiositeten drifver icke desto mindre ett eller annat tusende qvinnor ett egna sig åt lärarinnekallet.

Vi hafva här talat om ett land, hvars folk står lågt i religiositet och sedlighet. Vi skola icke tala om ett i de flesta afseenden motsatt land, Amerika, der skolundervisningen är ett äradt värf och der den högste tjenstemannens dotter uppträdt som lärarinna i en skola. Vi skola endast, hvad vårt eget land angår, antyda den förhoppning, att den brist på personligt deltagande, som vår folkskola hittills erfarit från qvinnans sida, och som torde haft sin grund deri, att hennes idéeverld, i följd af vissa förhållanden i vår inre utveckling, förblifvit något för skum och trång, för att hennes plats inom den allmänna undervisningen och uppfostran skulle kunnat framstå i dess rätta och fulla dager, numera torde vara på god väg att uppställas bland minnena från

fordom. Vi skulle vilja sluta dertill af den anda, som i vissa städer börjat visa sig råda hos de lyckligt lottade kvinnorna, denna anda, som i Stockholm t. ex. framkallat denna frivilliga söndagsskola för unga kvinnor, hvilken redan har att uppvisa 60 frivilliga lärarinnor och omkring 400 lärjungar. Vi sluta dertill vidare af det deltagande, hvarmed bildade kvinnor såväl i Stockholm som i de begge andra nyss nämnda städerna omfatta den så hastigt framkallade »corpsen» af folkskolelärarinnor. Det är väl också omöjligt för någon med aldrig så litet deltagande för framtidens sak att icke, då han gjort bekantskap med en folkskola, skött af lärarinnor, ovilkorligen öfvertygas om sanningen af den gamla satsen, att framtiden ligger i kvinnans hand lika mycket som i mannens. Må blott hvarje kvinna — i hvad samhällsställning och i hvad vilkor hon än må befinna sig — gå till rätta med sig sjelf och eftersinna, hvad hennes pligt och hennes förmåga är i detta fall, och Sveriges inre utveckling skall vara mera betryggad än den någonsin förr varit.

INNEHÅLL.

DIKTER.

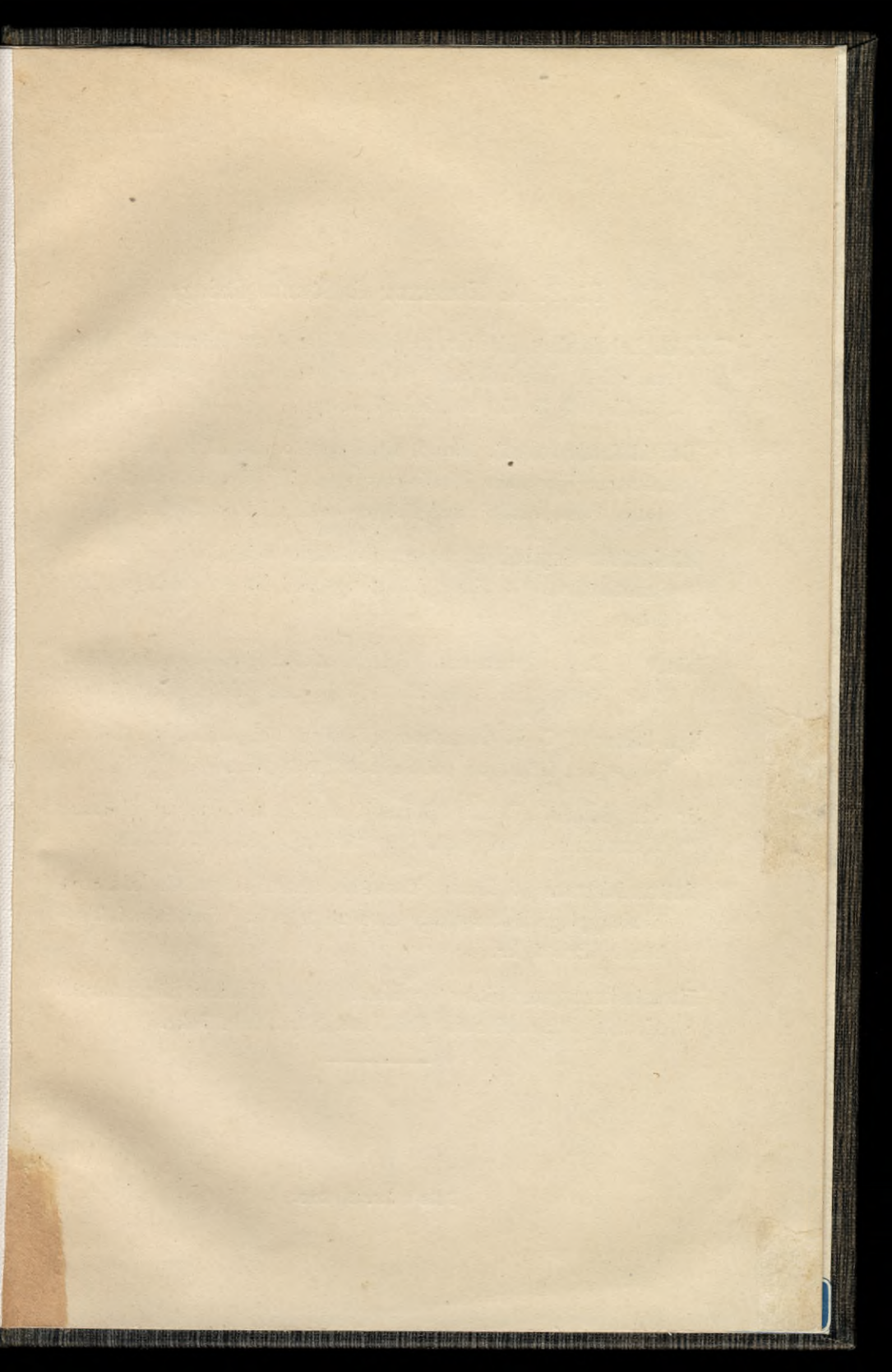
	Sid.
Till min mor	1.
Sverige	3.
Vid Mälarens strand	6.
I Husaby	9.
En aftonvandring	11.
Drömmar	15.
De bägge lindarne	17.
Försakelse	19.
Under musik	20.
Lifvet en dröm	21.
Framåt, framåt blott	23.
Till sångens lekbarn	25.
Flickans blick	29.
Vännerna	31.
Skrattet	33.
Poesien	34.
Konsten	36.
Vetenskapen	38.
Religionen	40.
Erik Gustaf Geijer	42.
Vitalis	41.
Till Runeberg	46.
Johan Gabriel Richert	48.
Vid Franzéns död	51.
Hvem skall föra våra runor?	54.
Bernhard Elis Malmström	57.
Vid Wergelands graf	60.
Lef och därför lifvet våga	62.
Jonas Lundstedt	65.
Odödlighet	67.

Skol-martyren	69.
Den lärde	73.
Den gamla barnaläraryrinnan	75.
Vår tids apostel	77.
»Publicisten»	80.
Skalden	82.
Schöngeisten	84.
»Te Deum»	87.
Guds hus	89.
Lif och död	91.
Odlingen	97.
Tidsbetraktelse	102.
Vid Bonnie Doon	110.
Skottska minnen	112.
I Melville House	115.
Vid Sion House	118.
Ur Hake Sjökonung	121.

PROSAISKA STYCKEN.

Menniskans sedliga förhållande till naturen	141.
Mors historia	160.
Qvinnan och folkskolan	181.

Handl. 8/5-43
(83)
te
(arkivum 42)

På P. A. NORSTEDT & SÖNERS förlag:

F. W. Scholanders Skrifter, utgifna af Dr JOHN BÖTTIGER. Första delen, innehållande ballader, smådikter och noveller. Pris häft. 5 kr. 50 öre, inb. 7 kr.

"Den blödande rosen", diktad, ritad och tonsatt af F. W. SCHOLANDER. Sju taflor i heliogravyr (deraf en med noter) inneslutna i en portfölj med litogr. omslag. Pris 15 kr.

Scholanders Sagobok I. Sagor, berättade och ritade af F. W. SCHOLANDER. 64 sidor i kartong med litogr. omslag. Pris 2 kr.

Dikter af C. L. ÖSTERGREN (Fjalar). *Andra upplagan.* Pris häft. 2 kr. 75 öre, inb. 4 kr. 25 öre, inb. med guldsn. 4 kr. 75 öre.

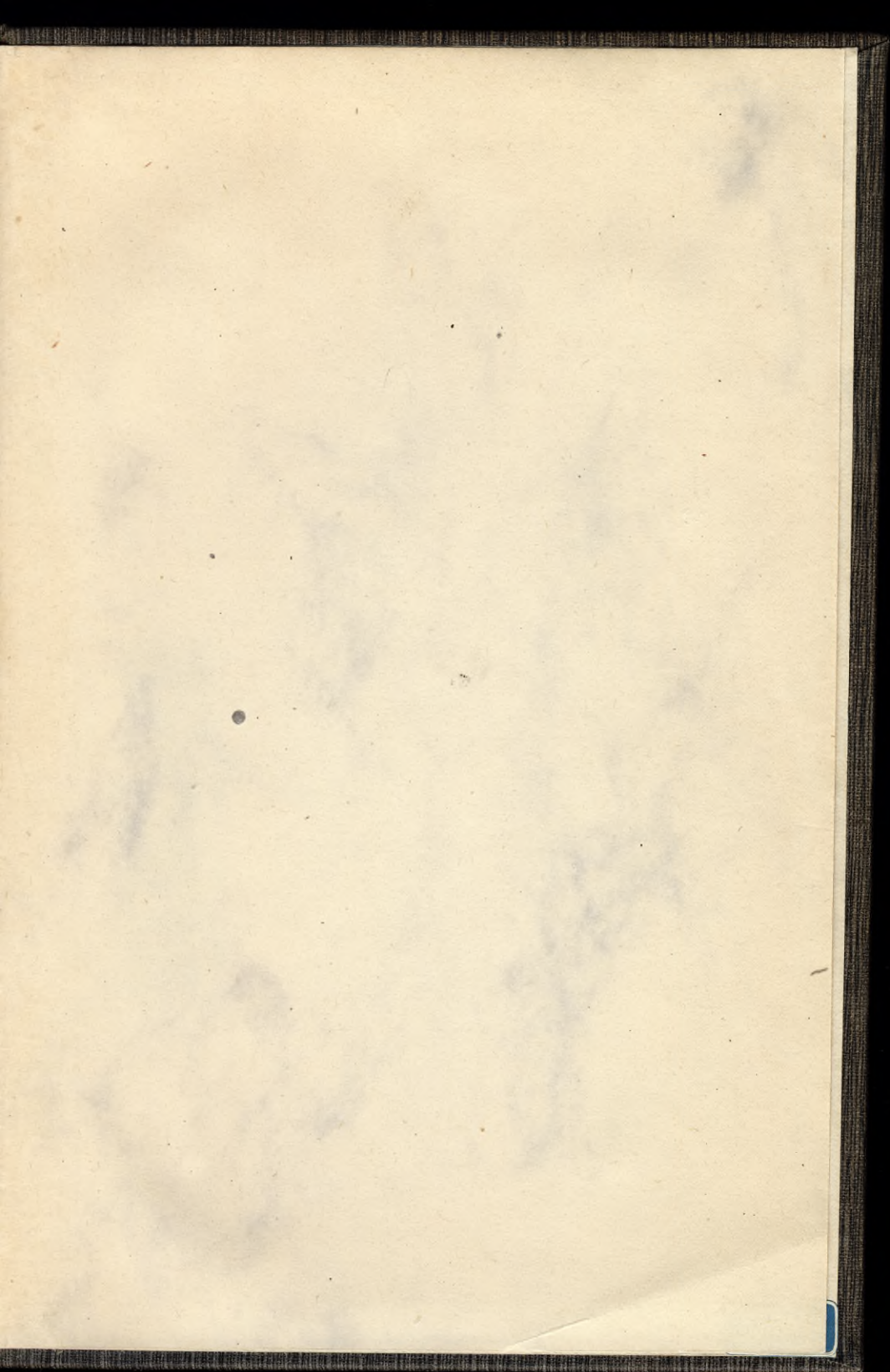
Nya Dikter af C. L. ÖSTERGREN (Fjalar). Pris häft. 2 kr. 50 öre, inb. 4 kr., inb. med guldsnitt 4 kr. 50 öre.

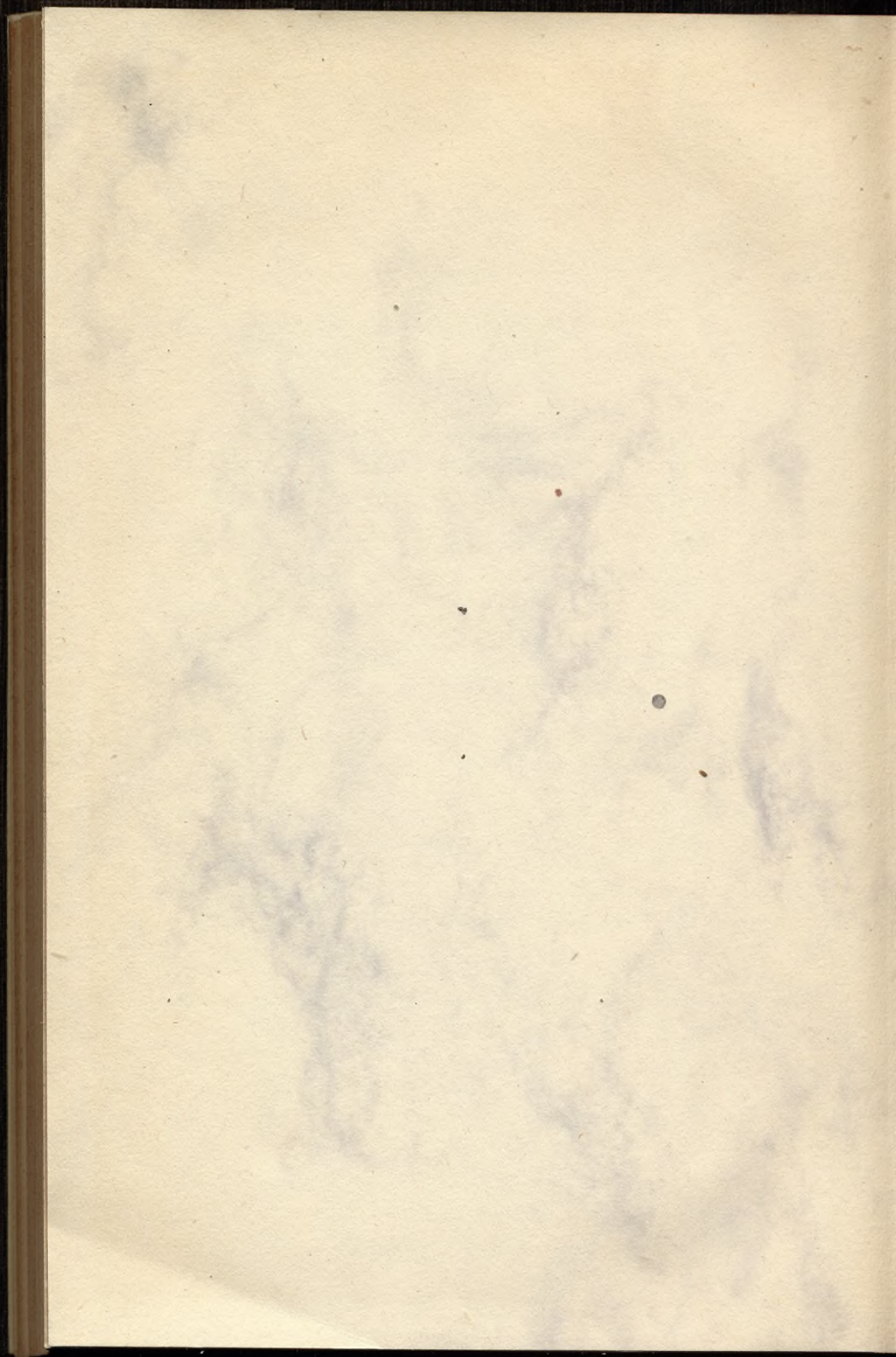
Ur vår Samtid. Femtio porträtt med nekrologer af HARALD WIESELGREN. Pris häft. 6 kr. 50 öre, inb. 8 kr. 75 öre.

Nattvardsbarnen af ESAIAS TEGNÉR. Illustrerad af C. LARSSON. Praktupplaga i stor oktav med 26 träsnitt. Fint inb. i klotband. Pris 5 kr.

Blomsterkonungen. Bilder ur Linnés lif af HERMAN SÄTHERBERG. Med 30 illustrationer. Pris häft. 5 kr., inb. 7 kr.

Pris 2 kr. 50 öre.

6000193261

Göteborgs universitetsbibliotek

4/-
JOHN JOHNSON
BOKBINDARE
GÖTEBORG

